

Drie jaar Meer Kansen voor Jongeren 2018 - 2021

VANGNET TUSSEN WAL EN SCHIP

Marian van der Klein - Maarten Kwakernaak - Leyla Rechtes

Vangnet tussen wal en schip

Drie jaar Meer Kansen voor Jongeren 2018 - 2021

Marian van der Klein
Maarten Kwakernaak
Leyla Reches

Met medewerking van
Drs. H.V. Heskes
Dr. M. van Rooijen

In opdracht van het Oranje Fonds

Utrecht, februari 2022

Inhoud

Samenvatting	5	3 Capaciteit en positie van de projecten in het lokale aanbod	29
1 Inleiding: MKvJ-praktijk en onderzoek 2018-2021	8	3.1 Capaciteit: de bemensing van de projecten	29
1.1 Het programma Meer Kansen voor Jongeren	8	3.1.1 Projectleiders en andere betaalde medewerkers	29
1.2 De projecten: een grote variatie in het MKvJ- aanbod	9	3.1.2 Vrijwilligers en stagiairs	30
1.3 De deelnemers aan Meer Kansen voor Jongeren: kwetsbare jongvolwassenen	12	3.2 Ondersteuningsaanbod van het Oranje Fonds	31
1.3.1 De Meer Kansen voor Jongeren-monitor	13	3.3 Samenwerking met alliantiepartners en stakeholders	34
1.3.2 Achtergrondkenmerken van de deelnemers	13	3.3.1 Ontwikkeling samenwerking	34
1.4 Opzet van deze rapportage	14	3.3.2 Opbouwen netwerk: belangrijk maar intensief	35
		3.3.3 Verbeterpunten volgens samenwerkingspartners	36
2 Een beeld van de projecten: focus, visie en benaderingen	16	3.4 Positie in het aanbod volgens stakeholders	36
2.1 Benadering van de projecten: integraal en ontwikkelgericht	16	3.4.1 Bekendheid van de projecten	38
2.1.1 Integrale benadering: werken aan diverse leefdomeneinen	16	3.5 Positionering ten opzichte van hulpverlening	39
2.1.2 Ontwikkelgerichte benadering	18	3.5.1 Af en toe concurrentie met andere projecten	40
2.1.3 Motivatie als voorwaarde voor deelname	19	3.6 Borging en continuïteit grote zorg voor projecten	40
2.2 Inrichting van de projecten: intake en trajecten	20	3.7 Samenvattend	42
2.2.1 Lage drempels: inloop en intake	20	4 Stappen in welbevinden, gezondheid en zelfvertrouwen bij jongeren	43
2.2.2 Uitsluitcriteria	21	4.1 Mentale en fysieke gezondheid	44
2.2.3 Trajecten	22	4.1.1 Mogelijke invloed van de coronacrisis op gezondheid	46
2.2.4 Individuele en groepsmatige aanpak	23	4.1.2 Zelfgerapporteerd: door het project voel ik me	46
2.2.5 Verbinding jongerenwerkers	23	4.1.3 Gemeten en ervaren mentale gezondheid	47
2.2.6 Sport en stage als onderdeel van de projecten	24	4.1.4 Grenzen bij ernstige psychische problemen	48
2.3 Ervaringen van de jongeren	25	4.2 Regie en zelfvertrouwen	49
2.4 Invloed van de coronacrisis vanaf maart 2020	27	4.3 Sociale relaties	52
2.5 Samenvattend	28	4.4 Wonen, schulden en financiën	54
		4.5 Jongeren blikken terug	56
		4.5.1 Wat heeft deelname opgeleverd en wat kan beter in het project?	56
		4.5.2 Wie langer meedoet heeft vaker profijt	57
		4.6 Samenvattend	58

5	Stappen naar sociaaleconomische participatie: werk, opleiding en startkwalificaties	59
5.1.	Schoolniveau en schoolgang	60
5.1.1.	Zelf gerapporteerd: iets vaker naar school	62
5.1.2.	Terug naar school?	63
5.2.	Een passende opleiding	63
5.2.1.	Niet altijd (snel) terug naar school	64
5.3.	Ontwikkelingen in werk en vrijwilligerswerk	65
5.3.1.	Toewerken naar werk	67
5.4.	Belang van positieve benadering	69
5.5.	Samenvattend	70
6	Vrijwilligers, maatjes en stagiairs aan het woord	71
6.1.	Achtergrondkenmerken en typen vrijwilligers	71
6.2.	Matching en contact met jongeren	76
6.2.1.	Gevolgen van coronacrisis	78
6.3.	Toerusting van de vrijwilligers: training en ondersteuning	79
6.4.	Voldoening en verbeterpunten	81
7	Conclusies en geleerde lessen	82
7.1.	Bereik van het programma	82
7.2.	Meerwaarde voor jongeren: een veilige, maar eerlijke ontwikkelgerichte omgeving	83
7.3.	Verbetering van het sociaaleconomisch toekomstperspectief van kwetsbare jongeren	84
7.3.1.	Welbevinden en gezondheid	84
7.3.2.	School en werk	85
7.4.	De versterking van het lokale aanbod voor deze groepen kwetsbare jongeren	86
7.4.1.	Laagdrempelig, integraal aanbod zonder indicaties	86
7.4.2.	Afhankelijkheid van externe partijen voor instroom	87
7.4.3.	Positie ten opzichte van hulpverlening	87

7.5.	Versterking van de capaciteit in de projecten: bij projectleiders, medewerkers en vrijwilligers	88
7.6.	Tot slot	88
8	Literatuurlijst	90
	Bijlage 1: Onderzoeksmethode	92
	Het locatiebezoek	92
	Projectleidersvragenlijst	93
	Vrijwilligersvragenlijst	93
	Jongerenvragenlijst in de MKvJ-monitor	94
	Bijlage 2: Verschilscores	96

Samenvatting

Het Oranje Fonds heeft in 2017 het initiatief genomen tot het programma Meer Kansen voor Jongeren (MKvJ, 2018-2021). Binnen dit programma werkten achttien projecten drie jaar lang aan een beter toekomstperspectief voor kwetsbare jongeren. Er deden meer dan 2100 jongeren aan mee. Veel jongeren binnen het programma identificeerden zich met een migratieachtergrond. Ze volgden meestal praktijkonderwijs, een vmbo- of een mbo-opleiding. Voor ongeveer de helft gold dat zij bij aanvang nog geen startkwalificatie hadden. Het Verwey-Jonker Instituut evalueerde dit programma en volgde met vragenlijsten en gesprekken op locatie de voortgang, de meerwaarde, de resultaten en de effecten van het programma.

De subvragen in dit onderzoek betroffen drie clusters:

1. **De meerwaarde van de projecten in het lokale of regionale aanbod** voor kwetsbare jongeren: de toegevoegde waarde aan het bestaande aanbod volgens de stakeholders in de regio, de gemeente en de direct betrokkenen bij het project.
2. **De vooruitgang van de jongeren** die meededen aan het programma: hun ervaringen, hun voortgang tijdens en na deelname aan MKvJ en de effecten van deelname op sociale en economische participatie, welbevinden, en mentale en fysieke gezondheid.
3. **De versterking van de capaciteit binnen** de projecten: betaalde krachten, projectleiderschap, aantal en toerusting van vrijwilligers, samenwerking met stakeholders, vakmanschap, expertise en professionalisering.

1. Meerwaarde in lokaal aanbod

De meerwaarde van de projecten in het lokale aanbod is groot. Zowel de direct betrokken partijen als de jongeren, als de lokale stakeholders die wat verder af staan zijn het daarover eens. In de kleinere gemeenten en buiten de G4 worden de MKvJ-projecten over het algemeen als onmisbaar beschouwd. In grote steden is het aanbod voor kwetsbare jongeren vaak groter dan in kleine steden. Dat maakt de projecten in de grotere gemeenten dus iets minder uniek. Maar ook in de grote gemeenten hadden de jongeren er een bijzondere en laagdrempelige locatie bij waar zij terecht konden voor raad en daad, voor een praatje of advies, voor ontmoeting met *peers*, voor het maken van huiswerk of voor beroepsoriëntatie.

Op deze locaties werden de jongeren behandeld als mensen met kansen, dromen, talenten en krachten: als jongeren die iets kunnen en die iets willen. Maar ook als jongeren met wie je als professional, stagiair of vrijwilliger de tijd moet nemen om een realistisch en passend toekomstperspectief te ontwikkelen. Niet alleen werk en school doen er dan toe, maar ook motivatie, veerkracht, zelfvertrouwen en gezondheid zijn belangrijke aandachtspunten. En als de jongeren schulden, huisvestings- of verslavingsproblematiek hebben, moet daar ook aandacht voor zijn. De projecten sprongen vaak in waar andere organisaties zich geen raad meer wisten, bijvoorbeeld wanneer jongeren problemen hadden op meerdere domeinen. Daarmee vormden de projecten voor de jongeren die meededen een vangnet tussen wal en schip.

In het lokale aanbod zijn de achttien projecten inmiddels sterk verweven. In zoverre, dat ze als voorziening in de regio of in de stad als onmisbaar worden gezien. Tijdens de locatiebezoeken kwam naar voren dat jongeren het een groot voordeel vinden dat de (mensen in de) projecten zich niet opstellen als hulpverleners of officiële instanties: de projectmedewerkers werden ervaren als gidsen voor het zetten van stappen in het leven.

De projecten waren goed in de persoonlijke, positieve ontwikkelgerichte benadering. De jongeren hebben er de aandacht gekregen die ze nodig hadden, zowel individueel als in groepswork. Ze ervoeren dat ze niet de enigen waren die met problemen zaten en konden binnen de veilige omgeving van het project werken aan school of werk. Dat gebeurde buiten de traditionele hulpverleningscontext: zonder wachtlijsten en zonder indicaties. De projecten stonden vaak los van de eerdere instituties waar jongeren mee te maken hadden gehad en waar zij vaak geen vertrouwen meer in hadden. Op locatie was het een meerwaarde dat de jongeren een omgeving kregen waarin ze ook elkaar konden helpen. De jongeren waardeerden de open en eerlijke aanpak van de projecten.

2. Vooruitgang van de jongeren

Het doel van de projecten was de jongeren te helpen bij:

- naar school gaan, werk en vrijwilligerswerk, zorgen over geld/schulden, en "verder komen in het leven";
- bij welbevinden: sociaal netwerk, eigen regie, gevoel van in- en uitsluiting, ervaren veerkracht, ervaren geluk;
- en bij fysieke en mentale gezondheid: ervaren gezondheid, ervaren fitheid, ervaren stress, zelfvertrouwen.

Via het onderzoek weten we van 1641 jongeren de beginsituatie op deze thema's. Van 852 jongeren weten we of ze vorderingen op deze vlakken hebben gemaakt.

Veel MKvJ-jongeren bleven naar school gaan en vielen dus niet uit. Een aantal projecten hebben gefunctioneerd als vervangend onderwijs tijdens de coronacrisis: de projecten waar leerwerktrajecten werden aangeboden zijn in die zin belangrijk geweest. Op het gebied van persoonsvorming zijn alle projecten tijdens corona gewoon doorgegaan, waar het onderwijs die kant misschien noodgedwongen moest loslaten. Op opleidingsniveau blijkt deelname aan MKvJ weinig effect te hebben: er worden wel diploma's gehaald maar het duurt even eer zich dat vertaalt in een ander opleidingsniveau.

De groep deelnemers aan MKvJ heeft als geheel kleine vorderingen gemaakt in mentale en fysieke gezondheid, ervaren geluk, omgang met negatieve gebeurtenissen, zelfvertrouwen en eigen regie. De groep die tussen start- en eindmeting vooruitgaat op deze vlakken ligt afhankelijk van de vraag/stelling rond de 30%. De groep die achteruitgaat op deze vlakken vormt iets minder dan een kwart van het totaal aantal deelnemers. Tegen de helft van de deelnemende jongeren blijft in de MKvJ-monitor wat betreft welbevinden en gezondheid staan op het bij aanvang ingevulde antwoord.

Het programma heeft voor de werkende jongeren die eraan deelnamen (30%) ook betekenis gehad. Sommigen zijn zich in de loop van het traject gaan oriënteren op beter of ander werk: werk dat beter bij hen paste, of waarmee zij meer kansen kregen. Ze gingen soms minder uur per week werken en gericht een opleiding doen. Anderen vonden tussen start en eindmeting een baan, waar ze blij mee waren.

3. Versterking van de interne capaciteit

De interne capaciteit van de projecten binnen *Meer Kansen voor Jongeren* is zeker versterkt, zo blijkt uit het onderzoek. Via het individuele coachingsaanbod van het Oranje Fonds konden de projectleiders beter omgaan met de problemen die zij tegenkwamen. In de projecten zijn van meet af aan bevlogen projectleiders, twee of drie betaalde medewerkers, en enthousiaste vrijwillige coaches/maatjes aanwezig geweest. Hun enthousiasme, betrokkenheid en expertise hebben het programma gedragen. Qua aantal medewerkers zijn de projecten in de loop van de drie jaar ongeveer gelijk gebleven.

Er zijn in de loop van het programma tussen de 250 en 330 vrijwilligers betrokken geweest. In het begin van het programma was er nog veel onbenutte capaciteit van vrijwilligers doordat er te weinig of te langzaam jongeren gematcht werden. In de loop van de periode bleek dat de kwaliteit van training, coaching en ondersteuning van de vrijwilligers per project heel verschillend was. Een gedeelte van de projecten gaf ruimte aan stagiairs van hbo- en/of

mbo-opleidingen (Social Work). Deze jongeren konden als leeftijdsgenoot vaak veel betekenen voor deelnemers van de projecten. De stagairs waren goed geschoold, maar waren vaak per definitie tijdelijk betrokken; dat maakt de vertrouwensband met de jongeren ook vaak tijdelijk.

De invulling van de projectleidersrol was - zoals altijd in dit soort projecten - essentieel. Gedurende het programma zijn zes van de oorspronkelijke projectleiders weggegaan bij het project. Dat maakte die projecten kwetsbaar. We zagen dat bij uitval of vertrek van de projectleider het een uitdaging was om het project draaiende te houden.

Invloed van coronacrisis

Het contact dat de coaches, maatjes en projectleiders met de jongeren hadden is vanaf maart 2020 natuurlijk beïnvloed door de coronacrisis. Het hele programma van het Oranje Fonds is door de pandemie anders verlopen dan vooraf voorzien. Projecten die in een school gevestigd waren moesten tijdens de sluiting van de scholen over op online contact met de jongeren. Andere locaties bleven open, maar konden minder jongeren tegelijk ontvangen. In een enkel geval was het Meer Kansen voor Jongeren project als enige locatie nog open voor jongeren. Aan de waarde van het programma voor de jongeren heeft dat echter niets afgedaan. Integendeel: in een periode dat veel jongeren in Nederland achteruit gingen in mentaal welbevinden (NJI, 2021) kregen de MkvJ-projecten het voor elkaar om jongeren qua mentale en fysieke gezondheid op hetzelfde niveau te houden. Of, in ongeveer een derde van de gevallen, zelfs iets vooruit te laten gaan. Dat alles mag een klein wonder worden genoemd in de moeilijke tijd die de coronacrisis voor veel jongeren vormde.

1 Inleiding: MKvJ-praktijk en onderzoek 2018-2021

1.1. Het programma Meer Kansen voor Jongeren

In Nederland verschenen de laatste tien jaar veel sociale initiatieven om kwetsbare jongeren te stimuleren om hun school af te maken of naar werk toe te leiden. Het zijn vaak losstaande projecten, constateert het Oranje Fonds in haar startnotitie (2017) bij het programma Meer Kansen voor Jongeren. Losse projecten die veel te winnen hebben bij bundeling, samenhang, en meer zicht op impact en duurzaamheid. Daarom heeft het Oranje Fonds in 2017 het initiatief genomen tot een drie jarig programma Meer Kansen voor Jongeren. Met dit programma wil het Oranje Fonds de jongeren in kwestie een beter sociaaleconomisch toekomstperspectief bieden, het Fonds wil de projecten voor de kwetsbare jongeren versterken in capaciteit en het Fonds wil de lokale samenwerking rond kwetsbare jongeren stimuleren.

Daarnaast wil het Fonds via de ondersteuning aan de projecten, en via monitoring en evaluatieonderzoek aanzetten tot meer reflectie en meer inzicht in wat wel en niet werkt voor de jongeren. Het programma heeft nu drie jaar gedraaid; drie jaren die vanwege de coronacrisis anders zijn verlopen, dan voorzien. In het begin verliep het geheel volgens plan. Na een voortraject werden er in 2018 -het eerste (school)jaar- 21 projecten toegelaten. Allemaal projecten die face-to-face contact onderhielden met jongeren op fysieke locaties. In het tweede jaar gingen er twintig projecten door, maar in maart 2020 -op de helft van het schooljaar- kwam de eerste strenge lockdown. De projecten hebben zich toen over het algemeen in snel tempo aangepast, om in een andere vorm met de

jongeren in contact te blijven en de trajecten te laten doorlopen. Ondertussen ondervonden de jongeren die deelnamen ook de gevolgen van de coronacrisis. COVID-19 en de maatregelen die de overheid nam om het virus te beteugelen hebben veel invloed gehad op het mentale welbevinden, de psychische gezondheid en de sociale contacten van jongeren. Het Nederlands Jeugd Instituut heeft de effecten van corona op jongeren in Nederland in een literatuurstudie samengevat. In deze studie wordt ook duidelijk dat de coronacrisis het schoolgaand gedrag en de baankansen van jongeren beïnvloedde. De reeds bestaande kansenongelijkheid tussen jongeren werd groter in deze periode, zo concluderen meerdere onderzoekers. Toch al kwetsbare groepen kregen het zwaarder (Nji, 2021; Zwetsloot et al., 2021).

Het derde en laatste schooljaar waren er 18 projecten over binnen Meer Kansen voor Jongeren. Drie projecten zijn in de loop der tijd afgefallen, vooral omdat daar te weinig voortgang in het aantal deelnemers te bespeuren was.

Het Oranje Fonds ondersteunde de projecten waar zij kon: met financiële middelen, met coaching door Van de Bunt Adviseurs en met een aanbod van trainingen, workshops en kennisdagen. Elk project kreeg maximaal 65.000 euro per jaar om het werk uit te voeren en elk project kon gebruik maken van individuele coaching voor de projectleider. Van dit aanbod is door de projecten ruim gebruik gemaakt.

Projectleiders, stagiairs, vrijwilligers en jongeren zelf zetten zich in deze drie jaar dagelijks in voor de preventie van schoolverzuim, het behalen van startkwalificaties, het formuleren van toekomstdromen, lange en korte termijn doelstellingen, een realistische en effectieve dagindeling, en het ontwikkelen van sociale en werk gerelateerde skills. Maar ook een betere (mentale) gezondheid, financiële situatie of huisvesting behoren tot de aandachtsgebieden van de projecten wanneer dat nodig is. Het gaat om maatwerk voor allerlei groepen

jongeren: tieners, twintigers, jongeren met en zonder startkwalificatie, hoog- en laagopgeleide jongeren, mensen met en zonder bijbaantjes, vroegtijdig schoolverlaters (thuiszitters), jongeren met en zonder beperkingen, jongeren die nog naar school gaan of juist nergens meer in beeld zijn, jongeren uit een gezinssituatie waar multiproblematiek speelt en jongeren die het contact met thuis zijn kwijtgeraakt. Er zijn veel projecten in de Randstad geweest, zes in grote steden als Amsterdam (2), Rotterdam (2), Leiden/Den Haag (2), maar bijvoorbeeld ook in De Ronde Venen. Maar ook in kleinere plaatsen als Burgum (Friesland), Delfzijl, en Brunssum, of in steden als Almere, Tilburg, Amersfoort, Harderwijk, Maastricht, Nijmegen en Deventer.

1.2. De projecten: een grote variatie in het MKvJ- aanbod

De aanpak in de projecten verschilde, ook al voor COVID-19: de Meer Kansen voor Jongeren-praktijk kent grote variatie in type trajecten die worden aangeboden, in activiteiten, in trajectduur, samenwerkingspartners en doelgroepen. Het ene project werkt met een vast activiteitenaanbod voor de jongeren en biedt een vaste structuur aan waar de deelnemers in kunnen voegen. Het andere project nodigt jongeren juist methodisch stap voor stap uit om zelf de ontwikkeling van hun eigen leerdoelen vorm te geven. Allemaal bieden ze groepswerk en individuele coaching. Projecten die die combi eerst niet hadden zijn die in de loop van de tijd gaan maken.

Sommige projecten kennen een nauwe samenwerking met het onderwijs, dit in verband met het belang dat in het programma gehecht wordt aan de preventie van schooluitval. Die projecten mogen bijvoorbeeld gebruik maken van een klaslokaal, of de klas komt naar de locatie van het project toe. De samenwerking werkt ook de andere kant uit: scholen benaderen projecten om specifieke leerlingen die uitgevallen zijn op te nemen. Er is ook een aantal projecten dat z'n best doet om jongeren die niet (meer) naar school gaan te bereiken. Bij het Oranje Fonds worden die geschaard onder de meer 'curatieve projecten': projecten die met name jongeren die al van school uitgevallen zijn

willen benaderen. Zij organiseren inlooptmogelijkheid en gezelligheid overdag en bieden jongeren op die manier ruimte en rust om zichzelf bij elkaar te pakken of stappen in ontwikkeling te zetten. Andere projecten concentreren zich weer op het dagritme dat sport kan bieden, op het bijbrengen van concrete technische vaardigheden of op de organisatie van leer-werkplekken in de buurt.

Er zijn veel projecten binnen het programma die met buddy's of maatjes voor de jongeren werken: één project heeft maar liefst 30 maatjes voor 30 jongeren. Voor sommige activiteiten worden groepsbijeenkomsten ingezet bij de projecten. De meeste projecten doen aan maatwerk: dat wil zeggen dat uiteindelijk het individuele tempo en de individuele behoefte van de jongere een plaats krijgt in de dagelijkse uitvoeringspraktijk. In de meeste projecten zijn alle jongeren die willen deelnemen welkom. Het Oranje Fonds heeft Meer Kansen voor Jongeren opgezet voor de leeftijdscategorie 16-27 jaar, maar het gebeurt regelmatig dat er kwetsbare tieners onder de 16 jaar of jongvolwassenen boven de 27 aanhaken. De projectleiders sturen deze jongeren dan niet weg. Eén project richt zich specifiek op nieuwkomers en wil de kansen vergroten van jongeren die de entreeopleiding voor anderstaligen volgen.

	Locatie	Gevestigd in...	Preventie school-uitval	Focus op uitgevallen jongeren (maatschappij/ school/ werk)	Aanpak met maatjes (vrijwillige coaches)	Sporten	Werktraject ¹
Talent@Work	Amsterdam	School (ROC)					
't Stationnetje	Tytsjerksteradiel / Achtkarspelen	Zelfstandige locatie					
Plusstudenten	Haaglanden	School (ROC, diverse locaties)					
Click	Den Haag	Zelfstandige locatie					
EVA & CO	Amersfoort	School					
De Belofte	Almere	Zelfstandige locatie					
Leerwerkplaats de Ronde Venen	Mijdrecht	Zelfstandige locatie					
Werk voor je Toekomst	Harderwijk	Welzijnsorganisatie (jongerenwerk)					
Move2Work	Nijmegen	Welzijnsorganisatie					
BeChallenged013+	Tilburg	Welzijnsorganisatie (jongerenwerk)					
Van Hier naar Daar	Nijmegen	School (praktijkschool)					
Time2Shine	Haarlem	Zelfstandige locatie					
Rotterdam's got more talent	Rotterdam	Binnen organisatie					
Next Step Perron 045	Brunssum	Welzijnsorganisatie					
Jij doet ertoe	Deventer	Welzijnsorganisatie (jongerenwerk)					
2BE!	Delfzijl	Zelfstandige locatie					
LEFteam	Maastricht	Zelfstandige locatie					
Fight 4 Your Future	Amsterdam	School (ROC, meerdere locaties)					
You2Work	Houten	Landelijk					
Maatje & Co	Hoogeveen	Welzijnsorganisatie					
YOU	Rotterdam	School (ROC)					

1 Met 'werktraject' wordt bedoeld dat er jongeren binnen het project zelf aan het werk kunnen, bijvoorbeeld in een horecaonderneming of werkplaats binnen het project zelf.

Evaluatieonderzoek en monitoring: Verwey-Jonker Instituut en projectleiders

Het Oranje Fonds wil door middel van evaluatieonderzoek inzicht krijgen in de voortgang, de resultaten en de effecten van (de projecten binnen) het programma Meer Kansen voor Jongeren (voor de uitgebreide onderzoeksopzet zie bijlage 1). Het is de bedoeling dat de projecten zelf, het Oranje Fonds en andere geïnteresseerden van deze inzichten gebruik kunnen maken. Het Verwey-Jonker Instituut heeft het evaluatieonderzoek uitgevoerd en heeft de projectleiders een instrument in handen gegeven waarmee zij tijdens de programmaperiode zelf de voortgang van het project konden monitoren: de MKvJ-monitor. De projectleiders konden via de monitor de resultaten van hun eigen deelnemersgroep(en) (vanaf N=10) aan het begin, aan het eind en na deelname aan het project geanonimiseerd en op een globaal niveau op elk gewenst moment inkijken.

Het evaluatieonderzoek heeft plaatsgevonden van september 2018 tot september 2021. Naast de dataverzameling in de monitor heeft het Verwey-Jonker Instituut ook locatiebezoeken afgelegd en is er op locatie en (later) digitaal gesproken met de projectleiders, de jongeren, de vrijwilligers, de maatjes, de stagiairs en stakeholders van de projecten.

Het onderzoek wil de effecten van het programma evalueren op drie niveaus: op programmaniveau, op projectniveau en op het niveau van de deelnemende jongeren.

De centrale vraag in dit evaluatieonderzoek luidt als volgt:

wat is de voortgang, de meerwaarde, het resultaat en het effect van het programma Meer Kansen voor Jongeren (2018-2021), waarmee in drie jaar 18 initiatieven zijn ondersteund door het Oranje Fonds?²

De subvragen in dit onderzoek betreffen drie clusters:

1. De jongeren die via de projecten meedoen aan het programma: hun ervaringen, hun voortgang tijdens en na deelname aan MKvJ en de effecten van deelname op sociale en economische participatie, welbevinden, en mentale en fysieke gezondheid.
2. De versterking van de capaciteit die via de projecten gemobiliseerd wordt: betaalde krachten, projectleiderschap, aantal en toerusting van vrijwilligers, samenwerking met stakeholders, vakmanschap, expertise en professionalisering.
3. De meerwaarde van de projecten in het lokale of regionale aanbod voor kwetsbare jongeren: de toegevoegde waarde aan het bestaande aanbod volgens de stakeholders in de regio, de gemeente en de direct betrokkenen bij het project.

Ad 1. De ervaringen van de jongeren haalde het Verwey-Jonker Instituut op via interviews op locatie: kwalitatief onderzoek. De voortgang van de jongeren mat het Verwey-Jonker Instituut door de jongeren aan het begin en aan het eind van hun deelname aan MkvJ een korte vragenlijst voor te leggen: kwantitatief onderzoek. Ook om de effecten van deelname aan MKvJ bij de jongeren te meten maakten we gebruik van deze vragenlijst. In het evaluatieonderzoek letten we op de effecten en resultaten in het kader van:

² In jaar 1 waren er 21 projecten, in jaar 2 20 en in jaar 3 bleven er 18 projecten over.

- Sociale en economische participatie: naar school gaan, werk en vrijwilligerswerk, "verder komen in het leven".
- Welbevinden: zorgen over schulden, sociaal netwerk, gevoel van in- en uitsluiting, ervaren van eigen regie, ervaren veerkracht, ervaren geluk.
- Fysieke en mentale gezondheid: ervaren gezondheid, ervaren fitheid, ervaren stress, zelfvertrouwen.

Ad 2. De versterking van de capaciteit die in het project gemobiliseerd wordt, vroeg het Verwey-Jonker Instituut uit via kwalitatief onderzoek op locatie: in gesprekken met projectleiders, samenwerkingspartners en vrijwilligers tijdens het locatiebezoek en via vragenlijsten aan vrijwilligers en projectleiders. Hier wordt kwantitatief en kwalitatief onderzoek gecombineerd.

Ad 3. De meerwaarde van de projecten in het lokale aanbod voor kwetsbare jongeren vroeg het Verwey-Jonker Instituut uit in een groepsgesprek met stakeholders, samenwerkingspartners en projectleiders op locatie. Onderzoekstechnisch gezien is de dataverzameling voor het eerste cluster (over de jongeren) het meest ingewikkeld. Wat betreft het kwantitatieve deel: dat beweegt mee met de individuele trajecten die de jongeren volgen en voor de respons was het Verwey-Jonker Instituut afhankelijk van projectleiders die vragenlijsten op tijd moesten versturen en van deelnemende jongeren die bereid moesten zijn om alle benodigde vragenlijsten in te vullen.

Bij dit Meer Kansen voor Jongeren programma heeft het Oranje Fonds een Theory of Change opgesteld, die in samenhang staat met de andere programma's die het Oranje Fonds geïnitieerd heeft. Binnen de Theory of Change zijn de volgende aandachtspunten zogeheten Key Performance Indicators (KPI's):

- Het aantal jongeren dat bereikt wordt.
- Het aantal ondersteuners dat meer capaciteit heeft om anderen te ondersteunen.

- Het aantal vrijwilligers dat betrokken is en beter toegerust is om de jongeren te ondersteunen.
- Het aantal jongeren dat de mogelijkheid krijgt/van de mogelijkheid gebruik maakt om naar wens en vermogen deel te nemen aan de samenleving.
- Het aantal jongeren onder de deelnemers aan MKvJ dat vrijwilliger wordt.
- Het aantal jongeren dat vindt dat hun welbevinden is toegenomen.

In dit evaluatieonderzoek zijn ook deze KPI's richtinggevend geweest.

1.3. De deelnemers aan Meer Kansen voor Jongeren: kwetsbare jongvolwassenen

Uit het evaluatieonderzoek blijkt dat de projecten een zeer gevarieerde groep jongeren aantrekken, waarbinnen leerlingen uit het mbo (ca. 750 deelnemers) de boventoon voeren. Rond de duizend van de meer dan elfhonderd jongeren die in de evaluatie een opleidingsniveau doorgaven, komen uit het praktijkonderwijs, het vmbo, mbo en vso (zie verder hoofdstuk 5).

De projectleiders benoemen desgevraagd bijna allemaal de jongeren met multi-problematiek. Verder geven bijna alle projecten aan dat zij ook jongeren met schulden helpen, jongeren zonder werk of opleiding, en jongeren die in aanraking zijn gekomen met justitie. De 'minst kwetsbare' deelnemers zijn jongeren die op school, of op de arbeidsmarkt of in de samenleving als geheel dreigen uit te vallen. De deelname aan de projecten functioneert dan als vangnet. Een van de vrijwilligers vat de doelgroep van het programma als volgt samen:

"Het zijn jongeren die verkeerde keuzes hebben gemaakt op school en niet de juiste begeleiding vanuit school hebben gekregen. Vaak spelen er gezinsproblemen. Die jongeren vallen tussen wal en schip. Het zijn vaak jongeren die niet weten wat ze moeten doen." - Vrijwilliger

In de literatuur staat de groep waar Meer Kansen voor Jongeren zich op richt, ook wel bekend als 'kwetsbare jeugd', 'risicjongeren', dreigende vroegtijdig schoolverlaters (vsv-ers) en 'onzichtbare jongeren' of jongeren die 'nergens in beeld' zijn (zie onder andere: Baan en Zwaveling, 2017; Bokdam et al., 2010; Deniz, 2013; Van Dijk et al., 2016; Engelen et al., 2017; Franken en Mateman, 2019; Van der Klein & Dekker, 2011; Van der Klein, et al., 2016; Messing en Valkestijn, 2014; Nederland et al., 2016; Berkeley & Uden, 2009; NJi, 2021; Ploegemakers, 2013; WRR, 2009).

Over het algemeen kenmerkt de groep zich door een stapeling van problemen, die vanuit het thuisfront maar moeilijk opgelost kunnen worden. De projecten binnen Meer Kansen voor Jongeren hebben gepoogd om naast thuis of school, een plaats te creëren waar de jongeren konden beginnen aan de ontwikkeling van hun toekomst. Dat was al belangrijk bij de start van het programma in 2018, maar het werd nog belangrijker toen de coronacrisis om de hoek kwam kijken. De coronacrisis vergrootte de kansenongelijkheid tussen mensen in het algemeen, en tussen jongeren in het bijzonder. Schoolverlaters op vmbo en mbo niveau en jongeren op de arbeidsmarkt zagen hun baankansen teruglopen (Zwetssloot et al., 2021). En ook de sociaal psychologische gevolgen van de diverse lockdowns waren voor jongeren niet mals (zie bijvoorbeeld NJi, 2021; Kamerbrief Herstel en perspectief voor de jeugd, 5 juli 2021; Olsthoorn et al., 2020).

Sinds het begin van de coronacrisis merken de projectleiders binnen Meer Kansen voor Jongeren dat er meer jongeren bij hen aanhaken met zwaardere problematiek en dat de jongeren die al meededen in het project het zwaarder krijgen. De projectleiders zien meer eenzaamheid, depressies en suicidaliteit. Dat komt ook uit de gesprekken met de jongeren zelf naar voren tijdens de locatiebezoeken (zie verder hoofdstuk 4).

1.3.1. De Meer Kansen voor Jongeren-monitor

Tijdens de evaluatie hebben de projectleiders in totaal aan circa 2100 jongeren hulp geboden. Door de MKvJ-monitor kunnen we iets preciezer zijn over de achtergrond van de deelnemers aan het programma: er zijn 2177 startmetingen verstuurd (zie tabel 1). Niet iedereen daarvan was strikt genomen deelnemer aan het MKvJ-programma, maar het programma heeft de oorspronkelijk geplande 1800 deelnemers zeker gehaald. Na opschoning en de invul-ronde bleven er 1641 voor het onderzoek bruikbare startmetingen over. Het invulpercentage bij de startmetingen ligt rond de 75%. Daarnaast hebben de projecten gezamenlijk 1336 eindmetingen over drie jaar verstuurd, hiervan zijn er 852 (64%) voor het onderzoek bruikbaar (voor meer informatie over data zie bijlage 1).

Tabel 1. Overzicht verstuurde vragenlijsten en respons

Aangemelde deelnemers in de monitor	2356
Startmetingen verstuurd	2177
Bruikbare ingevulde startmetingen	1641
Eindmetingen verstuurd	1336
Bruikbare ingevulde eindmetingen	852
Nametingen verstuurd	579
Bruikbare ingevulde nametingen	204

1.3.2. Achtergrondkenmerken van de deelnemers

Uit de monitor blijkt dat er iets meer jongens dan meisjes de afgelopen drie jaar hebben deelgenomen: de verhouding is 58% man en 41% vrouw (1% gaf aan dat ze zichzelf niet identificeren als man/jongen of vrouw/meisje). Dat is voor wie de literatuur een beetje kent geen verrassing. In de lichte oververtegenwoordiging van jongens zien we namelijk een patroon terug dat onlangs in een verkenning van de Onderwijsraad ook aan de orde werd gesteld (Onderwijsraad, 2020). Jongens, zo constateerde de Onderwijsraad, hebben het in Nederland qua schoolloopbaan moeilijker dan meiden; terwijl meiden qua beroepsloopbaan weer minder kansen krijgen. Er zijn sekseverschillen die met kansenongelijkheid te maken hebben.

“Jongens volgen vaker onderwijs op een lager niveau, ze vallen vaker uit en ze blijven vaker zitten. Jongens worden drie keer zo vaak geschorst en vier keer zo vaak van school gestuurd als meiden. Mannen onder de 35 jaar zijn vandaag de dag lager opgeleid dan vrouwen. In 2009 had 33% van hen hoger onderwijs afgerond tegen 42% van de vrouwen.” - (Hooge & Van Leeuwen in het voorwoord, 2020)

Programma's als Meer Kansen voor Jongeren zijn voor jongens nog belangrijker dan voor meisjes. In de voorloper van het programma dat het Oranje Fonds samen met andere fondsen entameerde (Kansen voor Jongeren, twintig projecten) ter preventie van vroegtijdig schooluitval (vsv) werden er ook meer jongens dan meiden geholpen (Heemskerk et al. 2018).

De gemiddelde leeftijd van de deelnemers in het Meer Kansen voor Jongeren programma is net boven de twintig jaar (20,6 jaar). De jongste deelnemer is 15 jaar en de oudste is 35 jaar. De meeste deelnemers zijn tussen de 19 en 27 jaar (60%). Een derde is jonger.

De jongeren hebben in het onderzoek ook iets over hun culturele achtergrond gezegd. Volgens de literatuur spelen etniciteit, verminderde ouderbetrokkenheid en gebrek aan aandacht voor diversiteit op scholen samen een rol als het gaat om ongelijke kansen in de groep jongeren tussen de 16 en de 27 jaar (Van der Klein & Dekker, 2011). In de monitor konden de jongeren op een vraag naar hun eigen culturele achtergrond meerdere opties aankruisen. Gevraagd werd naar identificatie en sense of belonging, niet naar geboorteland (ouders). De deelnemers aan Meer kansen voor Jongeren kruisten daar de volgende opties het meest aan: Nederlands (851x); Marokkaans (137x); Turks (133x) en Surinaams (119x). Verder werden Eritrees, Spaans, Iraans en Moluks genoemd als achtergrond.

Meer dan een derde (39%) kruiste de afgelopen drie jaar enkel een Nederlandse achtergrond aan, maar de meeste deelnemers ervaren (ook) een andere achtergrond: bijna twee derde (61%) van de jongeren kruist (naast de Nederlandse ook) een andere culturele achtergrond aan. Bijna de helft kruiste enkelvoudig een andere culturele achtergrond aan (48%). Een klein aantal deelnemers aan MKvJ (67 jongeren in totaal) identificeert zich met meerdere achtergronden, maar niet met de Nederlandse.

1.4. Opzet van deze rapportage

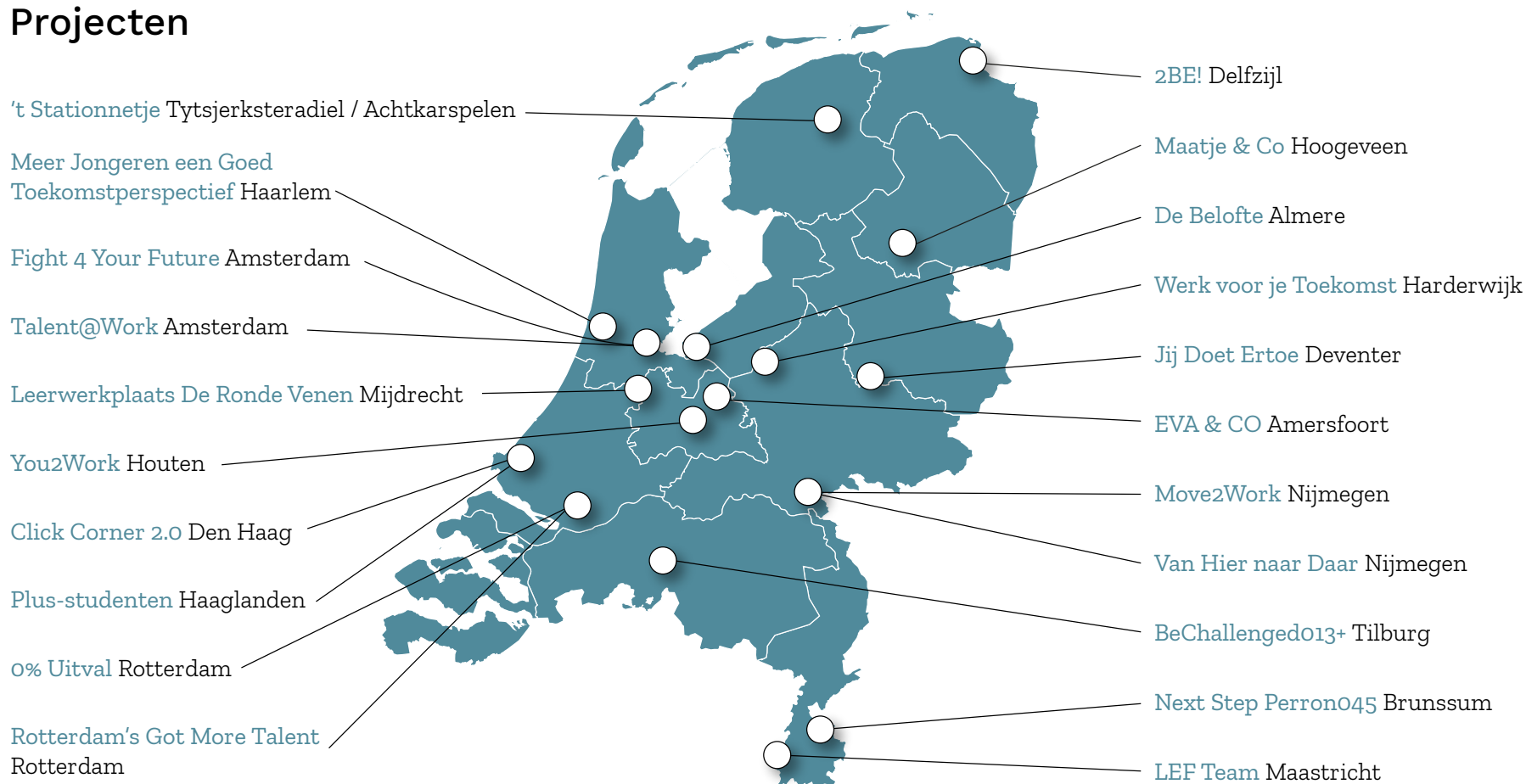
In de zeven volgende hoofdstukken rapporteren we over de resultaten en het reilen en zeilen van de projecten binnen Meer Kansen voor Jongeren. Hoofdstuk 2 geeft een introductie van de projecten: de centrale thema's, de benadering van de jongeren en de inrichting van de uitvoering. Daarnaast vertellen we in hoofdstuk 2 over de invloed die corona op het reilen en zeilen van de projecten heeft gehad. In hoofdstuk 3 gaat het over de bemensing en de capaciteit binnen de projecten onder andere ook de verdeling van werk over betaalde en onbetaalde krachten en de samenwerking. De samenwerking tussen de partijen binnen het project en de samenwerking met andere lokale stakeholders. In hoofdstuk 3 komt ook de meerwaarde van de projecten in het lokale aanbod aan de orde.

In hoofdstuk 4 komen de vorderingen van de jongeren aan bod. We bespreken de stappen die de jongeren binnen het programma wel en niet hebben gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Hoe is het de jongeren bij de projecten vergaan qua mentale en fysieke gezondheid, qua zelfvertrouwen en qua sociaal netwerk en eigen regie in een periode dat deze gebieden onder druk stonden? In hoofdstuk 5 gaat het over de stappen die de jongeren wel en niet (hebben kunnen) zetten op weg naar sociaaleconomische participatie. Daar staan dus de ontwikkelingen op het gebied van werk, opleiding en startkwalificaties centraal.

In hoofdstuk 6 tot slot komen de vrijwilligers van de projecten aan het woord. Hoe hebben de stagiairs, maatjes (vrijwillige coaches) hun werk bij de projecten beleefd? Het aantal projecten dat werkt met stagiairs is in de loop van de drie jaar gegroeid. Meer dan een derde van de projecten heeft ook ondernemers, gepensioneerden, en ex-deelnemers als vrijwilligers aan zich gebonden.

In hoofdstuk 7 van dit rapport vatten we de conclusies uit de evaluatie samen. De vragen over capaciteit, versterking van het lokale aanbod en de effecten bij de jongeren zijn daarbij leidend. Daarnaast besteden we in de conclusies ook aandacht aan de lessen die bij de projecten in het programma geleerd zijn. Zodat iedereen die elders in het land opnieuw een project wil opzetten om het toekomstperspectief van (kwetsbare) jongeren te verbeteren niet zelf helemaal opnieuw het wiel hoeft uit te vinden.

Meer Kansen voor Jongeren Projecten

2 Een beeld van de projecten: focus, visie en benaderingen

In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van de projecten en hun werkwijzen in het programma Meer Kansen voor Jongeren. Welke benadering hanteren de projecten ten aanzien van de jongeren? Hoe zijn de projecten ingericht? Is het groepswerk dat zij aanbieden of werken ze met individuele begeleiding door maatjes? Hoe ervaren de jongeren de benadering en inrichting van de projecten? En tot slot: wat is er veranderd in de werkwijzen doordat de coronacrisis uitbrak? Dit hoofdstuk is gebaseerd op het vragenlijstonderzoek onder projectleiders en vrijwilligers en op de bevindingen van de onderzoekers uit de locatiebezoeken.

2.1. Benadering van de projecten: integraal en ontwikkelgericht

2.1.1. Integrale benadering: werken aan diverse leefdomeinen

De projecten beogen allen verbetering te bewerkstelligen op diverse leefdomeinen van de jongeren. De projectleiders benadrukken het belang van integraal kijken naar de situatie van de jongeren. Vanuit daar kijken zij met de jongeren waar de nadruk op komt te liggen. Waar het om gaat, is dat jongeren geholpen worden om stappen te zetten. Stappen waar naartoe en wat daarvoor nodig is, verschilt per jongere.

“We zijn op alle leefgebieden gericht. Dat is ook de kracht van ons project: sta naast de jongere in plaats van dat je vertelt hoe het moet.” - Projectleider

De leefdomeinen waar de meeste focus op heeft gelegen volgens de projectleiders zijn *opleiding, werk, mentale gesteldheid, dagstructuur* en het vergroten van de *maatschappelijke participatie* van jongeren. Minder wordt er door alle projecten gefocust op bijvoorbeeld *vrijwilligerswerk* of het omgaan met *verslaving*. Het behalen van startkwalificaties en het verkrijgen van werk zijn in de concrete praktijk van de projecten niet per se de eerste prioriteit.

“Een groot deel gaat hierna doorstuderen, maar er is ook een groot deel dat hierna gaat werken.” - Projectleider

“Voor ons is het duidelijk bij sommige jongeren dat zij nooit een startkwalificatie zullen halen.” - Projectleider

Ook aandacht voor praktische zaken

De projecten bewegen mee met de vragen en behoeften van jongeren, zolang deze maar in het belang zijn van de ontwikkeling van de jongere. Ze helpen met het regelen van praktische zaken rond inkomen en wonen als dat nodig is. Soms brengen de projecten de jongere in kwestie in contact met een organisatie of een maatje die hen hiermee kan helpen. De praktische vragen van jongeren worden benut als ‘binnenkomers’: in het gesprek rondom geldzorgen of zoektocht naar een woning komen vaak andere zaken aan de orde.

“Het is vooral de kunst dat jongeren laagdrempelig binnenlopen, vaak met een praktische vraag. En dat er dan dingen gesignaleerd worden.” - Projectleider

In enkele projecten is ondersteuning bij praktische vragen steeds belangrijker geworden:

"Onze bedoeling was begeleiding bij hulpvragen. In de praktijk komen jongeren vooral met hele praktische en taal-gerelateerde vragen." - Projectleider

Werken aan life skills en levenslessen

Een belangrijk onderdeel van de projecten is het ontwikkelen van 'life skills' bij de jongeren. De kwetsbare jongeren moeten leren om een gesprek te voeren met mensen die ze nog niet kennen, durven op iemand af te stappen, ze moeten leren om goed met geld om te gaan et cetera. Met name de meest kwetsbare deelnemers aan het programma hebben dat vaak onvoldoende meegekregen vanuit huis. De projecten besteden gedurende het programma steeds meer aandacht aan *life skills* dan aan *work skills*, omdat hier meer behoefte aan bleek te zijn dan vooraf verwacht. Deze *life skills* helpen jongeren uiteindelijk om makkelijker een stap naar de arbeidsmarkt te maken. Sterker nog: een gesprek voeren en in contact komen met bijv. klanten in een bedrijf is vaak een voorwaarde om überhaupt de stap naar de werkvloer te maken. Een vrijwilliger bij een leerwerkplek in een horecazaak vertelt dat jongeren deze vaardigheden bij het project opdeden:

"Ze durven op mensen af te stappen en durven zichzelf te zijn. Ze zijn gelijk aan ieder ander horecapersoneel vind ik. Dat is mijn dingetje waar ik trots op ben en wat mijn hart verwarmt." - Vrijwilliger

Een vrijwilliger benoemt dat de leerwerkplek de jongeren in een positie plaatst waar ze verantwoordelijkheidsgevoel opbouwen:

"We maken ze belangrijk in het bedrijf en zorgen dat ze zichzelf als onderdeel van het bedrijf zien. [...] Je ziet ze gewoon groeien als een plantje." - Vrijwilliger

Werken vanuit een horizontale relatie

De meeste projectleiders kiezen er bewust voor om een min of meer horizontale relatie op te bouwen met de jongeren. Jongeren zijn hier vaak niet aan gewend vanuit school en thuissituatie. Een projectleider legt uit waarom ze hiervoor gekozen hebben:

"We werken vanuit gelijkwaardigheid en vanuit een wederkerigheidsprincipe. De jongeren zijn gelijk aan ons, er is geen hiërarchie. Dat is een kracht van ons." - Projectleider

Een andere projectleider benadrukt dat zij zich richten op de sociaalemotionele situatie, voordat er over werk of opleiding gesproken wordt:

"Als een jongere echt zichzelf is dan pas kunnen we kijken waar we haar of hem kunnen ondersteunen." - Projectleider

Hulpvragen zwaarder dan verwacht

De integrale benadering van de projecten betekent dat de hulpbehoefte leidend is in wat er geboden wordt door de projecten. In een deel van de projecten bleek de problematiek van jongeren zwaarder te zijn dan verwacht.

"Het was geen bewuste keuze om de doelgroep met zware problematiek aan te trekken. Onbewust gebeurde dit doordat we richting gemeente en het netwerk de boodschap gaven dat iedereen welkom is. Alle jongeren die normaal in het afvoerputje gaan, die komen nu hier." - Projectleider

Een van de projectleiders had bijvoorbeeld een partnerschap opgezet met twee grote bedrijven. De groep die zich meldde bij het project bleek echter nog lang niet klaar te zijn om richting werk te bewegen:

"Dit bleek toch een heftiger doelgroep te zijn dan gedacht, waardoor het lastig is deze jongeren te matchen met deze partners." - Projectleider

Verschillende projectleiders hebben hun aanpak in het eerste jaar al bijgesteld, omdat het programma in eerste instantie gericht was op een lichtere doelgroep. Dat betekende soms ook het bijstellen van de focus van preventief (ter preventie van schooluitval) naar curatief (voor degenen die al uitgevallen zijn op school). De verklaring voor het feit dat er een zwaardere doelgroep is, lijkt er – in ieder geval gedeeltelijk – in te liggen dat de projecten zich vaak openstellen voor alle jongeren. Daar ligt de kracht ook: je hoeft geen specifieke problematiek te hebben.

"Andere organisaties hebben vaak verwijzing nodig van huisarts of iets dergelijks, wij niet. Vandaar dat wij de jongeren krijgen met heftige problematiek." - Projectleider

2.1.2. Ontwikkelgerichte benadering

De projecten kenmerken zich door een ontwikkelgerichte, positieve benadering. De jongeren hebben – zeker tijdens de coronacrisis – vaak met forse problematiek te maken. De projecten richten zich niet primair op deze problemen, maar op de capaciteiten en mogelijkheden van de jongeren. De focus ligt op de droom, het toekomstbeeld, op wat er mogelijk zou kunnen zijn. Dit betekent niet dat er geen aandacht is voor die problemen, want die problemen hebben aandacht nodig om de droom te verwezenlijken.

"Na vaak jaren lang te horen hebben gekregen wat niet kan is nu met hen gekeken naar mogelijkheden en talenten. Dit doet iets met de jongeren." - Projectleider

"Het blijft ook leuk en het voelt niet alsof ik de hele tijd over iets negatiefs praat. Ze laat me ook de positieve dingen ervan inzien die ik zelf niet zie. Of niet zag in mezelf." - Deelnemende jongere

"Je voelt je heel erg gehoord en je mag er zijn. Ze geven me echt een goed gevoel. Ze belichten de positieve punten." - Deelnemende jongere

Eerst een basis, dan bouwen

Hoewel de projecten zeer verschillend zijn ingericht, zijn ze allen gericht op het verzelfstandigen en vergroten van zelfvertrouwen van jongeren, zodat zij een stap kunnen maken richting school, werk of op andere wijze een zinvolle positie in de maatschappij innemen. Vanuit de ontwikkelgerichte benadering is er een logische volgordelijkheid in de volgorde waarop hiernaar wordt toegewerkt. Vaak wordt er eerst gewerkt aan 'de basis' van zelfvertrouwen, dagstructuur, sociale vaardigheden of lichamelijke gezondheid, voordat er überhaupt over werk of school gesproken wordt. De volgordelijkheid is eerst de basis in orde, dan krachten en doelen verhelderen en dan toewerken naar school of werk. Het stellen van haalbare doelen is volgens projectleiders belangrijk om jongeren gemotiveerd te houden en niet (opnieuw) teleur te stellen.

De vragen en behoeften die jongeren hebben zijn soms anders dan vooraf ingeschat en ontwikkelen zich. De projecten lijken hier zoveel mogelijk op in te spelen. *"Wat we uiteindelijk doen is deels ook toeval. Elke groep is anders en komt met andere vragen"*, geeft een projectleider aan. Het middel verandert, maar het doel is onveranderd: een basis creëren voor zelfstandigheid en jongeren ondersteunen om een volgende stap te zetten.

"We willen iets positiefs bieden voor mensen die veel rottigheid hebben ervaren in het leven. Een toekomstbeeld." - Projectleider

"Bij ons project zien we alle jongeren als kansrijk. Ga gewoon in gesprek met jongeren, kijken wat we kunnen doen." - Projectleider

"Het is zo lastig voor ze om zelf hun waarde te zien en te voelen, daarom is het moeilijk om op de lange termijn te kijken." - Projectleider

Rust en ruimte voor ontwikkeling

De ontwikkelgerichte benadering vraagt om ontwikkelruimte. Een belangrijke factor waarmee de projecten zich onderscheiden van hulpverlening en school, is de rust en ruimte die zij creëren voor de jongeren om op hun eigen wijze en tempo aan hun ontwikkeling te werken. De ervaring van de jongeren is dat zij op school en rondom arbeidstoeleiding druk ervaren om snel stappen te maken. De projecten zetten er juist op in om ademruimte te creëren, zodat de jongere een toekomstbeeld kan schetsen. Deze rust en ruimte die geboden wordt, draagt bij aan het opbouwen van vertrouwen met de jongeren. Hulpverleners hebben over het algemeen een aantal uren per jongere beschikbaar en scholen zitten vast aan een strak curriculum. De projecten hebben daar minder last van en voor deelnemende jongeren is dat belangrijk.

"Vergeleken met school hebben wij veel meer tijd en aandacht voor de jongeren." - Projectleider

"Ze gaan anders met je om, op een andere manier. Hier is het iets directer. Ze doen rustiger aan, als het niet lukt dan lukt het niet. Het is relaxter." - Deelnemende jongere

"Als je haast dan krijg je niet het complete plaatje." - Deelnemende jongere

Die rust en ruimte betekent ook dat de projecten geen quick fix zijn voor toeliding naar school of werk. Ze pakken de problemen en behoeften bij de kern aan en daar is rust en ruimte voor nodig.

Dit betekent niet dat de jongeren stilzitten in de projecten, maar de projecten proberen uit te lokken dat jongeren zelf aan de slag willen. Een vrijwilliger/maatje omschrijft dit als 'drukloos presteren': er wordt best wat gevraagd van de jongeren in het project, maar voor de jongeren voelt het niet alsof zij het doen omdat iemand anders vindt dat het moet, maar omdat zij zelf willen ontwikkelen.

"Het is heel leuk als je ze naar school stuurt. Maar als ze schulden hebben en geen dak boven hun hoofd. Dan moet je natuurlijk beginnen met de schulden en het dak boven hun hoofd, voordat je iets met school doet." - Projectleider

"Heel veel organisaties lopen de hele dag aan je hoofd te zeiken en je te dwingen waar je zelf geen behoefte aan hebt. Hier heb ik het idee, gaat het anders. Ze willen je sturen en het moet uit jezelf." - Deelnemende jongere

"Dit is een heel andere aanpak van hulp. Andere hulp is dat...dat zijn mensen die hebben doorgeleerd op psychologie of zo. Die hebben een heel andere aanpak. Wat hier gebeurt, jezelf bewust maken van wie je bent." - Deelnemende jongere

2.1.3. Motivatie als voorwaarde voor deelname

Voor de gekozen ontwikkelgerichte benadering is een mate van motivatie nodig voor deelname aan de projecten. Dit betekent niet dat jongeren heel helder voor ogen moeten hebben wat ze willen bereiken; dit is onderdeel van het traject. Maar het is wel nodig dat zij ervoor openstaan om hun situatie te verbeteren en zich willen openstellen. Die motivatie mag minimaal zijn, maar zoals één van de projectleider stelt:

"Ze moeten in ieder geval zeggen 'ik wil het proberen'. Soms weten ze het niet zeker maar ze moeten ergens ja tegen zeggen." - Projectleider

Het is van belang dat zij eigenaarschap voelen over hun plan: motivatie groeit niet wanneer een ander dat voor hen verzint en de projecten hechten hier waarde aan.

"Doordat het hun eigen plan is krijgen ze meer zelfvertrouwen. In hun eigen kunnen maar ook een stukje toekomstperspectief." - Projectleider

Jongeren die gemotiveerd zijn, vinden het jammer en zelfs demotiverend als andere jongeren niet komen opdagen. Dit maakt het opnieuw van belang voor de projecten om een bepaalde mate van motivatie te vragen.

2.2. Inrichting van de projecten: intake en trajecten

De projecten zijn gedurende het programma ingericht als laagdrempelig toegankelijke voorzieningen, met vaak flexibele trajecten een individuele en groepsmatige component. Vaak zijn jongerenwerkers betrokken. Soms is sport onderdeel van de projecten.

2.2.1. Lage drempels: inloop en intake

De projecten proberen laagdrempelig te zijn voor jongeren. Een van de manieren is om de instroom gemakkelijk te maken en geen wachtlijsten en zo weinig mogelijk uitsluitcriteria te hanteren. De meeste projecten hanteren dan ook geen vast moment waarop de jongeren kunnen instromen. Bij bijna alle projecten (zestien van de achttien projecten bij het eindigen van het programma Meer Kansen voor Jongeren) kunnen jongeren op elk moment instromen. Enkele projecten hanteren vaste momenten waarop ze nieuwe jongeren toelaten, bijvoorbeeld om de zes weken.

Het eerste contact tussen jongeren en het project is van groot belang en de projecten proberen dit zo laagdrempelig mogelijk te maken. De 'intake' is over het algemeen geen formele procedure, maar bestaat uit een aantal open gesprekken. Direct 'de formaliteiten in' kan ontmoedigend werken, zeker bij jongeren die hun vertrouwen kwijt zijn in formele organisaties.

"Kom eerst maar eens lekker sporten. We koppelen je aan een maatje en dan komen die gegevens later wel." - Projectleider

Hoewel niet alle projecten aangeven vrije inloop te hebben (gehad), staat bij de meeste projecten de deur altijd open. Naast trajecten, stellen zij hun ruimte en aandacht vaak beschikbaar voor alle jongeren die behoefte hebben aan een gesprek. Wanneer daar aanleiding toe is, nemen ze deel aan een traject of worden doorverwezen naar een hulpverlenende instantie, mits jongeren dat zelf willen.

"Het is een fijne optie waar je naartoe kan als het thuis niet zo lekker gaat. Je kan altijd binnenlopen. Ze staan gelijk voor je klaar. Je kan hier over je problemen praten en je hoeft er niet speciaal voor naar school te gaan." - Deelnemende jongere

Click Corner 2.0 -Click Jongeren

Click Corner 2.0 is een project van Click Jongeren in Den Haag. Het project heeft een inlooplocatie in het centrum van de stad en werkt samen met mbo scholen in Den Haag. Click Corner gaat ook met een tuktuk door het stadsdeel Laak om zo contact te maken met jongeren op straat. Het project helpt op maat, er is geen vast programma. De jongeren kunnen vrij binnenlopen en dan wordt er eerst een vrijblijvend praatje aangeknoopt. Vanzelf komen de jongeren na een poosje met allerlei hulpvragen op verschillende leefgebieden, die de weg naar een baan of opleiding belemmeren. Het project is vooral gericht op individuele coaching door de jongerenwerkers van Click. De vrijwilligers zijn er ter ondersteuning van de activiteiten. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere nodig heeft.

Werk voor je Toekomst - ZorgDat

Werk voor je Toekomst is een project van het jongerenwerk ZorgDat in Harderwijk. De jongeren melden zichzelf aan, worden op straat aangesproken door jongerenwerkers, of worden doorgestuurd vanuit scholen of de gemeente. Via het outreachend straatwerk signaleren jongerenwerkers veel kwetsbare jongeren die verder nergens in beeld zijn; ook de jongeren die extra ondersteuning nodig hebben. Jongeren vinden het project gemakkelijk omdat ze de jongerenwerkers kennen. Werk voor je Toekomst houdt inloop in jongerencentrum Talent House. Er is geen vast programma. Het project probeert jongeren te begeleiden naar werk of een passende opleiding door persoonlijke coaching. De jongeren krijgen bij het project een coach met wie ze samen aan de slag gaan met hun hulpvragen. De coaches zijn vrijwilligers en vaak stagiaires van de opleiding Social Work. Soms zijn de jongerenwerkers van ZorgDat de individuele coach. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere nodig heeft.

2.2.2. Uitsluitcriteria

De projecten proberen zo weinig mogelijk uitsluitcriteria voor deelname te bieden, om zo te voorkomen dat jongeren alsnog tussen wal en schip vallen. Toch zijn er bepaalde kenmerken waardoor bepaalde jongeren niet kunnen deelnemen, die te maken hebben met 1) leeftijd en 2) de zwaarte van problematiek.

Leeftijd

Meerdere projecten geven aan dat de groep die graag zou deelnemen soms niet binnen de kaders van het Oranje Fonds valt, omdat ze te jong zijn – het programma richt zich op jongeren van 16 jaar tot 27 jaar. Hoewel de projectleiders begrijpen dat er grenzen zijn aan het programma, zien zij soms kansen liggen om écht preventief te werken. Wanneer de groep uitvallers op hun 16e en 17e pas bij het project terechtkomen, is er vaak al tijd verloren.

“Jongeren vallen niet allemaal onder de doelgroep en er ligt veel potentieel preventief in de jongere doelgroep.” - Projectleider

Zware problematiek

Wanneer jongeren met heel zware problematiek zitten – zoals zware psychiatrische problemen, verslavingen of agressiestoornissen – is dat bij de meeste projecten zelfs een contra-indicatie voor deelname. Op dat moment is er voor hen dan geen plaats, omdat er dan specialistische hulp nodig is. Bovendien kan dergelijke problematiek grote invloed hebben op de andere jongeren. Een paar projecten bieden wel ruimte aan jongeren met zware problematiek, en werken dan samen met hulpverlenende organisaties. De projecten zijn dan de partij die naar het gehele leven van de jongere kijkt, terwijl de organisaties zich op specifieke problematieken richten, die gespecialiseerde kennis vragen.

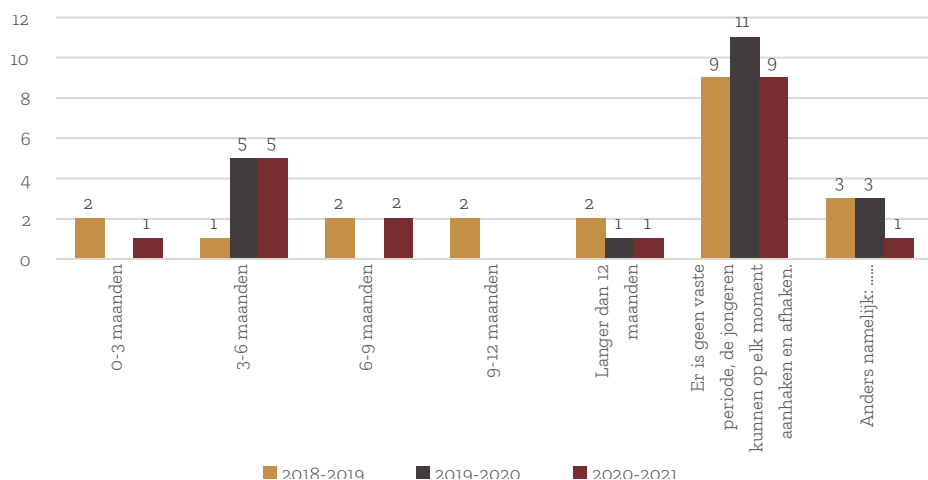
“Als we het hebben over psychische problematiek, ja, daar moet je niet zelf mee gaan modderen.” - Projectleider

2.2.3. Trajecten

De duur van de trajecten die jongeren volgen in de projecten is erg verschillend. Bijna de helft van de projecten heeft geen vaste trajectduur. Jongeren kunnen hier uitstromen wanneer ze er klaar voor zijn of wanneer ze zelf (willen) stoppen. Bij de andere projecten variëren de trajecten van 3 maanden tot langer dan een jaar.

Figuur 1. Trajectduur projecten.

Bron: vragenlijst projectleiders 2018-2019 (N=21), 2019-2020 (N=20) en 2020-2021 (N=18).

In de praktijk hebben de projecten nu vaak wel een bepaalde trajectduur gekozen, en is er daarna nog ruimte om ondersteuning krijgen van een maatje; of ze kunnen nog bij de projectleider terecht. Sommige jongeren volgen een traject meerdere keren. Soms blijven ze ook nog een periode naar de locatie komen, in afwachting van het starten van een opleiding of stageplek.

"Als je klaar bent om uit te vliegen, dan is dat het moment." - Projectleider

De projecten hebben de afgelopen drie jaar al doende een schaal, trajectduur en themafocus ontwikkeld die bij het project en bij de jongeren in dat project passen.

In het eerste projectjaar waren de projecten vaak nog op zoek, bijvoorbeeld naar een passende trajectduur. Het traject moest lang genoeg zijn om jongeren tot rust te laten komen, en samen met hen zonder opjagen te werken aan (een plan voor) de toekomst. Aan de andere kant zorgt een vaste trajectduur ook voor een stip op de horizon: *"Het geeft de jongere houvast: je weet wanneer je het doorlopen hebt en kunt je doelen daarop bijstellen"*. Eén project is om die reden en op verzoek van de jongeren overgestapt naar een vaste trajectduur: kortdurend met een intensief programma. Nu hebben de jongeren in dat project *"het gevoel echt aan het werk te gaan aan hun situatie"*.

Niet altijd zijn projectleiders, vrijwilligers en jongeren het eens over de ideale trajectduur. Soms vinden de vrijwilligers in een project het traject dat aangeboden wordt te kort om echt een band op te bouwen en grote stappen te zetten. In één geval ging het bijvoorbeeld om een traject van ongeveer een halfjaar. De jongeren in kwestie vonden deze trajectduur lang genoeg om elkaar te leren kennen. Voor hen was het al meer dan zij gewend waren van een wekelijks uurtje ondersteuning van een hulpverlener of een cursus van een paar bijeenkomsten.

2.2.4. Individuele en groepsmatige aanpak

De meeste projecten hebben zowel een individuele als groepsmatige component. Die combinatie is de afgelopen drie jaar ontstaan en blijkt belangrijk te zijn voor de jongeren. In de groep kunnen zij nieuwe contacten opdoen, hun problemen en dromen delen, maar ook horen wat anderen hebben meegeemaakt. De jongeren vertellen hun verhaal in de groep. In het groepswork en door onderling contact komen ze er samen achter dat ze niet alleen staan in hun problemen. Ze zijn niet de enige zijn die het op sommige vlakken moeilijk heeft. Jongeren durven zich gedurende het project steeds meer open te stellen in de groep en kunnen ook leren van elkaar. Hierdoor ontstaat herkenning en wederzijds begrip waardoor er weer meer groei en ontwikkeling mogelijk wordt. In de literatuur wordt dit contact met peers onderling ook genoemd als werkzaam element in projecten die jongeren naar arbeid of naar school willen begeleiden (Van der Klein et al., 2016).

"Je ziet dat je niet de enige bent met problemen en dat anderen het ook hebben." - Deelnemende jongere

De individuele benadering is er op gericht om - los van de groep - één op één aandacht aan de persoonlijke ontwikkeling te kunnen geven. Soms gebeurt dat door vrijwilligers (maatjes/coaches), soms door projectleider/projectteam, soms door beiden. Voor jongeren is het fijn om ook die individuele benadering te hebben; zij voelen zich dan gehoord en hebben iemand naast zich die meedenkt over de toekomst. In de individuele benadering komt de aanpak op maat van de individuele jongere in beeld. Ook dat is volgens de literatuur een belangrijk element in het werken met jongeren aan hun sociaaleconomische perspectief (Van der Klein et al., 2016).

2.2.5. Verbinding jongerenwerkers

Bij een aantal projecten is er een sterke connectie met het jongerenwerk, of wordt het project zelfs gerund door jongerenwerkers. De jongeren die deelnemen aan het project geven dan aan dat zij de projectleiders al kenden 'van de straat', wat het voor hen laagdrempeliger maakte om deel te nemen. Waar andere projecten afhankelijk zijn van toestroom via samenwerkingspartners, gaan jongerenwerkers letterlijk naar de jongeren toe. Een van de projecten schafte bijvoorbeeld een *tuktuk* aan, om zo meer aanwezig te kunnen zijn op de plekken waar jongeren samenkomen.

Jongeren die ervaringen hebben met jongerenwerk, zien verschillen in de aanpak van regulier jongerenwerk. Waar jongerenwerk zich vaak richt op sociale verbinding, is er in de projecten zowel aandacht voor verbinding als voor persoonlijke ontwikkeling en praktische vaardigheden:

"Ik liep al onder begeleiding van ander jongerenwerk, en dat is anders. Je hebt hier meer dingen te doen en meer richtingen. Iedereen kan met elkaar omgaan en je kan andere dingen doen. En het is gezelliger. Hier kom ik al een tijdje en het zijn fijne mensen." - Deelnemende jongere

Jij doet er toe - Raster

Jij doet er toe is een project van Raster, het jongerenwerk in Deventer. Het project heeft als doel om jongeren die moeilijk te bereiken zijn en die thuiszitten te activeren om deel te nemen aan de maatschappij. Het project wil door middel van trainingen en individuele coaching de jongeren motiveren om weer naar school te gaan of om een baan te vinden. Het project biedt groepstrainingen aan zoals expedities, sportactiviteiten, worklabs, jongerenraad en young leaders trainingen. Ook verzorgt een team jongeren zelf de nieuwsbrief van het project, in samenwerking met een mediabedrijf. Bovendien krijgen jongeren ook individuele coaching van de jongerencoaches bij Jij doet er toe. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere nodig heeft.

BeChallenged013+ R-Newt

Bechallenged013+ is een project van R-Newt, een organisatie voor jongerenwerk in Tilburg. R-Newt helpt jongeren hun talent te ontdekken en te ontwikkelen. Het project bestaat uit een traject van acht weken waarin jongeren zich oriënteren op hun talenten en interesses. Tijdens het project zijn de jongeren zes weken bezig met cursussen over wie ze zijn, wat ze willen doen en hoe ze dat kunnen bereiken. Dit doen ze aan de hand van werkboeken. De laatste twee weken van het programma zetten de jongeren zich in als vrijwilliger. De ontwikkeling van de jongeren worden vastgelegd aan de hand van badges. Zo kunnen ze hun (opgedane) vaardigheden laten zien en krijgen ze meer. De jongeren worden begeleid en ondersteund tijdens het project door de jongerenwerkers.

2.2.6. Sport en stage als onderdeel van de projecten

Meerdere projecten zetten sport in als een van de onderdelen van het traject. Jongeren reageren hier positief op. Vaak zijn zij al langere tijd passief en beweging doet hen goed. Bovendien zijn de sportmomenten aanleiding om verder in gesprek te gaan met je maatje of andere jongeren.

"Je sport, maar je hebt ook nog goeie gesprekken daarna of tijdens, met iedereen." - Deelnemende jongere

Een jongere geeft aan dat het sporten, in combinatie met gesprekken met zijn maatje, hem veel goeds hebben gebracht. Tot voorkort had hij nog suïcidale gedachten, die heeft hij nu niet meer. Een jongere in een ander project geeft aan dat hij zich psychisch beter voelt, sinds hij via het project is gaan sporten.

"Ik lag al een jaar op bed niks te doen. Nu heb ik weer zin in het leven, en dat in zo'n korte tijd." - Deelnemende jongere

"Het heeft mij meer geholpen dan de psycholoog. Omdat het meer praktisch is. Sporten, daar ga je toch goed van voelen. Daar voel je veel directer en sneller resultaat. Dan hoef je niet naar de psycholoog." - Deelnemende jongere

Naast sport zetten meerdere projecten in op praktisch bezig gaan. Bijvoorbeeld in een werkplaats, in de horeca of in een muziekstudio. Dit lijkt een soortgelijk effect te hebben op jongeren: praktisch aan de slag gaan geeft de jongeren een zinvolle daginvulling en daar halen zij energie uit.

2BE! - Sport4connect

2BE! is een project van Sport4connect in Delfzijl. 2Be! helpt jongeren die vaak elders zijn vastgelopen drie dagdelen per week om weer ritme, contacten en een gevoel van eigenwaarde op te bouwen. Het project werkt vanuit de behoefte van de jongeren, het doel is om ze een stap verder te krijgen. Maar die stap is voor iedereen verschillend: van toeleiding naar school of werk, tot beter in staat zijn om keuzes te maken, of van een verslaving af te komen. Tijdens de groepsactiviteiten wordt er gesport en is er aandacht voor sociale vaardigheden en het versterken van zelfvertrouwen. Het groepsprogramma duurt tien weken. Na afronding kan wie dat wil, gekoppeld worden aan een maatje (vrijwilliger of professional) om individueel verder te werken aan de zelf gestelde doelen.

Move2Work

Move2Work is een kleinschalig project in Nijmegen, gericht op ontwikkelingsgerichte dagbesteding. Move2Work draait voornamelijk om de vier sportmomenten per week. Sport wordt ingezet om de jongeren te activeren, fitter te maken, ritme bij te brengen en sociale contacten te leggen. Zo komen ze langzaam beter in vorm en krijgen ze meer zelfvertrouwen. Eén keer per week sporten de deelnemers bij sportfaciliteiten van het ROC. De doelgroep van het project is divers: van jongeren die preventief worden aangemeld vanuit het ROC om volledige uitval te voorkomen tot jongeren die dakloos zijn en opnieuw hun weg in de samenleving moeten vinden. Er is ook ruimte voor individuele begeleiding vanuit stagiaires van de opleiding Social Work en professionals. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere nodig heeft.

2.3. Ervaringen van de jongeren

Er hebben in totaal meer dan 2100 jongeren meegedaan aan het Meer Kansen voor Jongeren programma. Gemiddeld zijn dat ongeveer 100 jongeren per project, hoewel het aantal deelnemers per project sterk verschilt. Meer dan 100 jongeren hebben we persoonlijk kunnen spreken – digitaal en op locatie. De meeste jongeren hebben hun ervaring met het project waar ze aan deelnamen achtergelaten in de MKvJ-monitor. Meer dan 1600 jongeren vulden de startmeting in, meer dan 800 jongeren een eindmeting en meer dan 200 jongeren een nameting.

De jongeren zijn over het algemeen tevreden met de inrichting en benadering van de projecten. In het bijzonder waarderen zij de persoonlijke begeleiding. Een aantal jongeren heeft als tip dat er (nog) meer persoonlijk contact gehouden moet worden met deelnemers. Dan gaat het om projecten die die meer één-op-één gesprekken zouden kunnen doen. Bij andere projecten zouden de jongeren juist weer meer groepsactiviteiten willen. Een veelgenoemd geluid is dat er meer structuur in bepaalde projecten moet komen. Over de invulling van de projecten worden er ook een aantal tips genoemd, zoals meer rekenles, meer films kijken, een toename in het aantal bedrijfsbezoeken dat wordt georganiseerd door het project. Voor de maatjes (coaches) en vrijwilligers zijn er ook een aantal tips gegeven. Zo willen jongeren dat maatjes beter bereikbaar zijn en dat er vaker wordt afgesproken met de maatjes. De jongeren geven ook aan dat maatjes vaker wat strenger mogen zijn op jongeren die te laat komen en naar diegenen die andere jongeren negatief beïnvloeden. De complimenten en suggesties die de jongeren doen zijn tijdens het onderzoek met de projectleiders gedeeld tijdens de locatiebezoeken.

Een veilige setting

De benadering en inrichtingskeuzes leiden ertoe dat de jongeren de projecten veelal ervaren als een veilige omgeving, waar ze hun verhaal kwijt kunnen. Jongeren hebben belangrijke life skills en levenslessen vaak niet meegekregen vanuit huis. Dat de projecten hier ook mee aan de slag gaan, zien de jongeren als heel positief. Dat doet de jongeren vaak goed. Een jongere vertelt dat hij bij het project leerde dat het uiten van gevoelens erg heeft geholpen:

"Ik vind het jammer dat er op school nooit aandacht was voor levenslessen. Het zou goed zijn als kinderen leren dat het oké is om bepaalde gevoelens te hebben." - Deelnemende jongere

Belangrijk voor de jongeren is dat in de projecten wordt aangegeven dat alles 'binnen de muren' blijft. Dit creëert een omgeving waarin ze hun verhaal kunnen doen. De door jongeren ervaren werkzame elementen in de projecten zijn de volgende:

- Praten in vertrouwen, zonder dat er een hulpverlener of docent bij zit.
- Uitgesproken afspraak is dat alles binnen vier muren blijft.
- Delen met leeftijdsgenoten (peers) die in dezelfde setting zitten.
- Niet meteen acties hoeven verbinden aan het probleem dat je voorlegt.
- Zelf keuzes kunnen maken over het plan, regie over het plan.
- Qua locatie: het helpt als het in een toegankelijke ruimte is.
- Ook ruimte bieden voor gezelligheid (huiskamersetting, informele activiteiten).
- Niet pushen naar werk of school, maar kijken waar de jongere naartoe wil en kijken hoe die daar kan komen.
- Bereikbaarheid en beschikbaarheid: ook buiten kantooruren.

Tijdens locatiebezoeken haalden we de volgende sprekende citaten van jongeren en vrijwilligers op:

"Ik denk dat hier een hele fijne sfeer is en de entourage van de jongeren die hier komen, er heerst geen spanning of rivaliteit. Hier krijg je de kans om jezelf te zijn en geaccepteerd te worden." - Vrijwilliger

"Ik ben niet zo comfortabel in een groep maar ik voelde me gelijk welkom." "Ik weet niet hoe dat kan, er is een sfeer dat ik me gelijk op m'n gemak voelde" - Deelnemende jongere

"We zijn er als je ons nodig hebt, ze mogen ons altijd appen en bellen. Dat is denk ik ook veiligheid." - Deelnemende jongere

"Ik heb al vijf studenten begeleid die met een vraag hadden, maar niet durven te praten met een maatschappelijk werkers of het onderwijs." - Vrijwilliger

"Het is alsof je voor de haaien springt. De stap maken om mee te doen was met moeilijkst. Maar nadat ik binnenliep: ik voelde geen moeite. Alsof ik ergens terecht kom waar ik mij op mijn gemak voelde. En daadwerkelijk dingen af te spreken om iets te gaan doen." - Deelnemende jongere

2.4. Invloed van de coronacrisis vanaf maart 2020

Voor het contact met en de benadering van de jongeren heeft de komst van COVID-19 veel gevolgen gehad. COVID-19 is er de helft van de programma-periode geweest. Daarom bespreken we hier tot slot de invloed van de coronacrisis op de uitvoering van het programma binnen de projecten. Bijna alle projecten hadden voor de coronacrisis live contact met de jongeren en achten dat type contact ook onmisbaar voor een goede begeleiding. Daar kwamen in de eerste periode van de coronacrisis – de lockdownperiode tussen maart en mei 2020 – veranderingen in.

Voorjaar 2020: korte periode van digitalisering

De projecten stonden direct in maart 2020 voor grote uitdagingen en dilemma's. De projectleiders hebben snel stappen genomen om tot een alternatief aanbod te komen. Videobel-apps zoals Google Hangouts, Houseparty en Teams zijn veelvuldig toegepast om het contact in stand te houden met de jongeren. Veel jongeren waren al gewend aan videobellen, wat de overgang vrij gemakkelijk maakte.

"Het is een generatie die er sowieso wel gebruik van maakt. Het kan eigenlijk net zo goed uit huis. Nou ja, het is beter in het echt, maar er kan ook veel." - Projectleider

Enkele projecten trachtten het programma in ongeveer dezelfde vorm door te zetten, door *challenges* uit te zetten die de jongeren thuis konden uitvoeren of sportlessen te geven die jongeren vanuit huis konden volgen. Een van de projecten koos voor een tussenvariant, waar een deel van de jongeren naar de locatie kon komen en andere jongeren vanuit huis deelnamen (roulerend per projectdag). Een ander project begon al vrij snel met sportlessen in de buitenlucht, toen dit weer toegestaan was. Weer een ander project heeft nooit de deuren gesloten, maar heeft de locatie aangepast op de maatregelen.

De digitalisering van de trajecten bood enkele voordelen. Zo was voor sommige jongeren de drempel wat lager om deel te nemen. Een jongere vertelt bijvoorbeeld dat zij het wel prettig vond dat zij in bed kon blijven liggen, en toch het traject kon volgen. Ook gaf videobellen aan de projectleiders een kijkje in de thuissituatie van de jongeren. In één geval kon een onveilige thuissituatie gesignaleerd worden en is hulpverlening ingeschakeld door de projectleider. Bij een ander project kwamen er tijdens de coronacrisis veel nieuwe aanmeldingen voor vrijwillige taalcoaches, doordat veel mensen hier meer tijd voor hadden.

"Het project is in een stroomversnelling gekomen, doordat vrijwilligers meer tijd hebben nu." - Projectleider

"Wat dat betreft helpt het videobellen wel. Het is voor jongeren blijkbaar makkelijker om zo contact te leggen. En er komt contact 'in het echt' uit voort. Ik was bang dat ze nog eenzamer zouden gaan worden. Maar er ontstaat wel wat. Ik hoop dat ze dit kunnen onderhouden." - Vrijwilliger

Het bleek echter al snel dat online communicatie niet voldeed aan de behoeften van jongeren en na enkele weken of maanden hebben de projecten een aangepast programma op locatie ontwikkeld.

Aangepast programma op locatie

Hoewel de projecten in de eerste instantie tot een overwegend digitaal aanbod kwamen, gingen de deuren na enkele weken of maanden weer open. De projectleiders merkten dat jongeren sterke behoefte hadden aan fysiek contact, aangezien alle scholen en openbare voorzieningen gesloten waren. Waar scholen de deuren dicht hielden en hulpverlening vooral online plaatsvond, konden jongeren hier juist wel terecht. De projecten hebben daarmee een belangrijke rol gespeeld in het leven van de jongeren tijdens de coronacrisis. Zo waren er projecten waar jongeren terecht konden om – op locatie – digitaal onderwijs te volgen, als zij dat thuis niet konden.

"In Den Haag zie je veel kleine appartementen waar hele gezinnen zitten en dan kan je je niet concentreren." - Projectleider

"Doordat de jongeren lang niet zijn geweest, merk je dat ze het missen en krijg je ook sms'jes van 'wanneer mag ik weer komen.'" - Projectleider

Het contact met coaches/maatjes was voor jongeren helpend tijdens de coronacrisis, waar veel van hen dreigden te vereenzamen. Aan de andere kant waren er ook jongeren die deze toenadering niet opzochten of toelieten, waardoor er ook jongeren buiten beeld van de projecten raakten.

"We zijn fulltime open gebleven, ze wilde geen vakantie. Ze hadden al genoeg vakantie gehad. En we hebben ze laptops aangeboden enzovoorts voor online onderwijs." - Projectleider

"Er was heel weinig te doen, wel kunnen sporten was al heel erg tof." - Vrijwilliger

2.5. Samenvattend

De projecten hebben gekozen voor een integrale en ontwikkelgerichte benadering. Dit betekent dat ze vanuit alle levensdomeinen naar de situatie van de jongeren kijken en samen met de jongeren werken aan stappen zetten in het leven. Aan het werk en naar school zijn daarin mogelijke, maar zeker niet de enige doelen. Om invulling te geven aan deze benadering hebben de projecten gekozen voor een laagdrempelige inrichting, waarin niet criteria van instroom centraal staan, maar een open deur en een luisterend oor. Vanuit daar wordt gekeken wat de doelen zijn en hoe de jongeren daaraan werken. Voorwaarden voor deelname zijn er daarom nauwelijks, behalve de leeftijdscategorie en een bepaalde mate van motivatie. De coronacrisis zette de jongeren, maar ook de projecten voor grote uitdagingen. De projecten hebben in hun aanpak hierop ingespeeld. De projecten bereikten meer dan 2100 jongeren. Velen van hen vonden daar structuur en perspectief in de periode voor, tijdens en na de coronacrisis.

3 Capaciteit en positie van de projecten in het lokale aanbod

Naast het helpen van jongeren, is het een doel in het Meer Kansen voor Jongeren programma dat de projecten versterkt worden in capaciteit. Dat wil zeggen dat projectleiders en anderen die bij de uitvoering betrokken zijn, steeds meer kennis en expertise krijgen waarmee ze de uitvoering kunnen verbeteren. En zo de jongeren beter kunnen begeleiden. De bemensing van de projecten is in het kader van 'capaciteitsversterking' een belangrijk thema, net als de persoon, de managementstijl en continuïteit in de projectleiding. In dit hoofdstuk gaan we daar uitgebreid op in: hoe zijn de projecten de afgelopen drie jaar bemenst en is het gelukt om de capaciteit van professionals en vrijwilligers te vergroten?

Daarnaast beschrijven we in dit hoofdstuk de samenwerking die de projecten op lokaal niveau zijn aangegaan en hoe zij aansloten op het lokale aanbod voor jongeren. Alle projecten in het Meer Kansen voor Jongeren programma zijn allianties met minimaal twee partners uit verschillende domeinen in de jongerenwereld (zoals school, jeugdhulp, leerplicht, gemeente). Samenwerking tussen verschillende organisaties in het lokale aanbod voor (kwetsbare) jongeren, is een belangrijke pijler geweest in het programma. Onder andere via die gestimuleerde samenwerking wilde het Oranje Fonds het lokale aanbod verrijken en jongeren zo meer kansen geven. In dit hoofdstuk gaan we na hoe deze samenwerkingen een meerwaarde hebben gehad in de stad of de regio waarin het project werkte.

3.1. Capaciteit: de bemensing van de projecten

De projecten zijn allen deels bemenst door één of twee projectleiders. Vaak zijn er ook betaalde medewerkers en tot slot vrijwilligers en/of stagairs.

3.1.1. Projectleiders en andere betaalde medewerkers

De projecten hebben gemiddeld iets meer dan drie betaalde medewerkers in dienst gehad. In het eerste jaar waren er 72 betaalde medewerkers bij 21 projecten werkzaam. In het tweede jaar waren dit 68 medewerkers bij 20 projecten en in het laatste jaar 59 medewerkers bij 18 projecten, hieronder valt ook de projectleider. De betaalde medewerkers zijn in de loop van de tijd iets meer uur aan het programma gaan besteden: van samen circa 760 uur per week in het eerste jaar naar circa 870 uur per week in het laatste jaar. Per medewerker komt dit in het eerste jaar neer op elf uur per week, en in het derde jaar op vijftien uur per week. Per medewerker verschilt het uiteraard hoeveel uur ze per week werken.

Takenpakket projectleiders

Tijdens de locatiebezoeken bleek dat er grote verschillen zijn in de breedte van het takenpakket van de projectleiders. Sommigen zorgen vooral voor de coördinatie en de kennismaking/intake met de jongeren, maar hebben een zeer beperkte rol in de uitvoering. Andere projectleiders voeren zelf het grootste deel van het werk uit, waardoor ze vaak meer dan fulltime aan het project werken. Projectleiders hebben dan een zeer centrale positie in het project. Een vrijwilliger:

"Zij is de drijvende kracht. Er zit zoveel passie, enthousiasme en wilskracht in haar!" - Vrijwilliger over projectleider

Vrijwilligers hebben gemerkt dat projectleiders soms erg druk waren. Zonder uitzondering gaven de vrijwilligers aan dat zij weten dat zij altijd contact op mogen nemen met de projectleiders: dat wordt in de context van de projecten ook vaak benadrukt. Toch voelden zij zich soms geremd, omdat zij merkten hoeveel de projectleiders al op hun bord hebben. Bij meerdere projecten gaven vrijwilligers in de loop der tijd de suggestie om een betaalde kracht toe te voegen die een deel van de taken van de projectleider kon overnemen. Dit is precies in die projecten geweest, waar de projectleider een rol had in zowel de organisatie van het project, als in de uitvoering ervan (o.a. ook coaching van deelnemers en coördinatie van vrijwilligers).

"Ik wil haar niet altijd vragen, omdat ik weet dat ze al zo druk is. Misschien is het wat dat er iemand komt waar bij de vrijwilligers terecht kunnen voor vragen, een soort coördinator?" - Vrijwilliger

In veel gevallen heeft de projectleider een meervoudige rol van projectleider, coach, vrijwilligerscoördinator, contactpersoon partners, etc. We zien in het tweede en derde jaar dat de projectleiders die in het eerste jaar te veel hooi op hun vork namen, later meer zijn gaan delegeren. Nu de projecten verder ontwikkeld zijn, durven projectleiders dat ook: het project staat, loopt en taken zijn helder, waardoor deze ook makkelijker en met vertrouwen verdeeld kunnen worden. Bovendien zijn er projecten waar er meer taken van de projectleider naar hbo-stagiairs zijn verlegd.

Kwetsbaarheid en centrale positie projectleiders

Projectleiders maken zich soms zorgen over de kwetsbaarheid van het project. Omdat er zoveel op de schouders van de projectleider rust, zullen sommige projecten bij uitval van de projectleider stil komen te liggen. Naast organisatorische taken hebben de meeste projectleiders een grote inhoudelijke rol, ze hebben zelf veel contact met de jongeren. In verschillende projecten worden daarom stappen gezet om deze kwetsbaarheid te verkleinen. Bij één van deze

projecten geeft de projectleider aan dat zijn rol te groot is geworden, waardoor deelnemers en vrijwilligers teveel op hem leunen. Hij heeft daarom het voornemen om freelancers in te huren om een deel van de coaching uit te voeren.

Gedurende de looptijd van het programma zijn er projectleiderswisselingen zijn geweest bij de projecten. Van de achttien projecten is bij zes projecten aan het eind van het programma een andere projectleider dan in het begin. De redenen zijn niet altijd helder en niet altijd gelijk, maar werkdruk en onzekerheid over duurzaamheid en continuering van het project spelen hierin mee. In meerdere projecten waar de werkdruk hoog was, is een tweede projectleider (of projectmedewerker) gestart.

Daarnaast zijn sommige projectleiders ondernemende 'vernieuwers'. Tegen het einde van het programma zijn deze mensen soms ook 'gewoon' toe aan een volgende stap. Als zij het project dan kunnen overdragen aan een betrouwbare opvolger, gaan ze zelf weg.

3.1.2. Vrijwilligers en stagiairs

Het aantal vrijwilligers dat betrokken is, schommelt gedurende het programma tussen de 250 en 330 mensen. In het eerste jaar gaven de projectleiders aan dat er veel vrijwilligers waren, maar die vrijwilligers waren toen lang niet allemaal actief. Veel maatjes waren nog aan het wachten om aan een jongere gekoppeld te worden.

In de loop van de programmaperiode is dat gebeurd en gaven projectleiders alleen nog de meer realistische actieve 250 vrijwilligers door. Gemiddeld komt dat neer op ongeveer veertien vrijwilligers per project, maar er zijn tussen de projecten heel veel verschillen qua aantal verbonden vrijwilligers, stagiairs en maatjes (zie verder hoofdstuk 6). In veel projecten hebben de vrijwilligers specifieke taken gekregen. Niet iedereen begeleidt jongeren, maar de meesten wel. Er is een minderheid die helpt met de administratie of het gebouw op orde houden. Ook zijn er vrijwilligers die de projectleider ondersteunen.

Hoe worden de vrijwilligers die jongeren begeleiden toegerust voor hun taak? Ook dat verschilt sterk per project (zie ook hoofdstuk 6). Uit de locatiebezoeken blijkt dat de mate van training, begeleiding en vrijheid van invulling van het vrijwilligerswerk sterk uiteenloopt. Hoewel vrijwilligers over het algemeen tevreden zijn over de wijze waarop zij begeleid worden – projectleiders zijn goed bereikbaar en ontvankelijk voor feedback – geven veel vrijwilligers het advies om meer te investeren in begeleiding, training en/of introductie in de beginperiode. Vooral waar het gaat om de omgang met de meest kwetsbare doelgroepen is dit het geval. Een vrijwilliger geeft aan dat zij soms met heel complexe problemen van jongeren te maken kreeg, maar niet zo goed wist hoe zij dit moest plaatsen:

“Ik heb sommige dingen naar me toe gekregen waar ik van schrik, en dat kan ik niet zomaar opzij schuiven.” - Vrijwilliger

In sommige projecten is sturing en begeleiding vanuit de projecten heel beperkt. Een stagiair (vrijwilliger) geeft aan dat ze de vruchten plukt van het feit dat ze beperkte sturing en training krijgt vanuit het project:

“Ik vind het wel fijn, ik kan mijn eigen beroepsprofessional zijn. Het gaat niet volgens een boekje. Ik kan de begeleider zijn die ik later zou willen zijn.” - Stagiair

Aan de andere kant miste zij soms betrokkenheid en begeleiding. Dit is tekenend voor projecten waar stagiairs en vrijwilligers veel handelingsruimte krijgen. Dat is soms een bewuste keuze van projectleiders: zo kunnen mensen hun eigen stijl ontwikkelen en leren van hun fouten. Een stagiair herinnert zich dat de projectleider in de eerste week zei: *“val maar en ik vang je wel op”*. Vrijwilligers geven ook aan dat dit hen verantwoordelijkheidsgevoel geeft. Maar de balans blijft ingewikkeld: teveel sturing is niet prettig, maar te weinig begeleiding neigt soms naar gebrek aan betrokkenheid.

Bij meerdere maatjesprojecten vindt de ontmoeting tussen jongere en vrijwilliger niet plaats in een gemeenschappelijke ruimte maar op school, bij een jongere thuis, via de laptop, de telefoon, buiten of in een café. Daardoor ontmoetten vrijwilligers elkaar niet spontaan. Bij deze projecten werd aangegeven dat er soms behoefte is aan meer contact tussen vrijwilligers/maatjes onderling, om ideeën en aanpakken uit te wisselen. Er is behoefte aan persoonlijk contact met elkaar en een hands-on benadering, zowel bij de vrijwilligers als bij de jongeren. Ook gedurende de coronacrisis bleef die behoefte bestaan.

Inzet stagiairs: meerwaarde en beperkingen

De meeste projecten geven ruimte aan stagiairs van hbo- en/of mbo-opleidingen. Dit heeft vaak een meerwaarde; deze stagiairs kunnen als leeftijdsgeenoot vaak veel betekenen voor deelnemers van de projecten. Stagiairs van opleidingen zoals Social Work kunnen bovendien capaciteiten inzetten om jongeren goed te ondersteunen. Stagiairs zijn echter per definitie tijdelijk betrokken. Vergeleken met inzet van vrijwilligers is er daarom minder consistentie in de bemensing. Waar een vrijwilliger bij langere betrokkenheid in de haarvaten van het project kan komen te zitten, zal dit bij stagiairs niet zo zijn. Uitzondering zijn stagiairs die na hun stageperiode als vrijwilliger betrokken blijven. Hiervan zijn meerdere voorbeelden te zien in de projecten.

3.2. Ondersteuningsaanbod van het Oranje Fonds

Om de capaciteit van de projecten te versterken heeft het Oranje Fonds verschillende bijeenkomsten en coachingstrajecten voor projectleiders gefaciliteerd. Voordat de projecten van start gingen in september 2018 is er door het Oranje Fonds bovendien een voortraject van een half jaar ingezet. Binnen het voortraject lag de focus vooral op de voorbereidingen en de aanscherping van het werkplan. Daarnaast werden er verschillende inspiratie- en kennisdagen georganiseerd voor de projectleiders en overige betrokkenen.

Aan de projectleiders is binnen de evaluatie de vraag gesteld welke meerwaarde het voortraject in het eerste jaar en de coaching en kennisdagen in het tweede en derde jaar hebben gehad voor hun competenties en het projectmanagement. De projectleiders konden op een vijfpuntsschaal variërend van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens' antwoorden. In alle jaren zijn de projectleiders gemiddeld positief over de begeleiding en bijeenkomsten gefaciliteerd door het Oranje Fonds. Vooral op persoonlijke vaardigheden en leiderschap zien de projectleiders een meerwaarde. Minder dragen de bijeenkomsten bij aan de werving en selectie van jongeren. In het tweede jaar van het programma zagen we op het merendeel van de nagevraagde items de ervaren meerwaarde dalen: het meest daalde de waardering op 'aanscherping van de methodiek' en 'effectiviteit van het project'. Omdat moment stond de methodiek en de projectleiders hadden op dat punt meer zelfvertrouwen over de effectiviteit van hun projecten. Daarom werd er iets minder uitgekeken naar ondersteuning op deze punten. Sommige projectleiders vinden het programma-aanbod van het Oranje Fonds soms ook iets te tijdintensief. In het derde jaar zien we logischerwijs een stijging als het gaat om de fondsenwerving, inhoudelijke en financiële borging van de projecten. Deze onderwerpen waren in het laatste jaar van groot belang voor de projecten en we zien hier dan ook de meerwaarde van de ondersteuning van het Oranje Fonds stijgen. Ook heeft het Verwey-Jonker Instituut in dit laatste projectjaar een training 'Effectencalculator' gegeven.

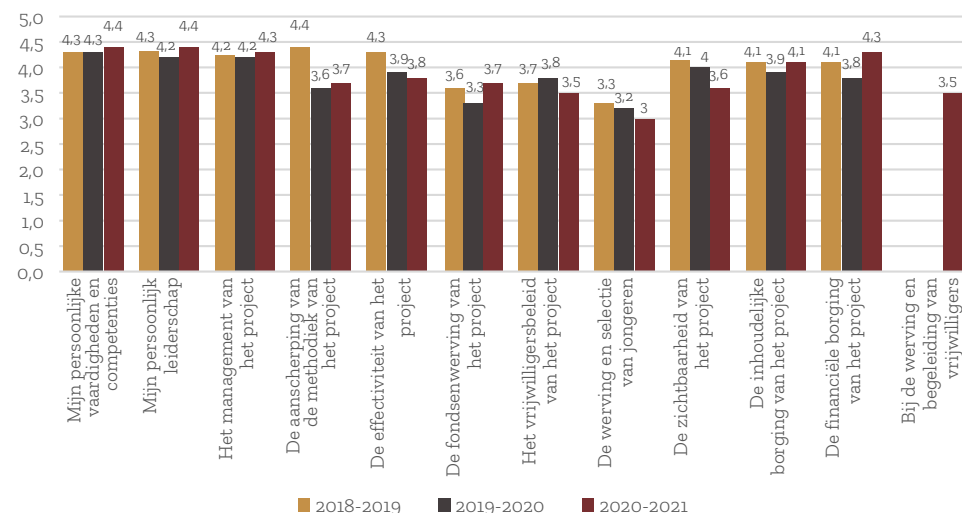
Met dit instrument kunnen projectleiders de meerwaarde van hun aanpak voor jongeren zowel kwalitatief als financieel inzichtelijk maken. Dit kan behulpzaam zijn in de communicatie met gemeenten en andere financiers.

"Ik heb gigantisch veel geleerd van het programma. Ze vragen veel maar ze bieden ook veel." - Projectleider

"Wat echt het verschil maakt tussen het Oranjefonds en andere financiers is, bij het Oranje Fonds ging het niet alleen om het geld, de trainingen, workshops en kennisoverdracht wat van waarde is geweest." - Projectleider

Figuur 2. Gemiddelde scores op stellingen over de meerwaarde van de coaching en kennisdagen, zoals gefaciliteerd door het Oranje Fonds, en de bijeenkomsten met de overige initiatieven.

Bron: vragenlijst projectleiders 2018-2019 (N=21), 2019-2020 (N=20) en 2020-2021 (N=18).

Onderlinge steun projectleiders

Door de diversiteit aan projecten en de verschillen in bestaande kennis en expertise tussen projectleiders verschilt de waardering van dit type ondersteuning door het Oranje Fonds: voor de één was er veel te halen, de ander hoorde niet veel nieuws. De projectleiders ervaren wel veel steun aan contact met andere projectleiders van Meer Kansen voor Jongeren. Er worden ideeën uitgewisseld en verschillende projecten hebben elkaar opgezocht buiten de bijeenkomsten die georganiseerd werden door het Oranje Fonds.

"Het programma en de trainingsdagen zijn heel waardevol voor het project. De projectleiders kunnen veel van elkaar leren." - Projectleider

Ook over de flexibele opstelling van de programmaleiders bij het Oranje Fonds zijn de projectleiders te spreken:

"Ze zijn goed bereikbaar en altijd bereid om mee te denken als er iets niet goed gaat." - Projectleider

Terugblik op het programma

Naast dat er aan de projecten in brede zin is gevraagd wat de meerwaarde van deelname aan het Oranje Fonds programma voor het project geeft gehad, is er in het laatste jaar specifiek gekeken naar activiteiten die door het Oranje Fonds zijn aangeboden en hoe waardevol deze zijn ervaren door de projectleiders voor het succes van hun project. De projectleiders zijn positief over de verschillende vormen van contact en ondersteuning die door het Oranje Fonds aan de projecten wordt geboden (figuur 3). De individuele coaching en begeleiding door Van de Bunt Adviseurs wordt als zeer positief beoordeeld, ook in de eerste twee jaren waren de projectleiders zeer te spreken over de coaching.

"Ik vond Van de Bunt Coaching erg leerzaam en heb nieuwe dingen geleerd die ik kan toepassen in mijn leiderschap." - Projectleider

"De coaching en diverse leerelementen in het aanbod van het Oranje Fonds, maken mij als persoon krachtiger." - Projectleider

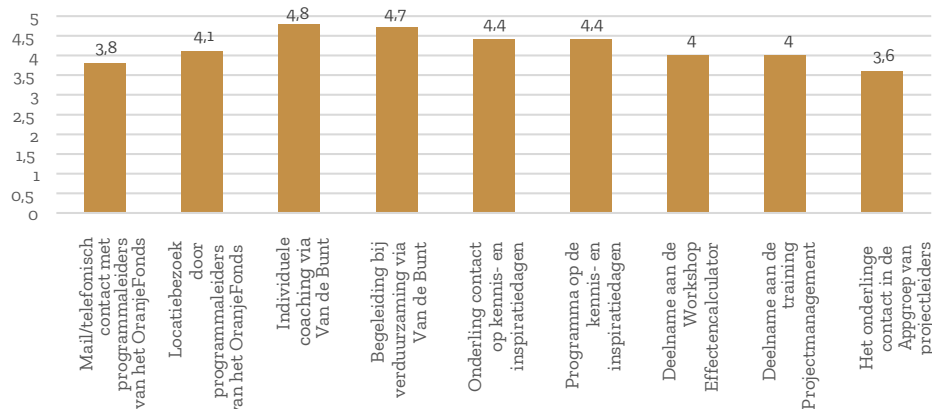
Ook bij de locatiebezoeken laten projectleiders hun dankbaarheid blijken over de ondersteuning vanuit Van de Bunt:

"Dat was degene die me überhaupt overeind heeft gehouden dit jaar." - Projectleider over Van de Bunt 2018-2019)

"Van de Bunt hielp heel erg toen er een gat viel bij uitvallen de vorige projectleider." - Projectleider

Daarnaast worden de kennis-en inspiratiedagen die door het Oranje Fonds worden georganiseerd gewaardeerd. De uitwisseling tussen de projectleiders onderling en het samengestelde programma op deze dagen wordt als zeer positief beoordeeld.

Figuur 3 Gemiddelde scores op vragen “In hoeverre dragen de volgende vormen van contact en ondersteuning bij aan het succes van uw project?”
Bron: vragenlijst projectleider 2020-2021 (N=18).

3.3. Samenwerking met alliantiepartners en stakeholders

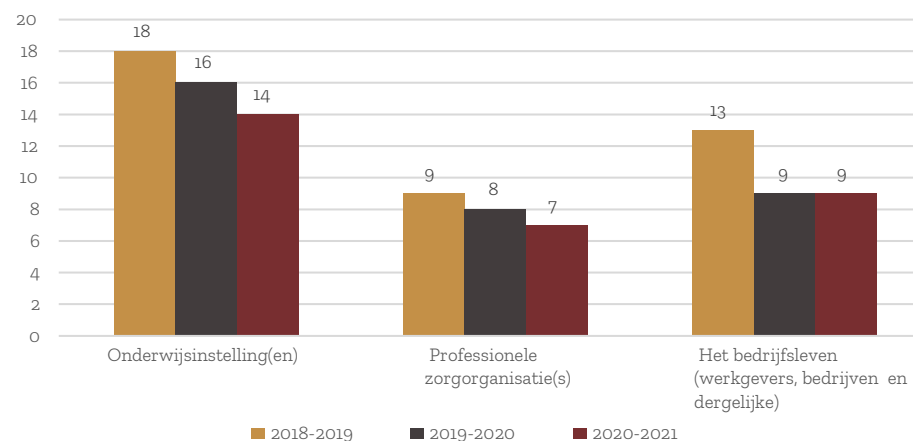
De meeste projecten (in 2018-2019 18; in 2019-2020 16; in 2020-2021 14) hebben een onderwijsinstelling als alliantiepartner gehad. Ze zijn soms gevestigd in scholen waarbij ze lesuren krijgen om de activiteiten met de jongeren uit te voeren, of zij krijgen een ruimte toegewezen waar jongeren vrij kunnen inlopen. In andere gevallen verwijst de school alleen jongeren door naar het project. In het eerste jaar gaven projecten aan dat moeilijkheden met onderwijsinstellingen als alliantiepartners zijn dat er ruimte moet worden vrijgemaakt in het rooster om het project draaiende te houden, ook al zien de partners de meerwaarde dan blijkt dit soms lastig te realiseren. In het tweede jaar zorgde de coronacrisis ervoor dat de scholen voor een langere periode gesloten waren en dat gaf soms frustratie en frictie met projectleiders die wel meer live door wilden gaan met het begeleiden van jongeren. Behalve met onderwijsinstellingen werkten projecten samen met bijvoorbeeld leerpleinen, re-integratiebureaus, gemeenten en zorgaanbieders.

3.3.1. Ontwikkeling samenwerking

De projectleiders geven over alle jaren de samenwerking met hun belangrijkste alliantiepartners gemiddeld een 7. Eén project geeft de samenwerking een 5 omdat beide partners niet goed met elkaar communiceren. Communicatie tussen partners is bij meerdere projecten een punt wat soms moeizaam verloopt. Een project geeft de samenwerking een 9. Dit project heeft samenwerkingspartners vanaf het begin betrokken in de ontwikkeling van het project, waardoor iedereen zich zeer nauw verbonden (of zelfs mede-eigenaar) voelt met het project:

“Met de alliantiepartners werken we samen vanuit overheidsgebied, onderwijs, zorg en werkgevers. De alliantiepartners ontmoeten elkaar op de door ons georganiseerde meetings. Deze vier gebieden zijn voor ons project van belang en zijn gemakkelijk benaderbaar voor onze vragen en behoeften.”

Figuur 4 Type organisatie waarmee projecten een alliantie zijn aangaan.
Bron: vragenlijst projectleiders 2018-2019 (N=21) en 2019-2020 (N=20).

Bij de locatiebezoeken blijkt dat projecten niet altijd een goede samenwerking kennen met hun alliantiepartner. Het kiezen van een passende alliantiepartner is in het voortraject gebeurd en niet altijd blijkt de keuze even gelukkig. Een relatie opbouwen met een ROC bijvoorbeeld kost meer tijd dan gedacht. Dat zijn grote, soms moeilijk toegankelijke organisaties met veel afdelingen. Het kost de projectleiders tijd en inzet om een relatie op te bouwen. Voor een enkele projectleider voelde het ook meer als een verplichting van het programma Meer Kansen voor Jongeren om met een alliantiepartner te verbinden en kostte het vooral veel tijd.

"Op casusniveau lukt het al meer dan vorig jaar, maar op beleidsniveau is samenwerking moeilijk te bewerkstelligen. Daarom werken we nu vooral met [bureau voor arbeidsbemiddeling]." - Projectleider

Vanaf het tweede jaar is er wel meer helderheid ontstaan in de relaties met partners en stakeholders. Het is duidelijker wat projecten en scholen aan elkaar hebben en wat projecten en gemeenten aan elkaar kunnen hebben. De projecten hebben inmiddels de kans gehad om successen te laten zien aan hun samenwerkingspartners en om te oriënteren welke partijen er verder mee te krijgen zijn in het project. Dat werpt vruchten af:

"In het begin moesten we wel heel erg trekken om genoeg aanmeldingen te krijgen. Nu stuur ik één mailtje naar alle partners [o.a. RMC, gemeente, onderwijs] en dan krijg ik een stuk of tien aanmeldingen." - Projectleider

Projectleiders geven aan dat het belangrijk is om ambassadeurs en medestanders binnen grote partners en andere stakeholders te hebben. Wanneer een ambassadeur/medestander vertrekt, laat dit wel de kwetsbaarheid van de samenwerking zien: *"alles moest weer opnieuw opgebouwd worden"*. Als degene in kwestie werkte bij de school die in de alliantie een belangrijke rol heeft is dat een extra hindernis in de uitvoering van het project.

Bij een aantal andere projecten is de relatie met de partner uit het onderwijs juist verbroken. De projectleiders hebben vaak veel energie gestoken in de samenwerking. De energie is op een gegeven moment op en deze projecten zijn op zoek gegaan naar andere partners. Een voorbeeld is een project waar de school teveel stuurde op meetbare resultaten, terwijl het project zich vooral wilde richten op minder meetbare zaken die nodig zijn om een goede basis te creëren voor passende opleiding of werk. Er waren ook voorbeelden waar de wens van het project om samen te werken niet aanwezig leek te zijn bij de school.

"We leren ook van Van de Bunt [adviseurs binnen het programma] dat samenwerken oké is, maar wel als de andere partij dat ook wil." - Projectleider

3.3.2. Opbouwen netwerk: belangrijk maar intensief

Gedurende de ontwikkeling van de projecten waren projectleiders veel energie en tijd kwijt aan het opbouwen van relaties. Het is de vraag wat er in de voorbereiding van projecten al mogelijk is; samenwerkingsrelaties zullen ook opbloeien door (eerste) successen van het project. De projectleiders geven echter vaak aan dat zij meer hadden willen investeren in relaties met samenwerkingspartners, voordat zij van start waren gegaan. Daarmee zouden projecten mogelijk sneller, vanuit een bestaand netwerk opgebouwd kunnen worden. Ook kan er door investeren in netwerk waarschijnlijk beter zicht gekregen worden op waar echt behoefte aan is in de regio ('het gat in de markt'), waar het gaat om voorzieningen voor jongeren.

Bij enkele projecten gaat het verder dan een goede samenwerking en voelen partners zich sterk verbonden of zelf medeverantwoordelijk voor het project. Partners betrekken bij de ontwikkeling en op de hoogte houden van ontwikkelingen kan bijdragen aan een verankerd netwerk door gezamenlijk eigenaarschap voor het project.

3.3.3. Verbeterpunten volgens samenwerkingspartners

De projecten zijn vaak afhankelijk van samenwerkingspartners zoals hulpverleners in de toeleiding naar de projecten. In gesprekken met samenwerkingspartners kwam naar voren dat zij prijs stellen op terugkoppeling van de projecten, nadat zij hebben verwezen. Gebeurt dit niet, dan is het voor hen onduidelijk of de jongere daadwerkelijk geholpen is. Gebeurt dit wel, dan wordt het voor samenwerkingspartners duidelijk waar de werkzaamheid van het project ligt en wanneer zij kunnen verwijzen.

Voor samenwerkingspartners en financiers is het van belang om successen van het project mee te krijgen. Het belang van evaluatie en promotie drong bij projecten soms pas later door. De inzet van oud-deelnemers als jongerenambassadeurs zorgt voor overtuigende getuigenissen van waar het project goed in is.

3.4. Positie in het aanbod volgens stakeholders

Om de positie van de projecten in het lokale aanbod te peilen, zijn tijdens de locatiebezoeken groepsgesprekken georganiseerd met samenwerkingspartners en andere stakeholders (en de projectleider) over de positie van het project in het lokale aanbod en het beeld van de projecten vanuit het perspectief van externen.

De projecten die vanuit een school werken hebben vooral (of uitsluitend) betekenis voor leerlingen van de betreffende school. Voor hen is het vaak een alternatief voor reguliere ondersteuning vanuit de school zelf en het project kan toegankelijker zijn dan een mentor, studieadviseur of docent. Deze projecten hebben vaak een beperkte bekendheid binnen de regio: de school is de vindplaats van de jongeren en hulpvragen en regionale bekendheid heeft geen prioriteit.

Bij de projecten die buiten de scholen op een eigen locatie zitten, wordt benadrukt dat zij een gat opvullen in het lokale of regionale aanbod: het is een plaats voor jongeren die nergens anders terecht kunnen of willen. Een belangrijke eigenschap van deze projecten is de laagdrempeligheid: er moet niet (direct) iets, de inloop is vrij en er is vooral een veilige, prettige omgeving die wordt aangeboden. Soms in de vorm van een huiskamer, een gameroom of een lunchmoment, maar altijd gekenmerkt door een geïnteresseerd en luisterend oor van een projectleider, medewerkers of vrijwilligers. Dat de projecten niet op een heel specifiek leefdomein zijn gericht, helpt ook. Een alliantiepartner van een ROC-school geeft aan:

"Iedereen is welkom [op locatie project] met welke vraag dan ook. Door deze laagdrempeligheid hebben zij dus een doelgroep in huis die snel tussen wal en schip valt. Daarnaast hebben zij goed contact op de scholen, dus de korte lijnen zorgen voor snel schakelen tussen deze jongeren en het onderwijs." - Alliantiepartner ROC-school

"Het is vrijblijvende, ongedwongen hulp. Soms is belangstelling tonen en lief zijn ook genoeg." - Betrokken ambtenaar gemeente

"Er is weinig voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar. Dit werkt perfect." - Wijkagent

Bovendien valt het stakeholders op dat de projecten vaak niet het karakter hebben van een hulpverlenende instantie, zoals ook jongeren aangeven (zie 3.5). Dit draagt sterk bij aan de laagdrempeligheid van het project voor jongeren, die vaak teleurgesteld in of wantrouwend zijn tegenover hulpverlening. Bovendien spreken ze soms een doelgroep aan die niet in beeld is bij hulpverleners.

"Jongeren gaan stuiteren als ze het woord 'gemeente' horen. Misschien is het juist de kracht van [project] dat ze niet gekoppeld zijn aan de gemeente." - Jongerenwerker

"Jongeren die op een gegeven moment lang thuis blijven zitten, waar wij ook geen raad meer mee weten, die kunnen hier terecht om weer geactiveerd te worden." - RMC-ambtenaar

"Ze trekken andere jongeren aan, door ze niet als hulpverlener te benaderen. Dit project zorgt ervoor dat jongeren op een andere manier worden uitgedaagd en dat is innovatiever. [...] als zorgaanbieder ben je vaak geneigd riedeltjes aan te gaan. Het is erg lastig om die hulpverlenersbril af te zetten." - Medewerker dienst werk en inkomen gemeente

"Wij vinden de jongeren op straat, de jongeren in dit project zitten op de bank. Jongeren die wij op straat tegenkomen zijn al wat actiever, komen al van de bank af." - Jongerenwerker

De stakeholders en projectleiders denken dat dit mogelijk gemaakt wordt door de financiering van het Oranje Fonds. Er hoeft geen (gemeentelijk) potje aangesproken te worden voor de ondersteuning en er is ruimte voor ondersteuning, zonder indicaties of aanvraagformulieren. Het regelarme karakter van de projecten is een pré.

"Het vult een hiaat in aanbod van de gemeente. Het is er voor een specifieke doelgroep jongeren die meer, andere aandacht nodig heeft. Geen formele instantie, één op één. Vrijblijvend en ongedwongen." - Beleidsmedewerker gemeente

"Het fijne is ook dat er geen voorwaarden zijn: zo valt niemand buiten de boot door regeltjes." - Bureau voor inburgering

Een leerplichtambtenaar van een gemeente geeft aan:

"Als je heel erg professioneel wordt dan komen er veel regels bij kijken. Structuur en control gaat altijd ten koste van hands on en outreachend ad hoc zaken oplossen." -Leerplichtambtenaar

"Een docent zei dat een leerling van haar na de intake [bij project] zei: "Er is nog hoop voor mij!". Daar kreeg ze kippenvel van, toen ze dat hoorde." - Medewerker school

Uit de locatiebezoeken in het tweede en derde projectjaar blijkt dat de projecten steeds meer geworteld raakten en in de regio. Een terugkerend beeld dat stakeholders hebben over de projecten, is dat het project een belangrijk gat opvult tussen wal en schip, waar jongeren opgevangen worden die nergens anders terecht kunnen. Bijvoorbeeld jongeren die niet meer in contact zijn met het RMC of jongeren waarmee scholen zich geen raad mee weten. Stakeholders geven nog steeds aan dat het meerwaarde heeft dat het project zich niet profileert als hulpverlening maar als plek waar iedereen terecht kan, zonder dat je direct aan de slag moet met hulpverleners. Een medewerker van een GGZ-organisatie geeft bijvoorbeeld aan dat het project een goede aanvulling op hulpverlening is, omdat er veel tijd en aandacht geboden kan worden:

"Er wordt echt verdieping geboden voor de jongeren die meedoen aan het project."

"Je kunt er terecht om even te landen, te oriënteren om vervolgens weer op te stijgen naar een positie in de maatschappij. Een prettige locatie en toegankelijke, vriendelijke, vaak ervaringsdeskundige projectmedewerkers en vrijwilligers spelen hierin een grote rol."

"Het is een tussenstap, die sommige jongeren echt nodig hebben om zichzelf persoonlijk te ontwikkelen en erachter te komen wat ze kunnen en willen doen."

Het valt op dat stakeholders de projecten vaak als onmisbaar bestempelen. Het heeft een functie gekregen in het lokale aanbod die eindelijk niet mag ontbreken. Een medewerker van een RMC geeft aan:

"[Project] gaat onmisbaar worden. Ik ben bang dat het straks niet meer weg te denken valt".

Dit is onder meer zo omdat de projecten jongeren bereiken die niet in beeld zijn bij formele instanties. Een medewerker van een gemeente geeft aan dat een groep jongeren die geen beroep doen op de bijstand en niet leerplichtig meer zijn uit beeld blijven, maar bij het project soms wel in beeld komen:

"Een kracht is ook dat spookjongeren, of zolderjongeren, die niet bekend zijn met de gemeente wel in beeld zijn bij het project."

Een vrijwilliger zegt hierover:

"Het project vult een gat waarin jongeren vallen wanneer ze uitvallen. Sommige jongeren zijn ook niet in beeld bij het UWV en hierdoor eigenlijk helemaal niet in beeld. De sociale dienst is gefocust op snel uitstromen naar werk. Hier [bij het project] wordt verder gekeken."

3.4.1. Bekendheid van de projecten

Stakeholders geven aan dat projecten steeds meer bekend zijn, nu behaalde successen mond-tot-mond gedeeld worden. Toch blijkt er nog ruimte over voor het verder bekendmaken van wat de projecten te bieden hebben onder ketenpartners en jongeren zelf. Een project dat veel geïnvesteerd heeft in marketing en relaties, plukt duidelijk de vruchten hiervan:

"Er is een grote naamsbekendheid in de regio, door professionele communicatie en persoonlijke toenadering. Maar vooral ook door mond-tot-mond reclame: er zijn goede ervaringen. Jongeren melden zich soms via een vriend aan." - Medewerker RMC

Een projectleider van een project binnen een school vertelt dat jongeren soms ook via een bekende binnenkomen: *"Iemand liep eerst vijf keer langs en zag een klasgenootje zitten. En die stapte toen ook binnen".*

In grote steden lijken projecten meer moeite hebben om bekendheid te krijgen, doordat er al veel projecten bestaan.

De projecten die onder een bestaande welzijnsorganisatie vallen, hebben het voordeel dat hun organisatie al gevestigd en bekend is in de jongerenwereld. De positie van het project ten opzichte van andere initiatieven van zo'n organisatie is voor stakeholders niet altijd helder. De grenzen tussen projecten zijn hier ook minder hard. *"Het project an sich is niet zo bekend, maar het jongerenwerk in algemene zin wel",* aldus een gemeenteambtenaar.

"Uiteindelijk, of iemand nou wel of niet een diploma haalt...het belangrijkste is dat iemand goed terecht komt. Belangrijk dat ze gehoord en gewaardeerd worden. Skills om in zichzelf te geloven. Een diploma is heel waardevol, maar als het niet lukt om diploma te halen betekent niet dat je niets kan bereiken." - Vrijwilliger tijdens locatiebezoek

Ook tijdens de locatiebezoeken in het tweede projectjaar benadrukken vrijwilligers het belang van de positie van het project: niet het karakter van een formele instantie en een sterke focus op individuele ontwikkeling.

"We hebben coaches die in de leefwereld van jongeren rondlopen. Zij hebben de tools en de vrijheid. Er is geen 'keiharde opdracht'. Zonder een aanmelding krijgen de jongeren toch contact bij ons." - Projectleider

Belangrijk is de positieve invalshoek van de projecten: niet straffen omdat een jongere ergens niet in geslaagd is, maar ontdekken en benadrukken wat een jongere wel kan en wat realistische ontwikkelkansen zijn. Het biedt de kans aan jongeren om ondersteuning te krijgen die zij vaak thuis niet hebben gekregen.

3.5. Positionering ten opzichte van hulpverlening

Uit de gesprekken met jongeren en vrijwilligers tijdens de locatiebezoeken komt naar voren dat jongeren het een groot voordeel vinden dat de (mensen in de) projecten zich niet opstellen als hulpverleners of officiële 'instanties'. Ze richten zich namelijk niet op het oplossen van specifieke problematiek, maar zijn meer een gids voor het zetten van stappen in het leven. Jongeren hebben – als zij een specifieke problematiek hebben - vaak ook hulpverlening naast het project. Vaak neemt die problematiek tijdens deelname aan het MKvJ-project af, doordat zij meer toekomstperspectief voor zichzelf zien.

"Ze willen mensen echt helpen ze doen het niet om geld te verdienen. Ze helpen iedereen en proberen er het beste van te maken." - Deelnemende jongere

Jongeren die ervaring hebben met hulpverlening, geven aan dat zij grote verschillen zien met de werkwijze van het project waar zij aan deelnemen. De projecten hebben meer tijd beschikbaar voor de jongeren, waardoor er meer aandacht voor hun verhaal is. Bovendien ervaren de jongeren dat er in de projecten meer actiegericht wordt gewerkt dan bij andere vormen van hulpverlening.

"Ik praat ook met een psycholoog. Er wordt met je gepraat maar er wordt niet echt actie ondernomen. En als je geen actie onderneemt dan verandert er niks. En dit [het project] is meer actiegericht." - Deelnemende jongere

"Wij zijn echt een soort maatje die naast ze gaat staan en niet bezig is met z'n methodiek erin gooien. Ik denk dat wij voor de jongeren een hulpverlener zijn, die geen hulpverlener is." - Stagiair/maatje

De projecten onderscheiden zich verder van hulpverlenende organisaties doordat zij meestal geen wachtlijst hanteren. Er zijn vaak wel vaste tijden

waarop trajecten starten, maar in de tussentijd kunnen de jongeren dan wel terecht:

"Je belt en mag morgen beginnen." - Projectleider

De projecten blijven over het algemeen verre van de taal en de toegangseisen van jeugdhulp, jeugdzorg of uitkeringsinstanties: er is geen indicatie of beschikking nodig voor deelname aan de projecten. Dat wordt (mede) mogelijk gemaakt door de financiering van het Oranje Fonds. De houding en uitstraling van de projecten spelen hier ook in mee: de projecten met een fysieke locatie dragen een open en huiselijke sfeer uit. Bovendien staan de projecten los van de instituties waar jongeren mee te maken hebben gehad, met name school, hulpverlening en gemeente. Vaak zijn zij hun vertrouwen in deze instituties kwijtgeraakt.

"Ik heb niet het gevoel dat het [project] een instantie is. Bij anderen moet je altijd iets of de deur blijft dicht. Ik durf hier ook alles te zeggen, ik vertrouw ze honderd procent." - Deelnemende jongere

"Het is geen school, het is geen hulpverlening, het is voor jou. Vertrouwen in school en hulpverlening is vaak weg bij deze jongeren." - Projectleider

"Ik merk in de praktijk dat jongeren hulpverleningsmoe zijn. Ze staan dan wel open als je zegt we kunnen [project] aan je koppelen, want dat is laagdrempelig en zien ze niet als hulpverlening." - Medewerker RMC

In de groepsgesprekken met deelnemers blijkt dat de jongeren scholen ook vaak als instanties beschouwen. Een jongere formuleert in dat kader een negatief beeld van het ROC waar een project mee samenwerkt.

"[Projectleider] laat ons zien dat we jong zijn en we kunnen nog alle kanten op. ROC is niet het eindstation. Je kunt meer bereiken als je zelf maar wilt." - Deelnemende jongere

Andersom blijkt uit de groepsgesprekken met de stakeholders – waar vaak medewerkers van scholen bij aanwezig zijn – dat de schoolbegeleiders bijvoorbeeld op hun beurt blij zijn met de plaatsen die het project kan bieden. Ook zij benadrukken dat de projecten minder gebonden zijn aan regels en eisen:

“De kwetsbare jongeren krijgen daar de kans om te groeien en te bloeien in hun eigen tempo; een kans die er bij ons vaak niet is.” - Stakeholder

De projectleiders geven aan dat zij zich niet positioneren als hulpverleners, omdat zij dit ook niet zijn. Wanneer jongeren met heel zware problematiek zitten – zoals zware psychiatrische problemen, verslavingen of agressiestoornissen – is dat bij de meeste projecten zelfs een contra-indicatie voor deelname (zie 2.2.2: Uitsluitcriteria). Soms worden de projecten niet als voorliggend, maar juist als alternatief voor zware hulpverlening gezien, wanneer hulpverlening niet verder komt met de jongere.

“Het gekke is dat we heel vaak zien bij jongeren die hulpverlening hebben gehad, de hulpverlening niet meer weet wat ze met de jongeren aan moeten. En dat ze dan toch bij ons terechtkomen terwijl we nog daarvoor zitten. Het is gek dat de gespecialiseerde hulp niet weet wat ze moeten en dan komen de jongeren toch bij ons terecht. Dat zie je wel toenemen.” - Projectleider

3.5.1. Af en toe concurrentie met andere projecten

Gedurende het programma liepen projecten in grotere steden er een enkele keer tegenaan dat er soms concurrentie is met andere organisaties en projecten. Zeker in het laatste jaar, toen er gezocht moest worden naar financiering, geven zij aan dat er veel organisaties en projecten zijn die aanspraak willen maken op de beperkte middelen die de gemeente heeft. Als klein en relatief jong project maken zij dan minder kans en gaat er veel tijd verloren aan fondsenwerving.

Ook vanuit scholen ervaren de projecten soms ‘concurrentie’, waar het gaat om voorkomen van schooluitval. Projecten die zich op deze groep jongeren richten, merken dat scholen soms zelf projecten opzetten om uitval tegen te gaan, waardoor de projecten minder nodig zijn. Een project dat hiermee te maken kreeg heeft daarom geconstateerd dat de huidige aanpak niet meer voldoet aan de vraag en gaat zich in een andere vorm voortzetten, met een andere doelgroep.

3.6. Borging en continuïteit grote zorg voor projecten

Aan het einde van het tweede projectjaar was het zorgelijk dat veel projecten nog geen zicht hadden op vervolgfianciering, na beëindiging van het programma Meer Kansen voor Jongeren. Meerdere projecten hadden nog geen enkel idee hoe de financiering eruit zou gaan zien na het laatste programmajaar. Gemeenten hebben te maken met grote tekorten en zijn daarom terughoudend in het doen van toezeggingen. De projecten hebben inmiddels een sterke, soms onmisbaar genoemde positie in de regio gekregen. De projectleiders waren er dan ook van overtuigd dat zij zouden doorgaan, maar hoe dit gefinancierd moest worden was in veel gevallen geenszins helder. Met de nieuwe economische crisis ontstaan er veel zorgen bij de projecten. In de projecten in grote steden is het lastig om zich te profileren ten opzichte de veelheid van andere projecten: *“de potjes zijn al verdeeld”*, is de ervaring van een projectleider. Ook voor kleine projecten is het moeilijk om financiering te krijgen: gemeenten kiezen liever voor een kleiner aantal grote ‘aanbieders’ dan voor een groot aantal kleine aanbieders. Een alliantiepartner van een mbo-school stelt dat het inderdaad moeilijk is om financiering te krijgen voor dit type projecten, zelfs al zijn de effecten bewezen positief:

“Ook al is de meerwaarde van het project onomstreden, het is lastig om financiering te krijgen.” - Alliantiepartner

Een projectleider geeft toe dat er eigenlijk meer aandacht besteed moet worden hieraan binnen het project:

"Het is best wel een dingetje waar we over moeten nadenken, als de financiering van het Oranje Fonds voorbij is." - Projectleider

In het laatste jaar is er door het Oranje Fonds en Van de Bunt meer aandacht besteed aan de continuering en financiering van de projecten. Financiën binnenhalen is een vak apart en succes is afhankelijk van het feit of je als projectleider een win-winsituatie kunt presenteren aan een eventuele financier. Veel projectleiders kennen de kracht en zwaktes van hun project onvoldoende. Ze weten hoe ze met jongeren moeten omgaan, maar kunnen nog wel wat ondersteuning gebruiken bij acquisitie. Onder andere daarom is het goed het Oranje Fonds op de Kennisdag in 2019 begonnen met uitwisseling hierover. Het probleem van onzekere financiering is breder dan de MKvJ-projecten alleen (zie bijvoorbeeld Timmerman et al., 2021).

Een uitdaging in financiering is dat formalisering en standaardisering van het trajectaanbod eigenlijk geen optie is: dit type projecten is er juist op gericht om te doen wat nodig is en per jongere te bekijken wat helpend is. Formaliseren met indicaties en beschikkingen zou de open sfeer niet ten goede komen, geeft een MKvJ-projectleider aan:

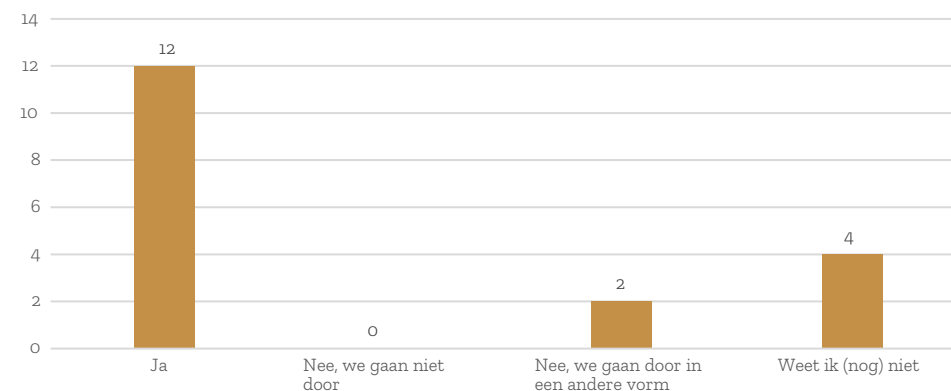
"Het project is een open setting en daar hoort een open financiering bij." - Projectleider

Trajectfinanciering per jongere is dan misschien een oplossing, maar de acquisitie wordt voor projectleiders wel erg tijdsintensief en versnipperd, als er voor elke jongere een andere financier gevonden moet worden. Het fijnst zou zijn als de projecten voor goedlopende trajecten structurele (bulk)financiering krijgen om het project te runnen. Of dat in een gemeente diverse partijen de handen ineenslaan om deze financiering gezamenlijk te dragen.

Uit de projectleidersvragenlijst in het laatste jaar blijkt dat twaalf van de achttien projecten in hun huidige vorm (willen) doorgaan, twee gaan door in een andere vorm, en vier projecten weten het nog niet (figuur 5). Het rondkrijgen van de financiering blijkt ook in het laatste jaar geen makkelijke opgave.

Projecten die gebonden zijn aan een onderwijsinstelling hebben het project weten te borgen in het curriculum zoals in de vsv-programmalijn. De projecten waren eind 2020 bezig met verschillende aanvragen bij fondsen, de meeste projecten zoeken financiering bij verschillende partijen om niet afhankelijk te zijn van één organisatie. In september 2021 - bij afronding van het officiële Meer Kansen voor Jongeren programma - bleek dat twee projecten het Meer Kansen voor Jongeren initiatief hebben afgesloten. Eén project heeft de methodiek geborgd in de onderwijsinstelling, terwijl de projectleider een nieuw project elders start waar dezelfde methodiek wordt ingezet. De rest van de projecten (15 van de 18) gaan in hun huidige of enigszins aangepaste vorm verder.

Figuur 5. Continuering projecten.
Bron: vragenlijst projectleiders 2020-2021 (N=18).

3.7. Samenvattend

De projecten zijn gedurende het programma bemenst geweest door projectleiders, vrijwilligers, stagiairs en gemiddeld twee á drie betaalde medewerkers. Vaak waren de projectleider en diens rechterhand de verbindende schakel in de projecten. Vrijwilligers en stagiairs zijn cruciaal, maar kunnen ook snel wegvallen. Projecten waar de projectleider de enige spil was, bleken kwetsbaarder dan projecten die de taken vanaf het begin al eerlijk verdeeld hadden. Gedurende het programma is te zien dat taken ook bij die projecten werden herverdeeld en projectleiders meer durfden te delegeren, waardoor verantwoordelijkheid meer gedeeld werd.

Het aantal fte binnen de projecten bleef gedurende drie jaar ongeveer gelijk; en zes van de achttien projecten wisselden van projectleider. Dat laatste trok op lokaal niveau soms een zware wissel en was voor de uitvoering van het programma niet ideaal. Toch droeg het ondersteuningsaanbod vanuit het Oranje Fonds eraan bij dat deze veranderingen meestal opgevangen konden worden. Door coaching, trainingen en intercollegiaal contact versterkte het Oranje Fonds de vaardigheden van projectleiders.

De projectleiders kijken over het algemeen positief terug op hun deelname aan het programma, hoewel er wel een flinke tijdsinvestering gevraagd werd. Het contact met de andere projectleiders gaf inspiratie. Waar de jongeren binnen de projecten zich realiseerden dat zij niet alleen in hun problematiek stonden, ervoeren de projectleiders iets soortgelijks bij de bijeenkomsten van het Oranje Fonds: de andere projectleiders hadden vaak met dezelfde uitdagingen te maken en uitwisseling hierover was waardevol en steunend. Financiering blijft echter een heikel punt, omdat de inrichting van de projecten zich niet leent voor traditionele financiering met individuele beschikkingen.

In het lokale aanbod zijn de achttien projecten inmiddels sterk verweven. In zoverre, dat ze als voorziening in de regio of in de stad als onmisbaar worden gezien. Ze hebben een 'gat in de markt' gevonden waar zij jongeren perspectief bieden, zelfs in tijden van de coronacrisis. Jongeren merken dat de projecten een heel andere aanpak hebben dan traditionele hulpverlening, die vaak probleemgericht is, terwijl de projecten ontwikkelgericht zijn. Doordat de projecten laagdrempelig zijn en geen indicatie vragen hebben ze het lokale aanbod voor kwetsbare en minder kwetsbare jongeren uitgebreid en versterkt

4 Stappen in welbevinden, gezondheid en zelfvertrouwen bij jongeren

De projecten binnen het programma Meer Kansen voor Jongeren beogen verschil te maken in het kader van:

- Sociale en economische participatie van de jongeren die deelnemen: naar school gaan, werk en vrijwilligerswerk, "verder komen in het leven".
- In het kader van het welbevinden van de jongeren die deelnemen: zorgen over schulden, sociaal netwerk, gevoel van in- en uitsluiting, ervaren van eigen regie, ervaren veerkracht, ervaren geluk.
- En in het kader van de fysieke en mentale gezondheid van de jongeren: ervaren gezondheid, ervaren fitheid, ervaren stress, zelfvertrouwen.

Het is dus de bedoeling dat de jongeren in de projecten stappen zetten op deze gebieden. In dit hoofdstuk gaat het over de stappen die zij wel en niet hebben gemaakt op het gebied van welbevinden en ervaren fysieke en mentale gezondheid: de 'zachtere' indicatoren in het programma. In hoofdstuk 5 bespreken we de vorderingen in sociaaleconomische participatie. De projecten werken min of meer bewust aan het welbevinden van de jongeren op meerdere levensdomeinen en het (terug)krijgen van regie over hun eigen leven. Wanneer de jongeren zich aanmelden bij het project, wordt hen een spiegel voorgehouden en gezamenlijk brengen professionals, vrijwilligers en jongeren de situatie in beeld. In de projecten wordt vervolgens met de jongere gewerkt aan hun eigen plan. Hierbij is het creëren van vertrouwen van belang, alsook het schetsen van een realistisch toekomstbeeld (zie ook hoofdstuk 2).

"Je moet eerst vertrouwen met ze hebben en investeren en dat zij voelen dat het oprecht is. Dan kan ik ze prima confronteren als ik een band met ze opgebouwd heb." - Projectleider

In de Theory of Change spreekt het Oranje Fonds in verband met de zachtere waarden van een toename in het aantal jongeren dat vindt dat hun welbevinden is toegenomen als Key Performance Indicator (KPI). Maar deze indicator is de afgelopen anderhalf jaar danig beïnvloed door de coronacrisis.

Zoals in de inleiding al aangehaald, constateerde het Nederlands Jeugdinstituut onlangs op basis van 130 Nederlandse wetenschappelijke studies, peilingen, enquêtes, en analyses van bestaande registraties dat jongeren vanwege de coronacrisis te maken hebben gehad met:

- Minder sport en bewegen.
- Een afname van mentaal welbevinden en toename van mentale klachten.
- Meer eenzaamheid, minder dagelijks contact met klasgenoten.
- Meer stress in de thuissituatie bij hun ouders (armoede, onveilige situaties).
- En meer zorgen over de toekomst (Nji, 2021).

Voordat we verder gaan met het rapporteren over de stappen die de jongeren binnen het programma gemaakt hebben, willen we daarom benadrukken dat het waarschijnlijk is dat de coronaontwikkelingen de mogelijke stappen op het gebied van welbevinden en gezondheid hebben beïnvloed. En dat het ook waarschijnlijk is dat de coronaontwikkelingen *het aantal* jongeren heeft beïnvloed dat een toename van welbevinden heeft ervaren. Het is namelijk twee derde van de eindmetingen gedurende de coronacrisis is ingevuld. Daarnaast geldt dat het *Meer Kansen voor Jongeren* programma met name jongeren uit het praktijkonderwijs, het vmbo- en het mbo-helpt (zie ook hoofdstuk 5).

Terwijl juist deze groepen jongeren – toch al kwetsbare groepen – op sociaal emotioneel vlak het meest te lijden lijken te hebben gehad van de gevolgen van de coronacrisis (zie o.a. Van Baars, 2021).

Het is de vraag hoe de projecten binnen Meer Kansen voor Jongeren de jongeren hebben kunnen helpen in deze 'zachtere' leefgebieden, in een periode dat die gebieden onder druk stonden. Dat gaan we in dit hoofdstuk bekijken. We maken daarbij gebruik van bevindingen uit de metingen binnen de MKvJ-monitor, de vragenlijst onder deelnemende jongeren, en van afgenomen interviews bij jaarlijkse (digitale en fysieke) locatiebezoeken. De jongeren hebben idealiter drie metingen ingevuld: een startmeting, een eindmeting (aan het eind van het traject) en een nameting, minimaal 3 maanden na deelname. Er zijn binnen het programma 1641 startmetingen beschikbaar, 852 eindmetingen en 204 nametingen. Eerst gaan we in op de mentale en fysieke gezondheid (4.1). Daarna bespreken we hoe de jongeren zich ontwikkelen in regie over hun leven (4.2). Vervolgens belichten we de sociale relaties van de jongeren (4.3), gevolgd door de bevindingen rondom ontwikkeling op het gebied van wonen, financiën en schulden (4.4). Het hoofdstuk sluit af met een aantal overkoepelende bevindingen (4.5).

4.1. Mentale en fysieke gezondheid

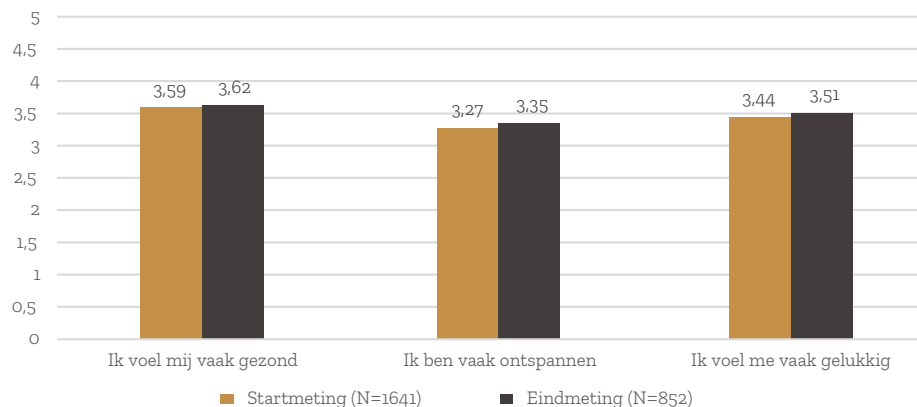
Mentale en fysieke gezondheid is een belangrijk onderdeel van het welbevinden van jongeren. Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de gezondheid van de deelnemers hebben we deelnemers aan het begin en het einde van hun traject verschillende stellingen voorgelegd gekregen over hun gezondheid, zowel mentaal als fysiek. De deelnemende jongeren konden reageren op de volgende stellingen:

- *Ik voel me vaak gelukkig (Ben je vaak blij en voel je je goed? Dan ben je het eens met deze uitspraak).*
- *Ik ben vaak ontspannen (Heb je vaak stress? Dan ben je het niet eens met deze uitspraak).*
- *Ik voel me vaak gezond (Ben je vaak ziek of voel je je vaak niet lekker? Dan ben je het niet eens met deze uitspraak).*

In het onderzoek heeft de vraag naar geluk en ontspannenheid/stress dus verband met mentale gezondheid en houdt de stelling over gezondheid verband met fysieke gezondheid. De jongeren konden deze stellingen beantwoorden op een schaal variërend van 'helemaal niet mee eens' (1) tot 'helemaal mee eens' (5). Alle jongeren (N=1641) scoren bij aanvang van het project gemiddeld tot positief op de stellingen. Gemiddeld zijn de jongeren het meest positief over hun (lichamelijke) gezondheid en het minst positief over zich ontspannen voelen. Bij de eindmeting (N=852) zien we een hele lichte positieve ontwikkeling op de drie stellingen (figuur 6).³

3 De gemiddelde verschillen tussen de start- en eindmeting zijn voor de stellingen 'ik ben vaak ontspannen' ($p = .009$) en 'ik voel me vaak gelukkig' ($p = .001$) zijn statistisch significant. De gemiddelde verschillen voor de stelling 'ik voel me vaak gezond' ($p = .170$) zijn niet significant.

Figuur 6. Gemiddelde scores op de stellingen over mentale gesteldheid en fysieke gezondheid.
Bron: vragenlijst jongeren startmeting (N=1641) en eindmeting (N=852).

Wij hebben het sterke vermoeden dat deelname aan de projecten waarschijnlijk heeft geholpen om de jongeren qua mentale gezondheid in elk geval niet zwaar terug te laten vallen in deze uitdagende periode. Voor de stellingen in dit verband zijn er namelijk ook **verschilsscores per individu** op de start- en eindmeting berekend. De verschilsscores laten zien hoeveel individuele MKvJ-jongeren er precies achteruitgang en vooruitgang boeken en bij hoeveel individuele jongeren er geen verandering tussen de start- en eindmeting is.⁴ We kunnen hierdoor dus zichtbaar maken hoe groot de groepen zijn die wel en geen vooruitgang hebben geboekt op bepaalde domeinen.

"Jongeren zoeken vaker contact. Ik ben vaak tot elf uur in de avond met ze in contact nu." - Projectleider

4 Dit houdt bijvoorbeeld in dat jongere in kwestie bij de startmeting als antwoord 'mee oneens' geeft en dan bij de eindmeting, twee stappen vooruit maakt (verschilsscore van +2): dat wil zeggen dat de jongere dan in eindmeting op diezelfde stelling als antwoord 'mee eens' geeft.

Bij elke stelling vertoont het merendeel ongeveer de helft van de individuen geen verandering (verschilsscore van 0). Dat wil zeggen: op ervaren geluk, ontspannenheid en fysieke gezondheid hebben de jongeren binnen het programma geen kwantitatief zichtbare stappen gezet. Daarnaast geldt bij alle stellingen zetten er meer jongeren een stap vooruit dan achteruit tijdens hun deelname. In bijlage 2 zijn de verschilsscores per stelling weergegeven. Bij de stelling 'ik voel me vaak gelukkig' zetten 30% van de jongeren een stap vooruit, bij 47% is geen verandering te zien en 23% zet een stap achteruit (N=852). Eenzelfde beeld is te zien bij de stelling 'ik voel me vaak ontspannen', hier zetten 32% van de jongeren een stap vooruit, 42% maakt geen verandering door en 25% zet een stap achteruit. Bij de stelling over fysieke gezondheid (*ik voel me vaak gezond*) zet 28% van de jongeren een stap vooruit, 48% verandert niet en 24% zet een stap achteruit.

Het valt bij analyse op dat in de zo genoemde curatieve projecten meer jongeren vooruitgang laten zien, waar het gaat om (mentale) gezondheid dan in de zo genoemde preventieve projecten. De meeste projecten binnen Meer Kansen voor Jongeren richten zich zowel op preventie van schooluitval (preventieve doelstelling) als op begeleiding nadat uitval op school of werk heeft plaatsgevonden (curatieve doelstelling). Bij de stellingen over fysieke en mentale gezondheid zien we dat bij de curatieve trajecten meer jongeren één of meerdere stappen vooruit zetten dan bij de preventieve trajecten. Zo boeken 40% van de jongeren in de curatieve groep vooruitgang bij de vraag 'ik voel me vaak ontspannen'. Bij de preventieve groep geldt dit voor 27% van de jongeren en bij de projecten die zowel een curatieve als preventieve doelstelling hebben is dat 31%.⁵

5 Bij de stellingen over stress en geluk zijn de verschillen tussen groepen (curatief/preventief/curatief en preventief) significant ($p=.04$). Bij de stelling over gezondheid zijn de verschillen niet significant ($p=0.134$).

4.1.1. Mogelijke invloed van de coronacrisis op gezondheid

Waar de stijging in figuur 6 bijna te verwaarlozen lijkt, is dit toch een bijzonder resultaat als men bedenkt dat in het algemeen geluk, gezondheid en ontspannenheid in de coronaperiode bij veel jongeren achteruit zijn gegaan. Projectleiders merken op dat problematiek van deelnemende jongeren gedurende de coronacrisis veranderde. Er was meer eenzaamheid, depressiviteit, en zelfs suïcidaliteit. Zij benadrukken het belang van livecontact met de jongeren; digitaal kun je toch niet dezelfde mate van aandacht bieden. Bovendien beschikken niet alle jongeren over een telefoon of laptop met een betrouwbare internetverbinding, vooral diegenen die thuisloos zijn of weinig financiële middelen hebben. In deze periode waren er tegelijkertijd minder mogelijkheden om stappen te zetten in het leven en de projecten leken zich in deze periode vooral te richten op het in beeld houden van de jongeren en het voorkomen van escalaties.

"De jongeren vereenzamen in deze tijd [de coronacrisis]. Daarom zijn de maatjes juist nu heel belangrijk. Ze doen veel online opdrachten en houden contact via social media. De maatjes geven ook uitleg over corona." - Projectleider

"November 2019 hadden we twee keer per maand een suïcidegesprek, afgelopen november [2020] was dat twee keer per week." - Projectleider

"Dat ze weer teruggingen in hun verslavingen, in depressies, echt hun kamer niet meer uitkwamen. En dat contact maken was gewoon heel lastig. En dan merk je wel dat door fysiek met ze te zijn, dat je wel het echte contact creëert." - Projectleider

Het Centraal Bureau voor de Statistiek berichtte in 2021 dat jongvolwassenen tijdens corona vaker onrustig, somber en niet gelukkig waren. Ongeveer een kwart van de jongeren tussen de 18 en de 25 jaar meldde zich psychisch ongezond te voelen. Dat was 10% meer dan in het jaar daarvoor.

Bijna vier op de tien jongvolwassenen voelden zich in 2020 tijdens de coronacrisis vaker somber dan voorheen. Ook in andere leeftijdsgroepen voelden velen zich vaker somber, maar dit percentage (18 tot 28) lag lager dan bij de jongvolwassenen. (CBS, 2021a) Ook data van het RIVM geven aan dat het aantal 16-24 jarigen dat zich psychisch gezond noemt tijdens de coronacrisis snel daalde. In februari 2021 gaf nog maar de helft van de jongeren aan gezond te zijn. Het percentage gaat sindsdien weer omhoog. In juni geeft 69 procent van de jongeren aan psychisch gezond te zijn (RIVM, 2021).

4.1.2. Zelfgerapporteerd: door het project voel ik me

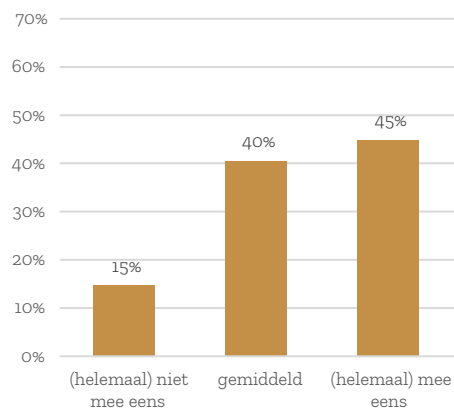
In de metingen direct aan het eind van hun deelname aan het project (de eindmetingen) is aan de jongeren een aantal stellingen voorgelegd over de meerwaarde op het gebied van mentale en fysieke gezondheid van *deelname aan het project*. Met deze stellingen reflecteren de jongeren op het doorlopen traject. Op de vragen over 'door het project voel ik me fitter' en 'het project helpt mij om verder te komen in het leven' antwoorden jongeren overwegend positief. Met name op de vraag of deelname aan het project ze helpt om verder te komen in het leven zijn 63% van de jongeren (N=852) het hier (helemaal) 'mee eens'.

Bij de eindmetingen zijn jongeren positief over de veranderingen die ze ervaren met behulp van het project, waar het gaat om gezondheid, dit geldt voor 45% van de jongeren. 40% van de jongeren zijn hier neutraal over, een klein deel van de jongeren (15%) geeft aan dat het project geen invloed op hun gezondheid heeft gehad.

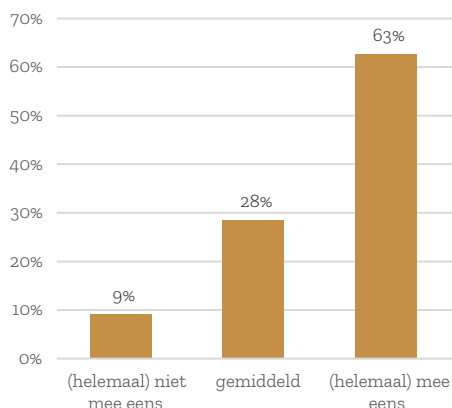
Op een meerkeuze vraag konden jongeren antwoorden waar het project hen het meest mee geholpen heeft. In de top 4 keuzes is te zien dat jongeren na school, zelfvertrouwen en werk aangeven dat het project hen geholpen heeft met het omgaan met negatieve gebeurtenissen. Daarmee laten de jongeren zien dat de projecten hen ook helpen met veerkracht.

Figuur 7. Antwoord op de stellingen over fysieke gezondheid, en regie,
Bron: vragenlijst jongeren (N=852).

Door het project voel ik fitter

Het project helpt mij om verder te komen in het leven

Bij de locatiebezoeken gaven projectleiders trots aan dat jongeren aan het begin van hun traject nog teruggetrokken en stil waren, later openhartig hun verhaal vertelden en zo konden bijdragen aan dit onderzoek.

"Kijk naar dat meisje; in het begin dat ze hier was durfde ze nog niet eens iemand aan te kijken. En nu zit ze met de onderzoekers te praten." - Projectleider

"Zie die jongen; geweldig toch hoe hij tijdens de lunch contact durft te maken met jullie?!" - Projectleider

4.1.3. Gemeten en ervaren mentale gezondheid

De verklaring voor het feit dat jongeren mentaal en sociaal-emotioneel niet allemaal evenveel stappen zetten op de stellingen ligt op meerdere vlakken. De komst van COVID-19 heeft hier waarschijnlijk z'n invloed gehad.

Tijdens de locatiebezoeken hebben we gezien dat er ook iets anders kan spelen in het verschil tussen gemeten en ervaren resultaat. Deelname aan de projecten kan namelijk ook confronterend zijn: de jongeren realiseren zich vaak dan pas hoe hun situatie werkelijk is. Bij de start van het traject zijn de jongeren zich vaak niet bewust van zaken die niet goed gaan (vandaar dat ze bij de startmetingen ook vaak redelijk goed scoren). Ze zijn in onderzoekerstermen 'onbewust, onbekwaam'. Maar in de loop van een traject worden ze zich steeds bewuster van hun situatie en van wat ze wel en niet kunnen. De projecten bieden vervolgens geen 'quick fix' voor alle problemen, maar zijn er juist ook voor om overzicht te krijgen over de problemen en een realistisch toekomstbeeld te schetsen.

"Het kan ook confronterend zijn als iemand vertelt dat hun droom misschien niet realistisch is. En als je het concreet maakt wat er allemaal moet gebeuren voor deze droom." - Projectleider

Daarnaast kan ook de volgende verklaring aan de orde zijn: een vijfpuntsschaal is misschien niet helemaal geschikt om de kleine veranderingen die jongeren ervaren precies in beeld te brengen. De ontwikkeling bij de jongeren vindt plaats in kleine stapjes. Om van een drie naar een vier te gaan op een vijfpuntschaal in de monitor moet er misschien wel heel veel gebeuren. Terwijl jongeren daadwerkelijk stapje voor stapje wel vooruit gaan.

"Er is bij ons ruimte voor hele kleine stapjes die misschien niet direct meetbaar of terug te zien zijn in de antwoorden op een relatief globale vragenlijst." - Projectleider

"Ik had een depressie en daar ben ik mee geholpen. Je krijgt rust in je hoofd. Ze helpen je met verschillende dingen. Mentale hulp, sociale hulp, hulp voor het zoeken van werk of scholing. Heel breed. Je kunt hier alles vragen." - Deelnemende jongere

4.1.4. Grenzen bij ernstige psychische problemen

Hoewel de projecten volgens jongeren ondersteunend zijn en ondersteunen bij negatieve gebeurtenissen, bieden zij geen gespecialiseerde psychische hulp. Wanneer jongeren heel zware problematiek hebben – zoals psychiatrische problemen, verslavingen of agressiestoornissen – is dat bij de meeste projecten een contra-indicatie voor deelname en is er voor hen op dat moment geen plaats. Hiervoor is specialistische hulp nodig en dergelijke problematiek kan grote invloed hebben op de andere jongeren. Enkele projecten bieden wel ruimte aan jongeren met dergelijke problematiek, en werken dan samen met hulpverlenende organisaties. De projecten zijn dan de partij die naar het gehele leven van de jongere kijkt, terwijl andere organisaties zich op specifieke problematieken richten, die gespecialiseerde kennis vragen.

"Als we het hebben over psychische problematiek, ja daar moet je niet zelf mee gaan modderen." - Projectleider

Opvallend is dat de projecten steeds meer lijken te worden gezien als alternatief voor zware hulpverlening, terwijl zij juist ingericht zijn als voorliggende voorziening. Met name in het laatste projectjaar kregen de projecten te maken met jongeren waarmee hulpverleners zich geen raad meer weten.

"Het gekke is dat we heel vaak zien bij jongeren die hulpverlening hebben gehad, de hulpverlening niet meer weet wat ze met de jongeren aan moeten. En dat ze dan toch bij ons terechtkomen. Dat zie je wel toenemen." - Projectleider

Rol van sport en praktisch bezig zijn in ontwikkeling mentale en fysieke gezondheid

In de gesprekken die wij voerden met jongeren kwam naar voren dat de inzet op lichamelijke beweging/sport en praktisch bezig zijn bijdraagt aan de mentale en fysieke gezondheid van de jongeren. Meerdere projecten zetten sport in als een van de onderdelen van het traject. Jongeren reageren hier positief op. Vaak zijn zij al langere tijd passief en beweging doet hen goed. Bovendien zijn de sportmomenten aanleiding om verder in gesprek te gaan met je maatje of andere jongeren. Een jongere geeft aan dat het sporten, in combinatie met gesprekken met zijn maatje, hem veel goeds hebben gebracht. Tot voorkort had hij nog suïcidale gedachten, die heeft hij nu niet meer.

"Ik lag al een jaar op bed niks te doen. Nu heb ik weer zin in het leven, en dat in zo'n korte tijd." - Deelnemende jongere

Een jongere in een ander project geeft aan dat hij zich psychisch beter voelt, sinds hij via het project is gaan sporten.

"Het heeft mij meer geholpen dan de psycholoog. Omdat het meer praktisch is. Sporten, daar ga je toch goed van voelen. Daar voel je veel directer en sneller resultaat. Dan hoef je niet naar de psycholoog." - Deelnemende jongere

"Je sport, maar je hebt ook nog goeie gesprekken daarna of tijdens, met iedereen." - Deelnemende jongere

Naast sport zetten meerdere projecten in op praktisch bezig gaan. Bijvoorbeeld in een werkplaats, in de horeca of in een muziekstudio. Dit lijkt een soortgelijk effect te hebben op jongeren bij deze projecten: praktisch aan de slag gaan geeft de jongeren een zinvolle daginvulling en daar halen zij energie en voldoening uit.

"De jongeren kunnen vooral hun hoofd vrij maken door bezig te zijn met hun handen." - Projectleider

Dat sport, muziek en werkplaatsen binnen de projecten tijdens corona nog enigszins gecontinueerd konden worden is belangrijk geweest voor de MKvJ-jongeren. Uit cijfers van CBS en NOC*NSF blijkt dat jongvolwassenen (18-25 jaar) en jongeren (12-18 jaar) minder zijn gaan sporten en bewegen de afgelopen periode (CBS, 2021b, NOC*NSF, 2021).

4.2. Regie en zelfvertrouwen

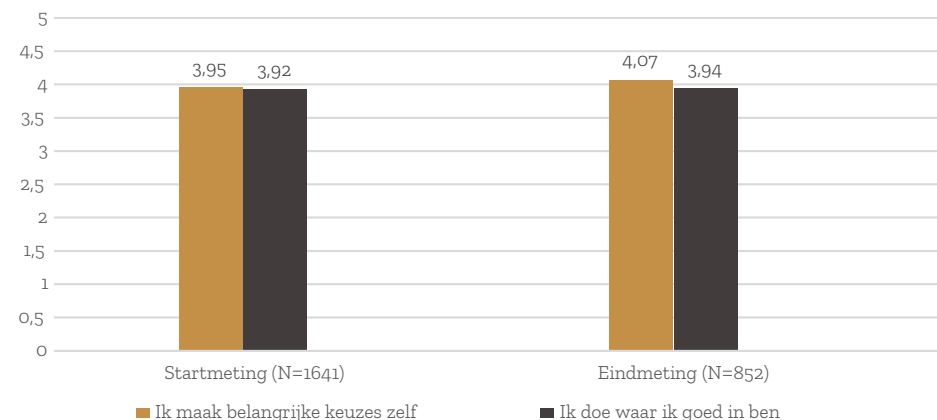
De projecten benadrukken het belang van regie over het eigen leven en het ontwikkelen van zelfvertrouwen. Jongeren binnen MKvJ-projecten zijn de regie vaak kwijtgeraakt – de coronamaatregelen versterkten dat alleen maar, zeker voor hun gevoel. Bij de start- en eindmeting hebben wij de jongeren gevraagd in hoeverre het project bijdraagt aan het maken van eigen keuzes en of zij doen waar zij goed in zijn. Bij binnenkomst bij het project hebben de jongeren vaak een negatief zelfbeeld en/of laag zelfvertrouwen.

In de eindmetingen zien we op de volgende stellingen net als bij de gezondheidsstellingen gemiddeld een hele kleine stijging.⁶

- Ik maak belangrijke keuzes zelf (Beslis je vaak zelf of maken andere mensen grote keuzes voor jou? Als je zelf de belangrijke keuzes in jouw leven maakt dan ben je het eens met deze uitspraak).
- Ik doe waar ik goed in ben (Gebruik je je talenten? Doe je vaak dingen waar je goed in bent? Dan ben je het eens met deze uitspraak).

⁶ De gemiddelde verschillen tussen de start- en eindmeting zijn voor de stelling 'ik maak belangrijke keuzes zelf' ($p = .001$) zijn statistisch significant. De gemiddelde verschillen voor de stelling 'ik doe waar ik goed in ben' ($p = .263$) zijn niet significant.

Figuur 8. Gemiddelde scores op de stellingen over regie en zelfvertrouwen.
Bron: vragenlijst jongeren startmeting (N=1641) en eindmeting (N=852).

Net als bij de gezondheidstellingen interpreteren we dat minieme verschil in combinatie met de respons op ander type vragen als positief. Naast de bovengenoemde schaalvragen hebben wij de jongeren een meerkeuze vraag gesteld over waar het project hen het meest mee helpt. Zelfvertrouwen is na de categorie school het meest genoemde punt waar jongeren zelf aangeven mee geholpen te zijn. Ook projectleiders, samenwerkingspartners en jongeren herkennen dit. Doordat projecten capaciteiten naar boven halen, de ruimte geven te ontwikkelen en inzetten op haalbare doelen in de toekomst, groeit het zelfvertrouwen bij jongeren.

"Tegenwoordig kunnen jongeren zelf elkaar opvangen als wij even bezig zijn, je ziet ze groeien in hun rol. En vanuit daar kan ik concluderen dat het zelfvertrouwen en de verantwoordelijkheid van de jongeren beginnen te groeien." - Projectleider

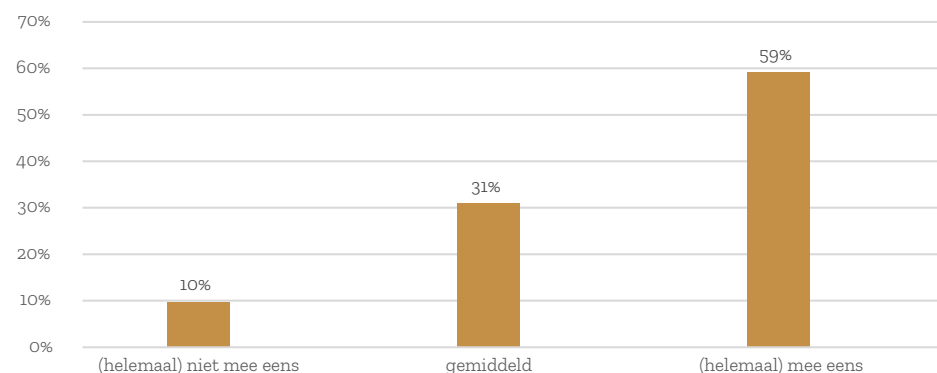
"Zij praat een stuk harder dan toen ze binnen kwam." - Deelnemer, over een andere jongere

"Ze is zelfverzekerder, heeft een baan, eigen inkosten en een eigen sociaal netwerk opgebouwd. En meer verantwoordelijkheidsgevoel, een beter zelfbeeld." - Hulpverlener van een deelnemer

In de eindmeting is aan de jongeren de stelling voorgelegd 'het project zorgt ervoor dat ik doe waar ik goed in ben'. Met deze stelling reflecteren de jongeren op het doorlopen traject. Figuur 9 laat zien dat 59% van de jongeren bij de eindmeting als antwoord op deze stellen '(helemaal) mee eens' aankruisen. De eigen reflectie van de jongeren is dat het project hen heeft geholpen zodat ze doen waar ze goed in zijn. Een klein deel van de jongeren (10%) is het oneens met deze stelling, deze jongeren ervaren niet dat het project hier aan heeft bijgedragen. De rest (31%) antwoordt hier neutraal op.

Figuur 9. *Antwoord op de stelling 'het project zorgt ervoor dat ik doe waar ik goed in ben'.*

Bron: vragenlijst jongeren (N=852).

Belang van rust en ruimte

In het opbouwen van zelfvertrouwen en terugkrijgen van regie op het leven is het van belang dat er ruimte gegeven wordt voor ontwikkeling. Kenmerkend aan de projecten is dat zij tijd en ruimte geven aan de jongeren om tot rust, bezinning en ontwikkeling te komen. De ervaring van de jongeren is dat zij op school en rondom arbeidstoeleiding druk ervaren om snel stappen te maken. De projecten zetten er juist op in om ademruimte te creëren, zodat de jongere een toekomstbeeld kan schetsen. Deze rust en ruimte die geboden wordt, draagt bij aan het opbouwen van vertrouwen met de jongeren.

"Vergeleken met school hebben wij veel meer tijd en aandacht voor de jongeren" - Projectleider

"Het is het tegenovergestelde van haast: een 'adempauze'; dit project is een adempauze." - Samenwerkingspartner

"Ze gaan anders met je om, op een andere manier. Hier is het iets directer. Ze doen rustiger aan, als het niet lukt dan lukt het niet. Het is relaxter." -
Deelnemende jongere

't Stationnetje – KEaRN welzijn

't Stationnetje is een project van KEaRN welzijn in de gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen. Het project is erop gericht om jongeren kansen te bieden voor toekomstperspectief. Er is geen vast programma; de jongeren kunnen op veel momenten in de week binnenlopen om aan hun doelen te werken. Ze bedenken zelf een doel waarmee ze aan de slag gaan bij het project. Het project is gevestigd in een oud station dat functioneert als ontmoetings- en werkplek. Jongeren kunnen werken aan vier verschillende domeinen. 't Stationnetje denkt met ze mee op weg naar school, op weg naar werk, op weg naar persoonlijke ontwikkeling en op weg naar sport & gezondheid. De jongeren krijgen een-op-een begeleiding van de projectmedewerker van het project, vrijwilligers en van elkaar als peer-to-peer ondersteuners. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen van de jongere en van de hulp die de jongere nodig heeft. In de praktijk is gebleken dat jongeren steeds nieuwe doelen ontwikkelen en mede daardoor lang bij 't Stationnetje blijven komen.

Buitenschoolse heroriëntatie -LEFteam

Buitenschoolse heroriëntatie is een project van het LEF-team in Maastricht. In een schoolgebouw uit de jaren dertig, komen jongeren die elders zijn vastgelopen of 'buiten de boot' dreigen te vallen een aantal dagdelen per week weer ritme, contacten en zelfvertrouwen opdoen. Onder begeleiding starten ze met een talent-ontdekkingsreis op verschillende ontdek-gebieden: event & projectmanagement, bakkerij, horeca & voeding, techniek & onderhoud, zorg & welzijn, ict & computers, marketing & communicatie, verkoop & retail, plant & groene leefomgeving en sport.

Ook organiseert LEF incidenteel creatieve activiteiten, tuinactiviteiten en vergader- of lunchgelegenheid voor organisaties uit de buurt. De jongeren verzorgen dan alle dingen die daarvoor nodig zijn. Een traject bij LEFteam is maatwerk en heeft een positieve benadering, het richt zich op wat de jongeren wél kunnen. Sommige jongeren gaan na de heroriëntatie weer school en halen hun diploma. Door de kleinschaligheid kan LEF flexibel zijn in looptijd en werken vanuit de vraag van de jongeren en hun eventuele hulpverleners. Vrijwilligers helpen bij de begeleiding van activiteiten (brood bakken, tuinieren, klaslokaal verbouwen). De coaching van de jongeren ligt voornamelijk bij de professionals.

4.3. Sociale relaties

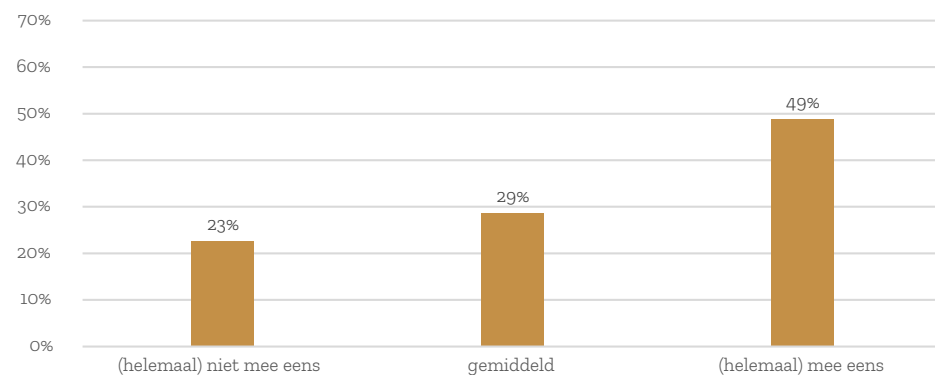
Sociale relaties zijn cruciaal voor het welbevinden van de jongeren; ze zijn evenwel door de coronacrisis danig onder druk komen te staan. Het NJi spreekt in de literatuurstudie (2021a) over 'toegenomen eenzaamheid' en 'afgenomen sociale contacten' als '*normale reacties op een uitdagende periode*'. Voor de jongeregroepen binnen MKvJ kunnen deze *normale reacties* een enorme impact hebben. De projecten hebben vanaf de start al veel aandacht voor het netwerk van de deelnemers. Bij sommige projecten staat het benutten van het bestaande sociaal netwerk centraal, terwijl andere projecten de jongeren juist helpen om hun sociaal netwerk uit te breiden. In één project staat de werkwijze SoNeStra centraal in de aanpak: Sociale Netwerk Strategie.

Ontwikkeling sociaal netwerk

De meerderheid van de jongeren geeft bij de start aan dat ze genoeg mensen hebben om mee af te spreken 60% (N=1641). Bij de start heeft 17% van de jongeren aan dat ze niet genoeg mensen hebben om mee af te spreken. Daarnaast staan nog eens 22% van de jongeren hier neutraal tegenover. Bij de eindmeting zien we – alweer- een hele kleine positieve ontwikkeling die we wederom als bijzonder kwalificeren omdat veel jongeren in Coronatijd een achteruitgang in sociale contacten rapporteren (Nji, 2021). In een representatieve peiling van EenVandaag in september 2020 (Kester, 2020) noemden jongeren *het weinige sociale contact en het gebrek aan variatie in sociaal contact* als een belangrijke oorzaak van hun mentale klachten tijdens corona. Bij de MKvJ-jongeren zal dat ook hebben gespeeld, maar uiteindelijk vulde 63% (3% meer dan bij startmeting) van de jongeren in de eindmeting in (N=852) dat zij genoeg mensen hadden om mee af te spreken; 14% (3% minder dan bij start MKvJ-traject) gaf aan dat dit niet zo was.⁷

Bij de *verschilsscores per individu* op de start- en eindmeting zien we dat 30% van de jongeren vooruitgang heeft geboekt op deze vraag, een bijna net zo groot deel (26%) heeft juist achteruitgang geboekt. Iets minder dan de helft (44%) van de deelnemers vertoont geen verandering (verschilsscore van 0). We zien dat bijna de helft van de jongeren bij de eindmeting (49% van 852 respondenten) aangeeft dat ze door hun deelname aan het project meer mensen kennen (figuur 10). Bijna een kwart van de jongeren (23%) is het hier mee oneens.

Figuur 10. Door het project ken ik nu meer mensen.
Bron vragenlijst jongeren (N=852).

⁷ De gemiddelde verschillen tussen de start- en eindmeting zijn voor de stelling 'er zijn genoeg mensen met wie ik kan afspreken' ($p = .01$) zijn statistisch significant.

Steunstructuren en betekenisvol contact

Om zicht te krijgen op de steunstructuur van de jongeren hebben wij de jongeren gevraagd hoeveel mensen in hun omgeving zouden willen helpen als ze ziek zijn. Bijna alle jongeren (95% bij zowel de start- en eindmeting) geven aan dat ze zo'n netwerk hebben. Meer dan de helft (54%) geeft bij de start aan dat het tussen de één tot drie personen zijn. Ongeveer een kwart van de jongeren geeft aan (27%) tussen de drie en acht mensen te hebben en 14% geeft aan dat ze meer dan acht mensen in hun omgeving hebben die zouden komen helpen. We zien een verschuiving in de percentages als er wordt gekeken naar de vraag "Als je hulp nodig hebt, hoeveel mensen willen je dan helpen?". Waar er bij de startmeting 54% van de jongeren aangaf één tot drie mensen te hebben die kunnen helpen, zegt bij de eindmeting 50% van de jongeren dit. Een iets groter deel (28% i.p.v. 27%) zegt dat dit er nu drie tot acht zijn. De groep die aangeeft niemand te hebben die hen zou helpen is zowel bij de start als de eindmeting 5%.

In de projecten waar in groepen gewerkt wordt, ontstaan nieuwe verbindingen tussen deelnemende jongeren. Zo is er in een van de projecten een initiatief ontstaan om wekelijks samen te gaan sporten, buiten het project om. Maar meestal vinden de verbindingen plaats op locatie bij het project plaats en lijkt het te vroeg om over ontluikende vriendschappen te praten. De jongeren geven aan dat zij vooral komen om aan zichzelf te werken.

"Ik zie de andere jongeren niet buiten het project om. Sommige andere deelnemers zitten nog diep in de shit en doen dingen die niet kunnen. Daar ben ik gevoelig voor, dus ik houd mij erbuiten." - Deelnemende jongere

Toch vindt er betekenisvol contact plaats binnen de projecten. Vooral gedurende de coronacrisis was er een groot risico op eenzaamheid en binnen de projecten konden jongeren toch met elkaar in contact komen en nieuwe mensen leren kennen. In dit onderlinge contact realiseren jongeren zich dat zij niet alleen

staan in hun problematiek. Dit ervaren jongeren als steunend. Er wordt een sfeer gecreëerd waarin jongeren dingen kunnen delen die zij voorheen voor zichzelf hielden.

"In het begin vond ik dat nog wel moeilijk om te praten over dingen en nu heb ik wel geleerd om dat gewoon te doen. Dat het je helpt als je gewoon blijft praten en sociaal contact hebt." - Deelnemende jongere

"Voor mij was het vooral een grote stap om uiteindelijk toch gewoon mee te doen. Om met leeftijdsgenoten uit te wisselen en samen zijn. En verhalen van andere jongeren horen, je wist dan; ik zit niet alleen met mijn problemen en er zijn ook anderen jongeren die zich alleen voelen." - Deelnemende jongere

"Maar nu, door alles wat ik met de groep doe en met (begeleider), voel ik me veel fijner. De oude ik komt terug." - Deelnemende jongere

"Ik was anders ongelukkig geweest omdat ik dan twee vrienden minder had gehad en geen studie zou doen. Dan was ik minder gegroeid. Ik durfde niet op haar af te stappen en nu zijn we goede vriendinnen. Zij had er ook moeite mee." - Deelnemende jongere

Inclusie en exclusie

Om zicht te krijgen in de mate waarin jongeren inclusie (ergens bij horen) en exclusie (uitgesloten worden) ervaren, hebben we gevraagd of ze vaak worden buitengesloten. Meer dan de helft (63%) van de jongeren geeft als antwoord op deze vraag 'nee'. Bijna een derde (31%) geeft aan dit soms wel/soms niet gebeurt. Ongeveer 5% van de jongeren ervaart dat ze vaak worden buitengesloten. Bij de eindmeting is er een lichte achteruitgang te zien als het gaat om inclusie. Bij de vraag of jongeren vaak worden buitengesloten is percentage dat hierop als antwoord 'ja' geeft bij eindmeting met 1 procent gestegen (start=5%; eind=6%). Er is een lager percentage jongeren dat 'nee' zegt en een iets hoger percentage jongeren dat 'soms wel/soms niet' zegt bij de eindmeting.

Uit gesprekken met jongeren blijkt dat dat gevoel van buitensluiting binnen de projecten zelden of niet voorkomt. De projecten kennen een veilige sfeer, waar er geen plek is voor exclusie. De jongeren die een maatje hebben via het project, geven aan dat zij nu meer en andere dingen kwijt kunnen. Dit doet vermoeden dat jongeren zich vooral buiten het project zich soms buitengesloten zullen voelen. Dit blijkt ook uit de gesprekken met jongeren:

"Ik kan hier mezelf zijn en dat was op de plekken hiervoor wel anders. Hier hebben ze belangstelling voor mij en gaan ze er niet gelijk van uit dat ik niets kan." - Deelnemende jongere

"Ik denk dat hier een hele fijne sfeer is en de entourage van de jongeren die hier komen, er heerst geen spanning of rivaliteit. Hier krijg je de kans om jezelf te zijn en geaccepteerd te worden." - Samenwerkingspartner

"Ik vind het mooi aan het project dat ik met mensen in aanraking kom die ik anders niet had gezien." - Deelnemende jongere

"Ik zie het als een vriendengroep. Ik voel me echt thuis als ik met ze praat, ik kan echt open zijn en mezelf zijn en ze helpen me daarin." - Deelnemende jongere

Sociale vaardigheden

Tijdens de locatiebezoeken komt naar voren dat jongeren veel sociale vaardigheden leren bij de projecten. In de projecten is de sfeer over het algemeen veilig genoeg dat er feedback op dit soort vaardigheden gegeven wordt. *"Ik vraag dan, hoe kom je over als je een koptelefoon/capuchon op hebt?"*, aldus een coach in een van de projecten.

4.4. Wonen, schulden en financiën

Een geschikte woonplek en een gezonde financiële situatie zijn van groot belang voor het welbevinden en vormen een belangrijk fundament om stappen te maken in het leven. Daarom is er in de projecten vaak aandacht voor de domeinen wonen, schulden en financiën. Het valt op dat vooral bij jongeren met zware problematiek er relatief veel aandacht gaat naar formele zaken, met name in de beginperiode: uitkering, Ov-kaart, en een bed moeten er eerst zijn, voordat de verdieping opgezocht kan worden. Een projectleider geeft aan:

"Juist bij zwaardere problematiek is de begeleiding basaal, omdat die jongeren ook eenvoudige zaken nog niet op orde hebben." - Projectleider

Woonsituatie

De meerderheid van de deelnemende jongeren woont thuis bij zijn of haar ouders (bij de startmeting 64%, N=1641; bij de eindmeting 60%, N=852). Rond een zesde van de jongeren (13% bij de startmeting en 17% bij de eindmeting) geeft aan dat ze alleen wonen. Minder vaak wonen jongeren met hun partner, bij andere familieleden, of in een opvang. Ook dakloosheid komt weinig voor: 1% bij de startmeting en 0% bij de eindmeting geeft aan dak- of thuisloos te zijn. Het percentage jongeren zonder vaste woon- of verblijfplaats zal in werkelijkheid iets hoger zijn. Tijdens de locatiebezoeken werd genoemd dat veel meer deelnemers weliswaar niet dakloos, maar wel thuisloos zijn: ze hebben geen vaste slaapplek en logeren op verschillende adressen.

"Jongeren zien zichzelf niet als dakloos misschien. Zij kunnen wel bij vrienden slapen, dus ze hoeven niet op straat te slapen. Dat is voor hen een verschil tussen dakloos en thuisloos; jongeren hebben geen huis, maar wel een dak boven hun hoofd." - Projectleider

Uit de locatiebezoeken en de projectleidersvragenlijst blijkt dat huisvesting geen primaire focus is van de projecten. Maar wanneer er een urgent probleem is – ook op het gebied van huisvesting – worden jongeren er binnen de projecten mee geholpen. Bijvoorbeeld door mee te gaan naar de gemeente of woningcorporatie of te helpen met formele zaken om huisvesting te regelen. Een projectleider beschrijft het grootste succesverhaal van het afgelopen jaar van een thuisloze jongere die binnen een maand een huis en een baan had:

"Binnen twee weken is het gelukt om hem aan een woning te helpen. Dit kwam onder andere dankzij de samenwerking met [ondernemersvereniging]. Nadat de jongere in de woning kon, had hij binnen twee weken ook een baan via ons project." - Projectleider

Schulden en financiën

Financiën en schulden komen vaak ter sprake binnen de projecten, omdat de projectleiders met een brede blik naar het sociaaleconomische toekomstperspectief van hun deelnemers kijken en omdat ze weten dat dat niet alleen door opleiding en werk bepaald wordt. Hulp bij geldzaken hoort vaak bij hun taakopvatting. In sommige projecten is het wegwijs worden in belastingaangifte, studiefinanciering en andere formele/financiële thema's ook een vast projectonderdeel.

"Ze helpen waar je problemen hebt. Bijvoorbeeld met geld, dan nemen ze contact op met schuldhulpverlening of de gemeente. Ze helpen je de juiste weg op te gaan. Je komt met een vraag en vanuit daar wordt een stappenplan gemaakt." - Deelnemende jongere

In een van de projecten wordt bewust niet over geld en schulden gesproken; dit zou demotiverend zijn voor jongeren om deel te nemen, geeft de projectleider aan.

Aan de jongeren is in de vragenlijst gevraagd naar hun financiële situatie, waar halen ze hun geld vandaan en of er sprake is van schulden. De deelnemers geven aan dat ze hun geld veelal verdienen met een bijbaan (734), zakgeld van hun ouders (418) of dat ze een uitkering hebben (312). Voor de jongeren die een opleiding volgen zijn studiefinanciering (169) en een stagevergoeding (98) ook een bron van inkomsten.

De meerderheid van de jongeren (59% bij de startmeting) geeft aan dat ze geen schulden hebben. 34% geeft aan dat zij wel schulden hebben; iets minder dan een derde daarvan (11% van alle deelnemers; bij de start en 14% bij de eindmeting) geeft aan dat ze zich hierover *geen zorgen* maken. Zes (procent van de jongeren) geeft aan dat ze niet weten of ze schulden hebben. We zien minimale verschillen tussen de jongeren op de start- en eindmeting. Bij aanvang zien we bij de preventieve doelgroep dat twee derde (66%) van de jongeren geen schulden heeft, bij de curatieve groep ligt dit aandeel een stuk lager, daar heeft minder dan de helft van de jongeren geen schulden (45%).

Over het algemeen herkennen de projectleiders het beeld dat een aanzienlijk gedeelte van de jongeren schulden heeft. Sommige projectleiders vermoeden zelfs dat er in hun project meer jongeren met schulden zijn dan uit de cijfers naar voren komt. Jongeren zien resterende afbetalingen of roodstaan bijvoorbeeld niet altijd als schulden, geeft een projectleider aan. Opvallend is dat een van de projectleiders aangeeft dat studiefinanciering een bron van schuldenproblematiek is bij de deelnemers van het project.

"Ze schrijven zich in voor een opleiding om studiefinanciering te ontvangen zodat ze op die manier inkomsten hebben. Vervolgens stoppen ze daar weer mee en zitten ze aan een schuld vast." - Projectleider

Gedurende het programma gaven projectleiders bij het locatiebezoek aan naar aanleiding van de monitor meer aandacht te gaan schenken aan schuldenproblematiek.

4.5. Jongeren blikken terug

Een klein deel van groep jongeren dat meedeed aan het Meer Kansen voor Jongeren programma (n=204) heeft drie tot zes maanden na afloop van hun deelname aan het traject nog een vragenlijst ingevuld (de nameting). Hierin is gekeken hoe het nu met de jongeren gaat en hoe ze terugkijken op hun deelname. Jongeren geven vaak aan dat zij geholpen zijn met hun zelfvertrouwen (na school en werk is dit het meest aangekruist). Ook geven ze aan te hebben leren omgaan met negatieve gebeurtenissen (de vierde meest aangekruiste optie).

Minder vaak kruisen ze de opties gezondheid, relaties en schulden aan, terwijl wij op die eerste twee gebieden vanuit het onderzoek wel – zij het kleine – vooruitgang zien.

Er is gekeken of de jongeren die de nameting hebben ingevuld verandering laten zien op zelfvertrouwen, gezondheid en relaties. Hierbij zijn de resultaten van hun eindmeting vergeleken met de antwoorden die ze op de nameting hebben gegeven. Gemiddeld zijn jongeren iets positiever over hun gezondheid en zelfvertrouwen bij de nameting. Bij 39% van deze jongeren is er een vooruitgang te zien op de stelling *‘ik voel me vaak gezond’*. 22% scoort minder positief op deze stelling, nu ze niet in het project zitten. De overige 39% laat hierin geen verandering zien.

Bij de stelling *‘ik doe waar ik goed in ben’* is eenzelfde soort resultaat te zien; bij 42% van de jongeren is geen verschil tussen de eindmeting en nameting, 33% laat vooruitgang zien en een kwart juist achteruitgang.

Als het gaat om sociale relaties geeft een groter deel van de jongeren op de stelling *‘door het project ken ik nu meer mensen’* bij de nameting aan de ze het hier (helemaal) mee eens zijn. Bij de nameting is dit 64%, terwijl bij de eindmeting dit 53% van de jongeren was (N=204). Dat is opvallend, aangezien het verlaten van het project juist zou kunnen leiden tot verlies aan netwerk. Dit lijkt dus niet het geval.

4.5.1. Wat heeft deelname opgeleverd en wat kan beter in het project?

De jongeren die de nameting hebben ingevuld (N=204) hebben ook expliciet teruggekeken op hun tijd bij het project. Er is gevraagd of ze een cijfer op een schaal van 1 tot 10 konden geven als ze kijken naar hun tijd bij het project. Op vier jongeren na geven alle jongeren hun tijd bij het project een voldoende (een zes of hoger). Het overgrote deel (77%) geeft als cijfer een acht of hoger. Jongeren geven ook een toelichting waarom ze deze cijfers geven.

Verschillende jongeren benoemen dat de projecten hen hebben geholpen om zichzelf te ontwikkelen en dat ze meer zelfvertrouwen hebben gekregen.

“Ben erg geholpen met de begeleiding en het heeft mij meer zelfvertrouwen gegeven. Daar ben ik absoluut dankbaar voor, want zij geloven in mij en dat had ik nodig.” - Deelnemende jongere

“Ben toch een stuk zelfverzekerder geworden. En wil meer dingen gaan bereiken en ondernemen” - Deelnemende jongere

Daarnaast benoemen de jongeren dat de projecten ook echt hebben bijgedragen aan dat ze (weer) een opleiding wilden gaan volgen. Sommige jongeren benadrukken zeker dat deelname aan de projecten meer is dan alleen hulp bij hun opleiding of werk maar dat het ook steun biedt.

"Mijn doel aan het begin van mijn traject bij het project was om weer een opleiding te volgen. Samen met de hulp van leiders en een coach heb ik de juiste opleiding gevonden en zit dan nu ook al in mijn 2de jaar. Doordat ik op een andere manier hulp kreeg dan ik gewend was, heb ik geleerd om op een andere manier naar bepaalde situaties te kijken. Dit komt vooral door mijn goede gesprekken met mijn coach. Daarnaast heeft het mij handvaten gegeven, toen ik hulp nodig had en voelde ik naast mijn ouders ook gesteund door hun." - Deelnemende jongere

"Het heeft mij geholpen te beseffen dat ik weer school wou afmaken." - Deelnemende jongere

"Ik vind dat de organisatie zich erg goed inzet voor jongeren en ze hebben mij in het verleden ook meerdere malen ondersteund." - Deelnemende jongere

Aan de jongeren is bij de nameting in een open vraag gevraagd wat het project hen heeft opgeleverd, wat ze leuk vonden en hoe het hen verder heeft geholpen. Een klein deel van de jongeren geeft geen antwoord op deze vraag of geeft als antwoord 'niks' (20 jongeren). De rest van de jongeren geeft aan dat het project hen 'best veel' heeft gebracht. Hier worden praktische zaken genoemd als hulp met school, werk of een woning. Maar ook nieuwe contacten, zelfvertrouwen en de positieve sfeer bij de projecten worden door de jongeren beschreven.

"Dat ik niet moet opgeven dat ik moet doen wat ik wil en ervoor gaan." - Deelnemende jongere

"Het heeft mij werk en vrienden voor het leven gegeven." - Deelnemende jongere

"Vond het leuk en leerzaam omdat je aan de slag gaat met je negatieve gedachten en steeds meer gaat geloven in je eigen kunnen. Dat het me wel het gevoel heeft gegeven dat ik echt verder wil in het leven meer bereiken en durven." - Deelnemende jongere

Tot slot is er gevraagd wat de jongeren is tegengevallen aan het project. Wat hadden ze anders willen zien en wat vonden ze minder leuk. Meer dan de helft van de jongeren (69% van de 204) geeft hier geen antwoord op of geeft aan dat ze niks vonden tegenvallen. De jongeren zijn zeer enthousiast over de projecten, dit komt ook al terug in de rapportcijfers die hierboven zijn beschreven. Enkele dingen die door de andere jongeren worden genoemd, zijn meer behoefte aan structuur, meer contact na afronding van het traject en dat sommige thema's die bij de projecten werden behandeld niet aansloten bij de persoonlijke interesse van de jongeren.

"Had wel meer nog contact willen hebben achteraf." - Deelnemende jongere

"Sommige ding sloten niet aan op mij interesses." - Deelnemende jongere

"Beter luisterend oor. Iemand die beter op zijn woorden let. Meer hulp bij de doelen. Meer details. Meer duidelijkheid." - Deelnemende jongere

4.5.2. Wie langer meedoet heeft vaker profijt

Bij de vergelijking van start- en eindmetingen bleek tenslotte nog een belangrijk wapenfeit van deelname aan de projecten: wie langer meedoet aan een project binnen het programma Meer Kansen voor Jongeren, heeft een grotere kans om op sociaal emotioneel vlak stappen te zetten in de positieve richting dan wie korter in traject is. Het blijkt uit te maken hoe lang de periode is die er tussen de start- en eindmeting zit. Bij langer dan een half jaar tussen start en eindmeting, zien we vaker vooruitgang dan bij jongeren die kort deelnemen. Zo zet 34% van de jongeren die lang (meer dan zes maanden) bij het project zit stappen vooruit als het gaat om 'het maken van hun eigen keuzes'. Bij jongeren die tussen de zes weken en zes maanden bij het project zitten, gaat 28% een of meerdere stappen vooruit. Ook bij de stellingen over *gezondheid, stress en doen waar je goed in bent* worden er door meer jongeren stappen vooruit gezet als ze meer dan zes maanden bij het project zitten. Bij 45% van de jongeren

zat er meer dan zes maanden tussen het invullen van de startmeting en het invullen van de eindmeting. Bij 10% was dit minder dan zes weken en bij 45% was dit tussen de zes weken en zes maanden.

4.6. Samenvattend

De jongeren die de afgelopen drie jaar hebben deelgenomen aan de projecten van Meer Kansen voor Jongeren én die daarover gerapporteerd hebben (852 in de monitor en meer dan 100 tijdens de locatiebezoeken), zijn positief over hun ervaringen; veel jongeren geven het project een cijfer tussen de acht en de tien. Door deelname aan het project zijn ze zich vaak fitter gaan voelen, zeggen zij zelf, en kennen ze meer mensen. Naast het contact met vrijwilligers en coaches helpt ook het onderling contact met andere jongeren daarbij.

Deelnemen aan een project helpt ook bij het opbouwen van zelfvertrouwen en het omgaan met negatieve gebeurtenissen. De projecten bieden geen 'quick fix' voor alle problemen die de jongeren ervaren, en ze gaan niet op de stoel van de hulpverlener zitten bij psychische problemen. Ze zijn er voor de jongere zelf, werken in rust aan een realistisch toekomstperspectief, het overzicht over de problemen en om de obstakels voor een zonnigere toekomst uit de weg te ruimen.

Niet alle jongeren zetten evenveel stappen in de goede richting. Als we de verschijscores tussen start- en eindmeting bekijken, zien we ook veel jongeren (de helft) die stil zijn blijven staan op het gebied van het ervaren geluk, ontspannenheid en mentale en fysieke gezondheid. Maar in dit geval is stilstand beslist geen achteruitgang. Omdat de coronacrisis en de maatregelen die bestrijding van het virus werden genomen, vaak zo'n negatieve invloed hadden op het welbevinden en de mentale gezondheid van jongeren, mag het een klein wonder heten dat de MKvJ-jongeren bleven stilstaan. Daarnaast was de groep die binnen MKvJ vooruitging – zij het minimaal – de afgelopen drie jaar groter dan de groep die achteruit ging.

Verder valt op dat jongeren die bij aanvang van een traject al uitgevallen waren – op school of uit de maatschappij – binnen het project grotere stappen (konden) zetten dan jongeren die bij aanvang redelijk meededen in de samenleving. Bovendien blijkt uit de evaluatie dat in groepen die langer dan zes maanden bij een project meededen de resultaten ook beter waren. Binnen de groep die langer dan een half jaar in traject aanwezig is, scoort een groter percentage positief resultaat op het van ervaren geluk, op regie, zelfvertrouwen, ontspannenheid en fysieke gezondheid dan binnen de groep die maar even komt kijken.

Dit zijn knappe prestaties van het programma als geheel, en van de projecten individueel in het bijzonder. Zeker gezien de desastreuze gevolgen die de coronacrisis volgens de literatuur voor veel jongeren heeft gehad. Volgens een uitgebreide literatuurstudie van het Nederlands Jeugdinstituut hebben veel jongeren op vmbo-, mbo- en praktijkonderwijsniveau het de afgelopen anderhalf à twee jaar moeilijker gekregen door de komst van COVID-19 en de maatregelen die genomen werden om pandemie te bestrijden. De Meer Kansen voor Jongeren projecten zijn een reddingsboei geweest voor een groot deel van de 2100 jongeren dat meedeed het afgelopen anderhalf jaar.

5 Stappen naar sociaaleconomische participatie: werk, opleiding en startkwalificaties

In dit hoofdstuk bespreken we de vorderingen die de jongeren binnen de projecten hebben gemaakt op het gebied van sociaaleconomische participatie. Het programma Meer Kansen voor Jongeren beoogt het vergroten van kansen voor jongeren door preventie van schooluitval en door hen toe- of terug te leiden naar school of werk. De Key Performance Indicator (KPI) die het Oranje Fonds aan deze doelstelling van het programma koppelt is: *een toename in het aantal jongeren dat de mogelijkheid krijgt/van de mogelijkheid gebruik maakt om naar wens en vermogen deel te nemen aan de samenleving* (Theory of Change bij het programma Meer Kansen voor Jongeren). Het staat na drie jaar buiten kijf dat via de projecten meer dan tweeduizend jongeren deel hebben genomen aan het programma en dat die jongeren zo de kans hebben gekregen om (meer/beter) deel te nemen aan de samenleving.

De projecten werken met de jongeren aan een reëel toekomstbeeld en zetten stappen om daar te komen. In dit toekomstbeeld hebben werk en/of school altijd een plek. Dit doen de projecten op heel verschillende manieren, hoofdzakelijk afhankelijk van de situatie van jongeren op het moment dat zij bij het project terechtkomen. Waar de ene jongere al jaren inactief is of zelfs thuisloos is, heeft de andere jongere 'slechts' hulp nodig bij het vinden van een passende opleiding of het vinden van een stage. Dit vraagt natuurlijk om verschillende benaderingen en de projecten spelen hier steeds opnieuw op in.

De projecten willen dat de jongeren:

- verder komen in het leven,
- zich oriënteren op hun toekomst,
- weer naar school gaan,
- vrijwilligerswerk of zinvolle dagbesteding gaan doen,
- of naar werk zoeken dat bij hen past.

De mogelijkheden voor jongeren om *naar wens en vermogen deel te nemen aan de samenleving* zijn de afgelopen anderhalf jaar wel danig beperkt. De coronacrisis en de maatregelen die ter bestrijding van corona zijn genomen hebben veel invloed gehad op schoolgang, schoolresultaten en baankansen. Daarnaast heeft de coronacrisis de kansenongelijkheid die er reeds bestond tussen jongeren vergroot. De groep die deelneemt aan het Meer Kansen voor Jongeren programma – jongeren in het praktijkonderwijs, en beroepsonderwijs -vmbo en mbo niveau – ondervond meer last van de maatregelen dan bijvoorbeeld vwo leerlingen (Zwetsloot et al., 2021).

Over het algemeen zorgden de coronamaatregelen voor minder uitval in het onderwijs en voor meer doorstroom van mbo naar hbo (Ministerie van OCW, 2020; Zwetsloot et al., 2021). Op de stagemogelijkheden en baankansen voor jongeren hadden de coronamaatregelen echter een minder gunstig effect. Jongeren hebben vaak een flexibel contract of werken in sectoren die hard getroffen zijn door de crisis, zoals de horeca. Ook hebben schoolverlaters uit het beroepsonderwijs in deze tijd minder kansen op een eerste baan (zie Kamerbrief Herstel en perspectief voor de jeugd, 5 juli 2021; Olsthoorn et al., 2020; CBS 2020; CBS, 2021a).

De aansluiting tussen school en werk leed ook onder de coronacrisis, zo blijkt uit de literatuurstudie van het Nederlands Jeugdinstituut (op basis van 130 Nederlandse wetenschappelijke studies, peilingen, enquêtes en analyses van bestaande registraties). Die studie noemt cijfers van de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) die tonen dat er in juli 2021 in het mbo nog een tekort was aan ruim 8000 stageplekken en leerbanen; in februari lag dit tekort nog op ongeveer 20.000 (SBB, 2020; NJi, 2021).

Volgens het Nji (2021) hebben jongeren de afgelopen periode qua school en werk te maken gekregen met:

- Minder ruimte voor praktijkleren en persoonsvorming.
- Lagere schoolmotivatie tijdens afstandsonderwijs.
- Online onderwijs van niet altijd goede kwaliteit (gecombineerd met slechte thuiswerkplekken.
- Teruglopend schoolresultaat, onderwijsachterstanden.
- Meer zorgen over hun toekomst en financiële situatie.
- Grotere werkloosheid, meer jongeren in de bijstand.

Voordat we verder gaan met het rapporteren over de stappen die de jongeren binnen het programma qua onderwijs en werk gemaakt hebben, willen we daarom benadrukken dat het waarschijnlijk is dat de coronaontwikkelingen de mogelijke stappen op deze gebieden hebben beïnvloed. En dat het ook zeer waarschijnlijk is dat de coronaontwikkelingen *het aantal* jongeren heeft beïnvloed dat op school is blijven zitten of dat meer of beter werk kon vinden in deze periode. Het is dus de vraag hoe de projecten binnen Meer Kansen voor Jongeren de jongeren vooruit hebben kunnen helpen op de harde sociaaleconomische waarden, in een periode dat andere dingen dan deelname aan het project bepaalden. Dat gaan we in dit hoofdstuk bekijken.

We maken daarbij gebruik van bevindingen uit de metingen binnen de MKvJ-monitor, de vragenlijst onder deelnemende jongeren, en van afgenomen interviews bij jaarlijkse (digitale en fysieke) locatiebezoeken. De jongeren hebben idealiter drie metingen ingevuld: een startmeting, een eindmeting (aan het eind van het traject) en een nameting, minimaal 3 maanden na deelname. Er zijn binnen het programma 1641 startmetingen beschikbaar, 852 eindmetingen en 204 nametingen.

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op (ontwikkelingen in) schoolniveau en schoolgang (5.1). Daarna belichten we de stappen richting een passende opleiding (5.2) en werk (5.3). We sluiten af met bevindingen over het belang van een positieve benadering (5.4) bij bevordering van sociaaleconomische participatie (5.5).

5.1. Schoolniveau en schoolgang

Het is de bedoeling dat jongeren in de projecten weer of meer naar school gaan. Bij aanvang van hun deelname aan het project staan er 490 (30%) jongeren *niet* ingeschreven bij een opleiding. Ongeveer de helft (52%) van de jongeren geeft bij aanvang aan dat ze wel naar school gaan. Ongeveer een zesde (16%) staat ingeschreven bij een opleiding maar zegt *niet altijd* te gaan. Een klein aantal jongeren (3%) geeft aan dat ze wel op een school ingeschreven staan, maar eigenlijk nooit gaan.

Van de jongeren die een kwalificatieplicht hebben (tussen de zestien en achttien jaar) staat 92% ingeschreven bij een opleiding, bij aanvang van hun traject. Van de jongeren tussen de 19 en 23 jaar staat 66% ingeschreven bij een opleiding. Van de groep jongeren die ouder is dan 23 staat 44% ingeschreven bij een opleiding. De meerderheid van de jongeren die bij aanvang een opleiding volgt, volgt een mbo-opleiding.

Tabel 2. Jongeren die een opleiding volgen bij aanvang van hun traject (N=1108), meerdere antwoorden mogelijk.

praktijkschool	87
vmbo-basis	65
vmbo-kader	59
vmbo-gl	10
vmbo-tl	38
vso	23
havo	38
vwo	13
mbo-1	202
mbo-2	256
mbo-3	84
mbo-4	235
hbo	28
universiteit	3
overig	47

Daarbij heeft een groot deel (77%) van de jongeren bij aanvang al een opleiding afgerond. Dit kan een opleiding aan de praktijkschool/vso zijn maar ook een middelbare schoolopleiding of een vervolgopleiding. Op basis van de antwoorden van de jongeren zien we dat bij aanvang 321 van de 1641 jongeren (20%) een startkwalificatie heeft. Van de lager opgeleide jongeren - praktijk-onderwijs, een vmbo- of een mbo-opleiding - (circa 750 deelnemers) geldt dat ongeveer de helft bij aanvang nog geen startkwalificatie hebben. Dat wil zeggen, zij hebben een diploma op het niveau van havo, vwo, mbo 2, mbo 3, mbo 4, hbo, of universiteit. Onder de deelnemers zijn 187 jongeren die (nog) geen startkwalificatie hebben maar wel een opleiding aan de praktijkschool of vso hebben afgerond. Ook hier is meer dan de helft (59%) nog bezig met een opleiding.

De groep die niet staat ingeschreven bij een opleiding en ook geen opleiding of startkwalificatie heeft afgerond bestaat uit 282 jongeren; dit is 17% van de 1641 jongeren die een startmeting invulden. Op locatiebezoek hebben we

projectleiders gesproken die aangeven dat een aantal deelnemers “niet leerbaar” is. Dan gaat het om jongeren waarvan niemand verwacht dat zij een startkwalificatie zullen halen. Het voltooien van een praktijkopleiding of vso is het hoogst haalbare voor deze groep. De projectleiders vinden het alleszins de moeite waard om ook met deze groep aan verbetering van participatie te werken.

“Het mag werk zijn, opleiding of een ander traject/hulpverlening. Het gaat om de jongere en zijn of haar ontwikkeling.” - Projectleider

Fight 4 Your Future – Blick op Talent

Fight 4 Your Future is een project van stichting Blick op Talent in Amsterdam. Het project wordt aangeboden bij ROC Op Maat (entreeopleiding) en bij de Izone van het ROC van Amsterdam. De Izone is een eenjarig programma waar jongeren hulp krijgen met hun opleidingskeuze en het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden. Bij beide opleidingen verzorgt Fight 4 Your Future een lesdag per week voor een periode van 21 weken. Het project bestaat uit vier trainingsmodules voor de groep, met een focus op: lichaam, geest, financiën, kwaliteiten en zelfinzicht. Tijdens de lesdagen is er ruimte voor persoonlijke begeleiding door de projectleider of een aanwezige vrijwilliger. Jongeren die daar behoefte aan hebben krijgen méér individuele begeleiding. Ze krijgen een vrijwilliger met wie ze buiten de lessen een-op-een tijd hebben. Het doel van het project is gedragsverandering met duurzame positieve effecten en het beheersbaar maken van de problematiek. Na iedere cognitieve les wordt er in groepsverband gesport: in de kickbokslessen kunnen de jongeren zichzelf beter leren kennen en werken ze aan hun gezondheid..

Talent@Work – De Kandidatenmarkt

Talent@Work is een trainings- en coaching programma van de Kandidatenmarkt. Talent@Work is er voor jongeren die de opleiding logistiek aan het ROC van Amsterdam volgen. Veel van deze jongeren kampen met motivatiegebrek, schuldenproblematiek en gebrekkige zelfredzaamheid. Het project is ingebed in de opleiding: de studenten volgen één dag per week groepsworkshops om hun vaardigheden te vergroten op het gebied van werk, geld en sociale vaardigheden. De trainers en coaches worden ondersteund door opgeleide vrijwilligers. Zo krijgen de studenten concrete hulp bij het vinden van een stageplaats, het ontwikkelen en onderhouden van een netwerk en hoe verstandig met geld om te gaan: de zogenaamde Work-, Life-, Money- en NetworkSkills. Er wordt ook ingezet op individuele begeleiding. Studenten bereiden zich voor op sollicitaties tijdens rollenspellen en oefenen hun sociale vaardigheden door o.a. gezamenlijk te sporten. Tot slot voorziet het project in nazorg, door middel van voortzetting van de individuele coaching na afloop van de workshops.

5.1.1. Zelf gerapporteerd: iets vaker naar school

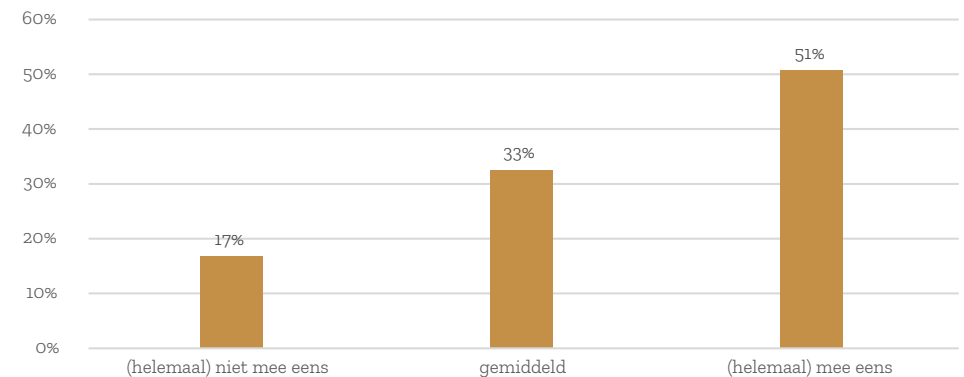
De ontwikkelingen die we zien in schoolgaand gedrag tijdens de trajecten komen overeen met de ontwikkelingen die soortgelijke groepen jongeren elders in Nederland meemaakten de afgelopen periode. We hebben gekeken of de jongeren tijdens deelname aan de trajecten binnen Meer Kansen voor Jongeren veranderen in schoolgaand gedrag. Dat is qua grootte van de groepen niet het geval. Voor de jongeren die een start- en eindmeting hebben ingevuld (N=852) zijn de percentages van leerlingen die *ingeschreven staan op een school, maar niet altijd gaan*, gelijk gebleven (14% in beide metingen). De groep jongeren die aangeeft wel *naar school te moeten gaan maar nooit gaat* is ook gelijk bij start en eind (2%).

Evenals het percentage jongeren dat *niet staat ingeschreven* bij een opleiding: bij de startmeting 32%; bij de eindmeting 31%. Van de 789 jongeren die geen eindmeting hebben ingevuld zijn er geen gegevens over de verandering van schoolgang.

De deelnemende jongeren geven wel aan dat zij door hun deelname aan MKvJ vaker naar school gaan. Figuur 11 laat zien dat ongeveer de helft van de jongeren (51%) aangeeft dat ze door deelname aan het project vaker naar school gaan. Als aan de jongeren in de vragenlijst de vraag wordt gesteld waar het project ze bij helpt dan noemen de jongeren als eerst school en werk. Dat is niet heel verwonderlijk want er is een aanzienlijk deel van de projecten op scholen gevestigd en gericht op hulp bij school, stage en werk.

“Als ik niet in contact was gekomen met [project], zou ik niet naar school gaan.” - Deelnemende jongere

Figuur 11. Meedoen aan het project helpt mij om (vaker) naar school te gaan. Bron vragenlijst jongeren (N=852).

Uit de nametingen die we bij 204 jongeren drie tot zes maanden na deelname aan het project hebben kunnen afnemen, blijkt dat het aantal jongeren dat tussen de eindmeting en nameting een opleiding hebben afgerond is gestegen met twintig. Bij de eindmeting gaven 45 van de 204 jongeren aan geen opleiding te hebben afgerond, bij de nameting zijn dit 25 van de 204 jongeren. Op de vraag *'heeft het project erbij geholpen dat je nu een school hebt afgemaakt'* antwoord 51% van de jongeren dat dit zo is (bij 21% een beetje). 37% geeft aan dat dit niet zo is. De rest (11%) kan hier geen inschatting van maken.

5.1.2. Terug naar school?

Uit de gesprekken met jongeren tijdens de locatiebezoeken blijkt dat veel jongeren overwegen of hebben besloten zich in te schrijven voor een opleiding in het nieuwe schooljaar. Schoolgang is bij die groep dus niet toegenomen, maar daar is wel zicht op. Een voorbeeld is een jongere die deelneemt aan het project om erachter te komen wat zij wil en waar zij goed in is. Gedurende het project heeft zij zich ingeschreven voor een opleiding, maar toch blijft ze voorlopig nog bij het project tot haar studie begint. Zo blijft ze in contact met andere jongeren en kan ze blijven werken aan zichzelf.

Een andere jongere vertelt tijdens een locatiebezoek dat hij bij het project de tijd en ruimte kreeg om na te denken over wat hij wilde. Bij het project vond hij mensen die oprecht interesse toonden en met hem hierover in gesprek gingen. Het resultaat is dat hij volgend schooljaar weer met een opleiding begint:

"Door het project weet ik beter wat voor opleiding bij me zou passen, en heb ik me nu ook ingeschreven bij een opleiding." - Deelnemende jongere

5.2. Een passende opleiding

Jongeren voelen zich dus door MKvJ geholpen om (vaker) naar school te gaan. Maar de projecten zetten niet alles op alles om de jongeren naar school te sturen. Professionals, vrijwilligers en stagiairs nemen vooral de tijd voor de jongeren en ze gunnen hen de tijd om erachter te komen welke vorm van onderwijs of welke opleiding aansluit bij hun mogelijkheden en wensen. Dit is vanuit de gedachte: beter iets later op de goede plek, dan snel op de verkeerde plek.

Uitgangspunt: een realistisch toekomstperspectief

De projecten werken toekomstgericht; ze helpen jongeren om een beeld van de toekomst te krijgen en ze kijken met hen wat ervoor nodig is om het doel te bereiken. Dat betekent vaak ook: op het project dromen omzetten in realistische doelen, ook waar het gaat om school. Binnen de projecten nemen jongeren de tijd om – vaak samen met de projectleider en/of vrijwilligers – na te denken over een haalbaar opleidingsperspectief. Een projectleider geeft het voorbeeld van een jongere zonder startkwalificatie die graag advocaat wil worden. Nadat de jongere zijn verhaal had verteld en zijn droom had geschetst, zijn ze er samen op uit gekomen dat hij misschien geen advocaat zal worden. Maar een mbo-opleiding tot juridisch ondersteuner is wel haalbaar. Daar is toen op ingezet.

Een andere jongere gaf aan bij een maatje dat hij vrachtwagenchauffeur wilde worden, maar hij was ervan overtuigd dat er geen banen waren in deze sector.

"Ik heb hem ervan overtuigd dat het wel mogelijk was. En nu heeft hij zich ingeschreven voor een opleiding." - Vrijwilliger

Een vrijwilliger geeft aan dat hij vaak met jongeren meedenkt over hoe realistisch hun droom is:

"Veel jongeren hebben de droom om rapper of zanger te worden, een 'personality'. Uiteindelijk is dan de conclusie vaak: je kan rapper worden maar meer op een bescheiden niveau." - Vrijwilliger

De Belofte - Twisted

De Belofte is een project van Stichting Twisted in Almere. Twisted biedt een empower-traject - getiteld FULL - van zes maanden. Daarna kunnen de jongeren bij De Belofte een horecaopleiding gaan volgen op mbo 1 en mbo 2 niveau. Bij De Belofte is ook een lunchroom en take away waar jongeren de praktijk van het horecabedrijf kunnen meemaken. In het empowerment-deel en in het opleidingsdeel nemen jongeren deel aan groepsactiviteiten – activiteiten die via elementen uit de hiphopcultuur de vitaliteit en het zelfvertrouwen van de jongeren versterken. Muziek, mode en dans-elementen worden verbonden met het domein van werk en opleiding. Maar er is ook een training sollicitatiebrief schrijven. Daarnaast krijgen de jongeren in beide delen individuele coaching. Vrijwilligers en stagiairs bieden de coaching op persoonlijk vlak, maar ze helpen ook soms mee in het restaurant om de jongeren het horeca vak te leren. De coaching wordt ook geboden als de jongere een andere opleiding gaat volgen.

EVA & Co - SOVEE

EVA & Co is een coachingsproject van SOVEE in Amersfoort. Het project is gericht op anderstalige jongeren die de Entreeopleiding voor Anderstaligen (EVA) volgen bij mbo Amersfoort of doorgestroomd zijn naar een reguliere mbo opleiding. Deze jongeren zijn nieuwkomers. Hoewel de aanleiding voor vertrek naar Nederland erg kan verschillen staan alle nieuwkomers voor de uitdaging te integreren in Nederland. EVA & Co vergroot, door middel van persoonlijke ondersteuning van de jongere de kans op een diploma, certificaat of het vinden van werk. De anderstalige jongere wordt meer zelfredzaam en is beter in staat zijn weg te vinden in de Nederlandse samenleving. De jongeren worden een-op-een begeleid door een vrijwilliger of hbo-stagiair/student. De coach is een soort maatje, die aandacht geeft, naast de jongere staat, praktische ondersteuning biedt en ook leuke dingen met de jongere doet. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere wenst.

5.2.1. Niet altijd (snel) terug naar school

Uit gesprekken met projectleiders, vrijwilligers en jongeren blijkt dat de projecten ook niet altijd toewerken naar een (snelle) terugkeer naar school. Er wordt realistisch gekeken naar korte- en lange termijn doelen. Als de stap naar school te groot is op de korte termijn, wordt eerst naar andere levensdomeinen gekeken. Een deelnemer geeft bijvoorbeeld aan dat hij aan een persoonlijk doel werkt; het gaat hem niet om stages of een diploma. Hij heeft vooral geleerd dat hij niet alles zelf kan en dat het goed is om soms hulp te vragen. Nu heeft hij er vertrouwen in dat hij het uiteindelijk op school gaat redden:

"Ik had wel motivatie om naar school te gaan, maar ik miste de hoop." - Deelnemende jongere

De problematiek van jongeren is bij veel projecten zwaarder dan de projectleiders hadden verwacht, waardoor de stap om (terug) naar school te gaan vaak erg groot is: *"het is al heel wat dat ze hier komen en blijven komen"*, vertelt een van de projectleiders. De projecten stimuleren jongeren te kijken waar ze naartoe willen, wat ze willen worden en waar hun talenten en krachten liggen. Vaak is een opleiding een belangrijk middel om daar te komen, maar soms maken jongeren liever direct de stap naar betaald werk.

"School is altijd een eerste stap, maar sommige jongeren zijn gewoon niet 'schoolbaar'. Dan gaan we op zoek naar iets anders, soms een leerwerkproject voor jongeren die nog wel onder leerplicht vallen. Of iets heel anders wat wel haalbaar is." - Projectleider

"Dat is wat [project] vooral aan de wereld wil laten zien. Dat ook als je niet goed functioneert op school, dat je wel talenten hebt en ook iets kan bereiken met deze talenten. [...] Heel veel jongeren die hier komen hebben niks met school, maar als je niet binnen het schoolsysteem kan functioneren moet dat niet betekenen dat je niks kan bereiken." - Deelnemende jongere

Een project dat gericht is op het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten benadrukt dat uitval niet altijd te voorkomen is; ze komen vaak pas terecht bij het project als hun problematiek al groot is.

"Als we van de veertig jongeren er drie op school houden dan mogen we heel trots zijn op het project." - Projectleider

Casus: van bekende van de politie tot student maatschappelijk werk

Een 17-jarige jongen komt bij een van de projecten binnen. Hij was een 'bekende' van de politie en was van school gestuurd na een geweldsincident. De leerplichtambtenaar stond erop dat hij weer naar school ging. De politie heeft toen het project benaderd om hem een plek te geven tot hij achttien werd. Hij is vrijwilligerswerk gaan doen bij het project *"Dat is zo goed bevallen dat hij een jaar geleden heeft gezegd ik wil jongerenwerker worden, want wat jullie doen vind ik heel gaaf"*. Afgelopen jaar is hij een opleiding gestart. *"Iedereen had hem afgeschreven en nu is hij bezig met zijn mbo 4 opleiding maatschappelijk werk"*, geeft de projectleider aan.

5.3. Ontwikkelingen in werk en vrijwilligerswerk

Het programma Meer Kansen voor Jongeren is in het leven geroepen om kwetsbare jongeren meer perspectief te geven op het sociaaleconomische vlak. Het overgrote deel van de MKvJ-jongeren was vooral bezig met school, of zij zochten juist de weg terug naar school. Maar meer, beter betaald, of meer passend werk voor jongeren behoort ook tot de doelen van het programma. Binnen het programma had 30% van de jongeren bij aanvang van een traject betaald werk. In deze paragraaf rapporteren we over die groep.

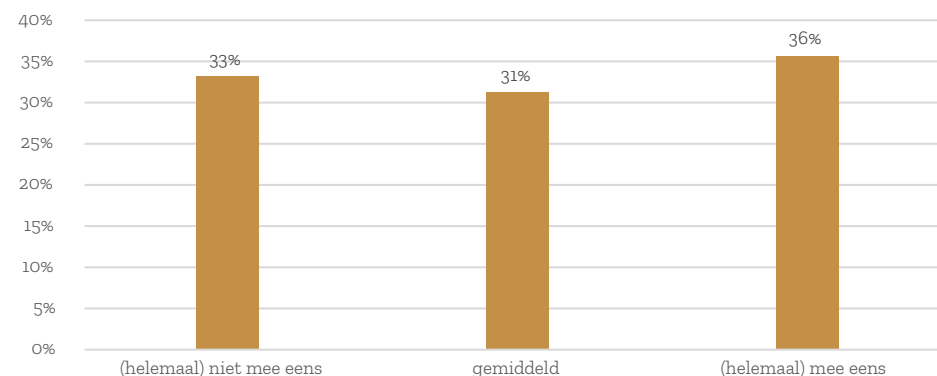
De meeste MKvJ-deelnemers met werk bij aanvang van het traject, werken minder dan 16 uur per week (59%). Een vijfde (19%) werkt dan tussen de 16 en 24 uur en 22% geeft aan meer dan 24 uur per week te werken. Bij de jongeren die meer dan 16 uur werken hebben we gekeken of ze ook een opleiding volgen. Tweehonderd jongeren (41%) werken meer dan 16 uur per week; 39% van hen staat niet ingeschreven bij een opleiding. Werk lijkt dus hun primaire dagbesteding. De rest (123 jongeren) volgt daarnaast ook een opleiding: voor driekwart (77%) is dat een mbo opleiding. Waarschijnlijk hebben zij hun stage/leerwerkplek als (bij)baan genoemd, maar zeker weten we dat niet.

Op het gebied van betaald werk lijkt er sprake te zijn van meer ontwikkeling dan op het gebied van opleiding. Van de 366 jongeren die aan het eind van een MKvJ-traject een baan hebben, had maar 67% een baan bij de startmeting. Dit patroon zet zich door in de nametingen: bij de nameting hebben meer jongeren een baan (86 van de 204) dan bij de eindmeting (71 van de 204). Meer dan de helft (58%) van de groep jongeren die bij de nameting een baan heeft (N=86) geeft aan dat ze door deelname aan het project (meer) aan het werk zijn. Iets minder dan een kwart (23%) antwoordt hierop neutraal en 18% geeft aan dat dit niet zo is.

Dit zijn wapenfeiten van een programma in coronatijd, want de werkloosheid onder jongeren steeg tussen februari 2020 en februari 2021 met 17% (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021a). Bovendien zijn jongeren die ook in economisch goede tijden een lage baankans hebben, in z'n algemeenheid harder getroffen door de coronacrisis dan anderen. Dan gaat het vaak om jongeren met een relatief laag opleidingsniveau, jongeren met een migratieachtergrond, en jongeren met een gezondheidsbeperking (Zwetsloot, 2021; Bisschop et al., 2020; Van den Berge, 2018). Sinds het tweede kwartaal van 2021 neemt de werkloosheid onder jongeren weer af; dit biedt kansen voor de deelnemers (CBS 2021c).

Binnen Meer Kansen voor Jongeren is het dus gelukt om een aantal jongeren zonder baan naar een baan te helpen en hier zit ook een na-ijlend effect in. Daarnaast is bij de eindmeting meer dan een derde van de MKvJ-jongeren met betaald werk het *(helemaal) eens* met de stelling dat ze door deelname aan het project werk hebben gevonden dat ze leuk vinden (figuur 12).

Figuur 12. Door het project hebt ik werk gevonden dat ik leuk vind.
Bron vragenlijst jongeren (N=366).

Type werk

De meeste jongeren werkten en werken in de horeca of in de detailhandel: 56% van de werkenden bij de startmeting en 48% bij de eindmeting. Als winkelmedewerker, afwasser, kok of bedieningsmedewerker verdienen zij een inkomen. Daarnaast heeft 12% van de werkende jongeren een baan als bezorger of koerier.

Bij de startmeting geeft 8% van de jongeren (145 van de 1641 jongeren) aan dat ze vrijwilligerswerk doen: de helft bij het project en de helft ergens anders. Bij de eindmeting doet 13% van de jongeren vrijwilligerswerk (114 van de 852 jongeren). Daarmee is er welbeschouwd licht gescoord op twee Key Performance Indicatoren (KPI's) bij het programma:

- De KPI: het aantal jongeren dat de mogelijkheid krijgt/van de mogelijkheid gebruik maakt om naar wens en vermogen deel te nemen aan de samenleving.
- De KPI: het aantal jongeren onder de deelnemers aan MKvJ dat vrijwilliger wordt.

5.3.1. Toewerken naar werk

Uit gesprekken met jongeren, vrijwilligers en projectleiders blijkt dat de projecten zich niet vaak bezighouden met directe matching tussen jongere en werkgever. Zij richten zich vooral op het scheppen van de voorwaarden om de arbeidsmarkt te betreden. Bijvoorbeeld door de jongeren bepaalde vaardigheden bij te brengen of ze te ondersteunen met een carrièrekeuze. Het gaat vaak om een groep jongeren die vanuit hun gezinssituatie bepaalde vaardigheden en contacten niet hebben meegekregen. Voor sommige jongeren vervangen de mensen uit de projecten de broodnodige ouderbetrokkenheid. Bovendien kunnen de jongeren gebruikmaken van het vaak sterke netwerk van de projecten/projectleiders. Een leerplichtambtenaar benadrukt het belang hiervan:

"Dit project voorziet in het bieden van een netwerk wat ze vanuit huis niet hebben." - Leerplichtambtenaar

"Ik kon moeilijk een stage vinden, ze hebben me geholpen met brieven schrijven en uiteindelijk hebben we er een gevonden." - Deelnemende jongere

In een ander project worden jongeren meegenomen naar diverse bedrijven, om daar kennis te maken met de werkcultuur. Het gaat daarbij niet om arbeidstoeliding, maar om het in de praktijk bekend en vertrouwd te raken met werkomgevingen. In de projecten zien we ook terug dat jongeren geïnspireerd worden door het werk van de projecten en zelf hun toekomst zoeken in het sociaal werk. In minstens één project heeft een oud-deelnemer een betaalde functie gekregen en vaak benoemen jongeren zichzelf als vrijwilligers in het project.

"Ik wist niet wat ik moest doen, wilde van de bank afkomen, opbouwen in uren en ik vond het zo leuk dat ik eigenlijk meer van wilde. Het proefde goed, met jongeren werken". - Deelnemer

"Bedrijf en samenleving heeft mij geïnspireerd om Social Work te gaan studeren. Hoe ze te werk gaan en jongeren helpen vind ik heel mooi." - Deelnemende jongere

Een klein aantal jongeren binnen MKvJ zijn de zogenaamde nergens-in-beeld-jongeren: ze zijn niet aan het werk, ze staan niet bij een school ingeschreven en ze zitten (nog) niet in schuldhulpverlening. Bij aanvang zijn dit 380 jongeren (23% van de 1641 jongeren). Ook voor deze groep 'thuiszitters' is deelname aan de projecten van belang geweest. Hieronder een voorbeeld van een meisje dat steeds actiever werd en haar situatie met behulp van het project wist om te buigen.

Casus: van thuiszitter met schulden naar werkend en schuldenvrij

Een jongere komt bij het project binnen met grote schulden en het gevoel dat het leven helemaal stil staat. Ze ging niet meer naar school en werkte niet. In gesprekken met de projectleider kwam naar voren dat ze wel verder wilde, maar de route niet zag. Ze had het gevoel weer terug naar school te moeten. Ze is begonnen met vrijwilligerswerk bij het project. Dit beviel zo goed dat ze besloot niet meer naar school te willen, maar aan het werk te gaan. Toen is ze – met hulp van het project – gaan solliciteren. Inmiddels heeft zij een baan in de zorg en is schuldenvrij.

Opleiding, werk en zinvol bezig zijn binnen het project

Enkele projecten zorgen zelf voor korte opleidingen, gericht op jongeren die er niet in slagen om binnen het onderwijssysteem een plek te vinden. Met deze praktijkgerichte opleidingen worden zij op een andere manier voorbereid op het betreden van de arbeidsmarkt. Voor jongeren die vooral aan het werk willen lijkt dit een goede uitkomst. Een jongere die een traject volgt om in de horeca te gaan werken, vertelt:

“Deze opleiding is tien keer beter dan elke andere opleiding die ik heb geprobeerd, maar er zijn nog wel verbeterpunten.” - Deelnemende jongere

Binnen meerdere projecten zijn reguliere leer-werktrajecten opgenomen. Jongeren kunnen hier in een veilige setting wennen aan het werkende leven. Deze zachte overgang leidt vaak tot mooie resultaten. Het zinvol bezig zijn in de praktijk op de werkvloer geeft jongeren houvast en structuur. Een voorbeeld is een meisje met multiproblematiek, waaronder een verslaving. Inmiddels heeft zij een plek gevonden in het restaurant van het project.

“Een stralende lach op haar gezicht, elke keer dat ze daar staat. Het heeft zoveel meerwaarde voor haar gehad, 300% geslaagd.” - Jobcoach

Van Hier naar Daar

Het project Van Hier naar Daar in Nijmegen, heeft een leer-werkwinkel, stageplaatsen en meerdere korte pragmatische opleidingen. Jongeren met leerproblemen, een problematische thuissituatie of vroegtijdig schoolverlaters kunnen er terecht voor leer-werk ervaring. Van Hier naar Daar werkt samen met Nijmeegse scholen en andere leer/werkbedrijven. Binnen het project krijgen de jongeren veel vrijheid om te ontdekken wat ze leuk vinden en welke sector of opleiding bij ze past: bouw, ICT of retail, bijvoorbeeld. Ze ontwikkelen hun talenten en (sociale) vaardigheden al doende bij Van Hier naar Daar. De duur van een traject is afhankelijk van de stageduur of de vragen en hulp die de jongere nodig heeft.

Leerwerkplaats De Ronde Venen

Leerwerkplaats De Ronde Venen is een project van het jongerenwerk van Tympaan-De Baat. Het project bestaat uit de Leerwerkplaats waar een fietsenwerkplaats, houtbewerking en een muziekstudio is gevestigd. Daarnaast is er huiswerkbegeleiding. Bij de Leerwerkplaats kunnen jongeren zonder indicatie binnenlopen. De jongerenwerkers die het project trekken, werken samen met de jongeren aan hun vraagstukken en problemen. Bij de Leerwerkplaats kunnen de jongeren bezig zijn met hun passie. Voor sommige jongeren biedt de Leerwerkplaats een stagemogelijkheid om zo hun opleiding af te kunnen ronden. De huiswerkbegeleiding heeft vooral een preventief karakter; bij de werkplaats komen vaak jongeren met complexere problematiek. Het project heeft geen vast programma. Jongeren zijn vaak lang bij het project betrokken – twee jaar is gewoon bijvoorbeeld. De jongeren krijgen na een bepaalde periode soms de kans om zelf vrijwilliger te worden in het project.

5.4. Belang van positieve benadering

Een belangrijke reden dat jongeren stappen kunnen doen richting school of de arbeidsmarkt, is de positieve benadering die de projecten hebben. Jongeren geven aan dat zij vaak met teleurstellingen te maken hebben gehad en dat zij door vele afwijzingen en faalervaringen gedemotiveerd zijn om zich in te schrijven voor een opleiding en geen vertrouwen hebben in hun kansen op de arbeidsmarkt. Een projectleider vertelt dat jongeren vaak een grote afstand hebben tot onderwijs en arbeidsmarkt:

"Het bedrijfsleven en onderwijs staan voor hen zo ver weg, we hadden een rondleiding op een school en toen zei een jongen: er bestaan dus ook aardige docenten." - Projectleider

Een jongere vertelt dat zij bij het project in een positieve omgeving kwam waar ze zichzelf niet hoefde te verantwoorden. Dat hielp haar om daadwerkelijk aan de toekomst te gaan werken.

"Het heeft me heel goed geholpen en ik heb nog nooit eerder gehad dat je ergens binnen komt lopen en dat het gewoon oké is hoe je bent. Overal kreeg ik altijd scheve ogen dan zeiden ze je bent al 25 maar je hebt nog geen opleiding. Hier was dat niet zo." - Deelnemende jongere

Een projectleider benadrukt eveneens dat jongeren al vaak genoeg te horen krijgen dat ze op het verkeerde pad zitten:

"Jongeren hebben heel erg behoefte aan die positieve benadering omdat ze vaak al te horen krijgen dat ze dingen niet goed doen." - Projectleider

De focus op persoonlijke groei wordt vaak benoemd door jongeren als kracht van het project.

"Niet meer in een cirkel waar je vaak in blijft hangen, maar juist de ladder verder op." - Deelnemende jongere

5.5. Samenvattend

Binnen de deelnemersgroep van Meer Kansen voor Jongeren vormen leerlingen uit het mbo (ca 750 deelnemers) de boventoon. Rond de duizend van de meer dan elfhonderd jongeren die in de evaluatie een opleidingsniveau doorgaven, komen uit het praktijkonderwijs, het vmbo, mbo en vso. De projecten motiveren deze jongeren om (weer terug) te gaan naar school en de jongeren in kwestie reageren positief op die motiverende benadering. Dat wil zeggen, er zijn maar weinig jongeren binnen MKvJ uitgevallen op school. Wie eenmaal aangehaakt is in een project, wordt geholpen om juist vaker naar school te gaan. Het aantal jongeren met een diploma is tijdens MKvJ gegroeid en het aantal jongeren met een baan ook. Velen zeggen dat het project hen geholpen heeft om deze doelen te verwezenlijken. Dat de jongeren op school zijn gebleven blijkt in coronatijd niet zo bijzonder. Bij meer jongeren in Nederland was dit de trend. Maar dat MKvJ jongeren banen hebben gevonden, terwijl de werkloosheid onder jongeren in z'n algemeenheid groeide in de periode maart 2020-maart 2021, is wel bijzonder.

Dit alles betekent overigens niet dat de projecten zonder aanzien des persoons sturen op diploma's en (re-)integratie op de arbeidsmarkt. Ze kijken juist goed naar de persoon in kwestie en bepalen samen met de jongere wat het beste past en wat haalbaar is. Als de jongere eerst nog zelfvertrouwen, vaardigheden of competenties moet/wil opdoen, dan wordt er gezocht naar een veilige oefen-leeromgeving alvorens de jongere weer naar school of naar de arbeidsmarkt gaat/durft.

Veel jongeren binnen MKvJ hebben faalervaringen in school en/of werk. Hen te veel pushen in die richting van sociaaleconomische participatie zou averechts kunnen werken volgens de projectleiders. Zo bezien is het vrijwilligerswerk dat de jongeren in de projecten kunnen doen een veel motiverendere leerschool, dan het (overhaast) najagen van betaald werk of diploma's.

6 Vrijwilligers, maatjes en stagiairs aan het woord

In dit hoofdstuk bespreken we hoe het vrijwilligerswerk bij de projecten van Meer Kansen voor Jongeren eruit zag, wat de vrijwilligers motiveerde en wat ze van de projecten vonden. Vrijwilligers vormen een belangrijke aandachtsgroep in de programma's die het Oranje Fonds opzet. Bij dit Meer Kansen voor Jongeren-programma zijn de vrijwilligers ook opgenomen in de zogeheten Key Performance Indicators (KPI's). Bij de monitoring van het programma hebben we, zoals het in de KPI geformuleerd wordt, gelet op: *het aantal vrijwilligers dat betrokken is en beter toegerust is om de jongeren te ondersteunen*.

In de drie jaar dat Meer Kansen voor Jongeren heeft gedraaid heeft het aantal vrijwilligers geschommeld tussen de 250 en 330. Opmerkelijk genoeg gaven de projecten bij de start van het programma aan de meeste vrijwilligers te hebben. Dit bleken echter over het algemeen nog niet actieve vrijwilligers te zijn: vrijwilligers die zaten te wachten op een koppeling met een jongere.

In de zomer van 2019, 2020 en 2021 hebben de vrijwilligers van MKvJ een vragenlijst gekregen van het Verwey-Jonker Instituut. In deze vragenlijst vroegen we de vrijwilligers naar de mooie dingen van hun werk, hun taken, de concrete begeleiding van jongeren, de training en ondersteuning die zij krijgen van het project en hun inschatting van de resultaten en meerwaarde van het project. In de tweede en derde vragenlijst is er ook aandacht besteed aan de invloed van corona op het vrijwilligerswerk.

Ongeveer honderd vrijwilligers per jaar hebben de vragenlijsten ingevuld: 109 in 2019, (40%), 96 in 2020, (30%) en 103 in 2021, (41%) (zie verder bijlage 1). Het aantal vrijwilligers per project dat de vragenlijst heeft ingevuld varieert. Van sommige projecten heeft maar één vrijwilliger de vragenlijst ingevuld en van één project hebben zestien vrijwilligers dit gedaan. Gemiddeld vulden ongeveer vijf vrijwilligers per project de vragenlijst in. Verder zijn er in de projectleidersvragenlijst (december 2018, 2019 en 2020) verschillende vragen over de vrijwilligers gesteld. Bovendien zijn er in de eerste twee jaren groeps-gesprekken geweest met de vrijwilligers. In het eerste jaar op locatie en in het tweede jaar hebben we die gesprekken succesvol digitaal kunnen houden. Het laatste jaar waren de vrijwilligers aanwezig bij het terugblikgesprek.

6.1. Achtergrondkenmerken en typen vrijwilligers

In de eerste twee jaren was de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen die als vrijwilligers bij de projecten werkzaam waren ongeveer half/half: 47% van de respondenten was man, en 52% vrouw. In het laatste jaar kregen we opmerkelijk genoeg meer respons van vrouwen: 63% van de mensen die de vragenlijst invulden was toen vrouw (63%). De jongste vrijwilliger binnen Meer Kansen voor Jongeren was achttien jaar en de oudste vrijwilliger was 76 jaar. De gemiddelde leeftijd van de groep vrijwilligers lag op 38 jaar. De vrijwilligers bij de projecten hebben over het algemeen een hoog opleidingsniveau: meer dan de helft van de vrijwilligers heeft als hoogst afgeronde opleiding Hbo of Wo (2018-2019: 56%; 2019-2020: 58%; 2020-2021: 51%).

Net als de jongeren konden ook de vrijwilligers invullen wat zij als hun culturele achtergrond beschouwen; en ook zij konden hier meerdere antwoorden invullen. Meer dan driekwart (83% 2018-2019; 89% 2019-2020; 89% 2020-2021) van de respondenten geeft aan dat zij een Nederlandse achtergrond hebben. Het aandeel vrijwilligers met een migratieachtergrond lijkt te dalen.

In het eerste jaar kruiste 27% hier (ook) een migratieachtergrond aan, in het tweede jaar 19% en in het derde jaar 16%. In vergelijking: onder de jongeren is het aandeel dat een dubbele of niet-Nederlandse achtergrond aanvinkte bijna tweederde (61%, zie hoofdstuk 1).

Peer-coaching: stagiairs en deelnemers als vrijwilliger

In de projecten proberen vrijwilligers zoveel mogelijk in een horizontale relatie met de jongeren te staan. Dit doen ze bijvoorbeeld door eigen ervaringen of kwetsbaarheden te delen. In meerdere projecten worden er bewust leeftijdsgenoten geworven; je deelt je levensfase al, waardoor je al veel overeenkomsten hebt. Wanneer er op peer-coaching wordt ingezet, zijn dit meestal studenten die in het kader van een stage deelnemen, of peer-coaching wordt georganiseerd tussen deelnemers. Oud-deelnemers kunnen hier ook een belangrijke rol in spelen.

"Ik vind het woord gelijkwaardigheid belangrijk. Zij aan zij. Het is meer dan coaching, aandacht en steun." - Vrijwilliger

"Toch kunnen ze over dezelfde problemen praten want ze blijven allebei achttien, dus zoveel verschillen ze niet van elkaar." - Projectleider

"Gelijkwaardigheid is groter door leefwereld en leeftijd. Wij kunnen als professional niet dat rolmodel zijn." - Hulpverlener

Steeds meer projecten zetten stagiaires in als vrijwilligers bij hun project. In het eerste jaar was dit al meer dan de helft (veertien) van de projecten. In het tweede en derde jaar was dit bij bijna alle projecten (achttien van de twintig in 2019; zestien van de achttien in 2020) het geval. Soms hebben stagiaires zelf in een vergelijkbare situatie gezeten. Dit helpt in het contact: de jongeren hebben dan het idee dat ze begrepen worden en de vrijwilliger kan zich makkelijker verplaatsen in de situatie. Ook zijn er mensen betrokken die arbeidsongeschikt,

werkzoekend of gepensioneerd zijn en door betrokkenheid bij het project een bijdrage willen leveren aan de kansen van jongeren.

Tabel 3. Geef aan welk type vrijwilligers vaak actief is in uw project. Meerdere antwoorden mogelijk.
Bron: vragenlijst projectleiders 2018 (N=21), 2019 (N=20) en 2020 (N=18).

	2018-2019	2019-2020	2020-2021
(Ex)-deelnemers aan het project (jongeren zelf)	9	11	10
Stagiairs/student (bij het project i.v.m. hun opleiding, denk hier niet aan de deelnemende jongeren)	14	18	16
Andere jongeren die niet (ex)- deelnemer zijn in het project	6	7	7
Mensen die werkervaring opdoen	10	10	13
Ervaringsdeskundigen	10	10	9
Ondernemers/werkgevers	7	8	6
Mensen met een baan	13	12	12
Ouders waarvan de kinderen het huis uit zijn	3	6	2
Gepensioneerden	3	8	6
Professionals uit het maatschappelijk veld (onderwijs, schuldhulpverlening, maatschappelijk werk, arbeidstoeleiding en/of maatschappelijk veld)	10	10	6

Peer-coaching neemt een aantal uitdagingen met zich mee. Voor peer-coaches is het soms moeilijk om hun positie helder te houden: zijn ze een professionele of een vriendschappelijke relatie aan het opbouwen? In meerdere projecten is de inzet van stagiairs van mbo-opleiding daarom afgebouwd: zij bleken minder goed in staat om deze balans scherp te houden.

"Je ziet soms dat ze denken ik moet een professional zijn maar ze zijn er om te leren. Ze worstelen ook vaak met het feit: ik moet professional zijn maar deze jongere ziet me ook als vriend. Met die grens daar struggelen ze soms mee. Wij proberen ze te leren dat het uniek is dat ze juist ook peer zijn en zichzelf moeten laten zien." - Projectleider

De projecten hebben hier verschillende wegen in gekozen gedurende het programma: waar een project heeft geconcludeerd dat stagiairs vaak zelf teveel bagage hebben, wordt dit in een ander project juist gezien als waardevolle ervaringskennis:

"Als je hen met de jongeren bezig ziet zie je al een soort onbewuste bekwaamheid die ze zelf niet eens doorhebben". - Projectleider

Overigens zetten niet alle projecten hierop in: het hebben van rolmodellen en mensen die zich in je kunnen verplaatsen is belangrijker dan dat je dezelfde leeftijd hebt. Bovendien zijn niet alle projecten gevestigd in een regio waar een hogeschool of universiteit gevestigd is: hierdoor is het werven van stagiairs moeilijker.

De inzet van stagiaires/studenten heeft als voordeel dat ze relatief jong zijn en dat er daardoor peer-to-peer coaching kan plaatsvinden. Dit wordt ook door een deel van de projectleiders genoemd. Bovendien krijgen studenten meestal een vorm van begeleiding vanuit hun opleiding en hebben zij vanuit hun studieachtergrond affiniteit met en kennis over de doelgroep, bleek uit de locatiebezoeken.

"Een peer-coach neemt een voorbeeldfunctie in voor jongeren. Jongeren laten zien dat ze meer kunnen bereiken dat ze eigenlijk denken. [...] Door coaching zien ze dat ze hogere doelen moeten stellen." - Vrijwilliger

"Bij [ondersteuning van school] moeten jongeren echt op gesprek komen. Het is makkelijker om binnen te stappen bij de stagiaires." - Projectleider

Een nadeel van stagiaires ten opzichte van vrijwilligers is dat hun betrokkenheid per definitie tijdelijk is. Zeker wanneer de stageperiode ophoudt gedurende de ondersteuning van een jongere, kan dit storend zijn voor de ontwikkeling van de betrokken jongere.

"Je moet ook niet een te goede band hebben, want in juni gaan ze weer weg. Dat vind ik wel jammer." - Deelnemende jongere

Meerdere projectleiders geven in het tweede jaar aan dat mbo-stagiairs niet aan de verwachtingen voldeden om als projectmedewerker aan de slag te gaan:

"De stagiairs van het mbo blijken vaak toch niet de juiste skills te hebben. We hebben een pioniersgeest nodig, iemand die over de materie heen kijkt. Het is een rol die je moet inkleuren." - Projectleider

Daarnaast werd benoemd dat mbo-stagiaires soms te dicht tegen de doelgroep van het project aanzitten, waardoor zij zich niet voldoende als stagiair en teveel als deelnemer ontwikkelen. Meerdere projecten hebben er daarom voor gekozen om Hbo-stagiairs te werven.

Zeker bij doelgroepen met zwaardere problematiek speelt werving en selectie van de juiste vrijwilligers een grotere rol in het tweede programmajaar. Een projectleider benadrukt dat niet iedereen geschikt is om dit werk te doen:

"Niet iedereen kan zomaar een jongere begeleiden, je moet affiniteit hebben en geduld hebben. Deze jongeren moet je blijven begeleiden en niet loslaten als ze 18 zijn zoals de instanties doen." - Projectleider

Een klein aantal stagiaires is na hun stageperiode toch als vrijwilliger betrokken gebleven bij het project, bleek bij de locatiebezoeken. Bij een van de projecten zijn vrijwilligers op eigen initiatief bezig met het maken van draaiboeken, zodat de overdracht naar een nieuwe groep stagiairs soepeler zal verlopen.

Bij ongeveer de helft van de projecten zijn jongeren die eerst aan het project deelnamen nu vrijwilligers in het project. Bij één project worden de jongeren zelfs als vrijwilligers beschouwd op het moment dat ze instromen in het traject:

"De rol van jongeren is dual: wanneer de een training of iets dergelijks hebben dan zijn ze deelnemer maar zodra ze zich ergens voor inzetten zijn ze vrijwilliger." - Projectleider

Door deze opzet hebben de deelnemers het gevoel daadwerkelijk iets bij te dragen vanaf het moment dat ze starten bij het project. Bij meerdere projecten komt een dilemma naar voren rondom ervaringsdeskundige vrijwilligers. Hoewel ervaring met de problematiek en het herkennen van de situatie van de jongeren veel kan helpen bij het winnen van vertrouwen met jongeren, moet een vrijwilliger – en in het bijzonder een maatje/coach – niet zelf dezelfde zwaarte van problematiek dragen als de jongere zelf. Bij matching wordt daarom nu meer gelet op problematiek bij de vrijwilliger zelf.

YOU – DOK21

YOU is een project van DOK21, een welzijnsorganisatie in Rotterdam. Het project is inmiddels geborgd binnen het Albeda-college. Eén keer per week volgen jongeren een gezamenlijke training van de projectleider. Daarnaast is er individuele coaching op maat door studenten Social Work van de Hogeschool Rotterdam: peercoaches. De focus van het project ligt op talentontwikkeling van de jongeren. YOU-DOK21 kent zes interventies met verschillende trainingen door professionals.

De trainingen richten zich op het ontwikkelen van zelfbewustzijn via presenteren, ontwikkelen van drijfveren, omgaan met stress en mentale vaardigheden, versterken van je mindset, peer-to-peer coaching en persoonlijke aandacht. Samen met hun peercoach – die persoonlijk begeleidt - doorlopen de jongeren het programma. Het doel van YOU-DOK21 is dat jongeren verantwoordelijkheid gaan ervaren, in zichzelf gaan geloven en vanuit daar verder willen bouwen aan hun toekomst. De jongeren doorlopen het programma in een aantal maanden. Stichting Creative Action Now in Rotterdam West start een op de methodiek van YOU geïnspireerd herstelprogramma voor jongeren in de wijk.

Plusstudent - de Plusgroep

Plusstudent is een project van de Plusgroep. Plusstudent is actief op verschillende mbo-locaties in de regio Haaglanden. De Plusstudenten (hbo-stagiaires) van de opleiding Social Work, Toegepaste Psychologie of Pedagogiek coachen mbo-studenten individueel en zijn daarnaast ook actief in klassen om ondersteuning te bieden. Jongeren kunnen met praktische vragen binnenlopen bij diverse inlooppunten, maar ook met complexe problematiek. Van het aanvragen van een ov-kaart, het inhalen van schoolachterstanden, tot het begeleiden bij eenzaamheid. De Plusstudenten pakken het op in samenwerking met de zorgcoördinator of professionele coaches.

Bij sommige jongeren is de vraag snel opgelost, bij anderen wordt er een langdurig traject gestart. De duur van elk traject is afhankelijk van de vraag van de jongere en de hulp die de jongere nodig heeft. De begeleiding vindt zowel binnen als buiten de school plaats.

Werkzaamheden

De vrijwilligers bij de projecten kunnen verschillende soorten vrijwilligerswerk doen. Uit tabel 4 is af te lezen dat de meeste vrijwilligers de afgelopen jaren werden ingezet om de jongeren te begeleiden als mentor en maatje (45%-59%) of ze begeleidden groepsbijeenkomsten (18%-22%). De projecten hebben minder vrijwilligers aan het werk in de PR of de financiering van het project. Dat is werk van betaalde medewerkers. Tijdens de locatiebezoeken blijkt ook dat de vrijwilligers veelal de jongeren één-op-één begeleiden en vooral bezig zijn met het welzijn van de jongeren. De meer administratieve taken liggen bij de projectleiders. In enkele projecten verzorgen de vrijwilligers vooral activiteiten. Bij de optie *anders namelijk* geven vrijwilligers vaak aan dat ze docent, begeleider, ondersteuner of stagiair zijn en dus jongeren begeleiden.

Tabel 4. Welk vrijwilligerswerk doet u bij het project? Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: vragenlijst vrijwilligers 2018-2019 (N=109), 2019-2020 (N=96) en 2020-2021 (N=103).

	2018-2019		2019-2020		2020-2021	
Ik ben maatje van de jongere (van dezelfde leeftijd of op gelijk niveau)	20	18%	21	22%	18	18%
Ik ben oudere mentor/coach van een jongere	64	59%	44	46%	46	45%
Ik ben begeleider van groepsbijeenkomsten van jongeren	16	15%	11	12%	13	13%
Ik doe PR/voorlichting voor dit project	7	6%	5	5%	3	3%
Ik ben ambassadeur voor het project	5	5%	1	1%	1	1%
Ik ben fondsenwerver voor het project	1	1%	2	2%	2	2%
Ik ben vrijwilligerscoördinator	9	8%	9	9%	4	4%
Anders, namelijk:	18	17%	33	34%	40	39%

Het begeleidingswerk is leerzaam vinden de vrijwilligers: er zitten kanten aan de jongeren en aan het werk die ze in eerste instantie niet vermoeden.

"Eigenlijk heb ik geleerd dat probleemjongeren niet bestaan, het zijn jongeren met een probleem. Het zit vaak niet in de aard van iemand die mee doet, vaak komen problemen uit de omgeving of het milieu waar iemand vandaan komt."

- Vrijwilliger

Time2Shine – Bedrijf en Samenleving

Time2Shine is een project van Bedrijf en Samenleving in Haarlem. Het is een mentorproject waarbij een vrijwilliger (de mentor) gekoppeld wordt aan een jongere (mentee). Samen gaan ze aan de slag met de hulpvragen van de jongeren. De jongeren hebben bijvoorbeeld ondersteuning nodig bij hun opleidingskeuze, (bij)baan of woonsituatie. De mentor helpt de jongere en krijgt bij concrete acties hulp van de projectleiders bij Bedrijf en Samenleving. Bij het vinden van een geschikte woning bijvoorbeeld helpen de projectleiders ook. De organisatie heeft een uitgebreid netwerk in Haarlem en omstreken, dat wordt ingezet om de jongeren te helpen. De intensiteit van de begeleiding verschilt per jongere en per periode. Er is geen vast programma. De meeste jongeren blijven voor een langere periode contact houden met hun mentor, ook nadat hun initiële hulpvraag is beantwoord.

Next Step Perron045 – CMWW & Levanto

Next Step Perron045 is een project van het Centrum voor Maatschappelijk Werk en Welzijnswerk (CMWW) en de LEVANTO-groep in Brunssum en Beekdaelen. Het project werkt vanuit de SoNeStra (de Sociale Netwerk Strategie) grondhouding. Familie en het sociale netwerk van de jongere worden betrokken bij het maken van een plan voor de toekomst van de jongere. De jongeren bepalen zelf de doelen die zij willen bereiken en wie of wat zij daarvoor nodig hebben. Dit alles vanuit de eigen kracht van de jongere. De jongere kiest zelf een individuele coach van Next Step Perron045 die hen helpt en ondersteunt. Daarnaast worden er groepsactiviteiten en trainingen voor de jongeren georganiseerd. De duur van een traject is afhankelijk van de vragen en de hulp die de jongere nodig heeft.

6.2. Matching en contact met jongeren

Matching

Een groot deel van de projecten koppelt deelnemende jongeren aan een vrijwilliger of stagiair als 'buddy', 'maatje', 'coach' of 'peercoach'. De manier waarop jongeren gematcht worden aan een vrijwilliger is divers. Het valt op dat in de meeste projecten de projectleider (of een andere betaalde medewerker) een rol neemt in de matching. Het profiel van de jongere wordt naast het profiel van de vrijwilliger gelegd en zo wordt een match voorgesteld.

"Zo is er bijvoorbeeld een jongere met twee grote honden. Deze jongere is gematcht met een vrijwilliger die ook twee grote honden heeft. [...] Er wordt gekeken naar wensen en naar persoonlijkheid." - Projectleider

In een van de projecten wordt bij de matching ook rekening gehouden met de moedertaal van de jongere die in dat project vaak anders is dan Nederlands. Dan kunnen jongere en vrijwilliger elkaar makkelijker begrijpen en zich sneller in elkaar herkennen.

Bij twee projecten maken betrokken stagiairs zelf de match aan de hand van hulpvragen die passen bij hun achtergrond. In enkele projecten mag de jongere zelf een keuze maken aan de hand van een boek met mogelijke coaches of via gesprekken op Whatsapp. Bij twee initiatieven wordt de mogelijkheid geboden dat de jongere zelf een vrijwilliger aandraagt. Een vrijwilliger van één van deze projecten geeft aan dat dit voor jongeren in de eerste instantie laagdrempeliger kan zijn, maar vraagt zich wel af of jongeren even open zullen zijn tegen een naaste.

"Durven jongeren wel eerlijk te zijn tegen het eigen netwerk?" - Vrijwilliger

Tot slot is er een project waar de matching meer informeel verloopt: het ontstaat als vanzelf, op locatie bij het initiatief.

Wat de vrijwilligers lastig vinden is dat het soms lang kan duren voordat een match gemaakt is met een jongere. Het kan ook moeilijk zijn om concrete zaken voor de jongeren te regelen aangezien er veel partijen betrokken zijn en er gewacht moet worden op toestemming.

Contact tussen jongeren en mentor, buddy, maatje

Structureel heeft meer dan de helft van de vrijwilligers minimaal een keer per week contact met de jongeren die ze begeleiden. Een enkeling heeft zelfs dagelijks contact. Dit contact is zowel *face-to-face* als via sociale media. Vrijwilligers die de jongeren individueel begeleiden doen dit wel vaker *face-to-face* dan via sociale media. In het tweede jaar (ten tijde van de coronacrisis) neemt het dagelijkse contact via sociale media toe in vergelijking met het eerste jaar (7% in 2018-2019; 11% in 2019-2020). Iets meer dan de helft van de vrijwilligers geeft in beide jaren aan dat ze wekelijks (of twee keer per week) *face-to-face* contact hebben (gehad) met de jongeren. De coronacrisis heeft over het hele jaar bekeken geen invloed gehad op deze respons. Al was *face-to-face* contact tijdens de corona-lockdown natuurlijk wel ingewikkelder en soms niet mogelijk (zie ook 2.4).

Tabel 5. Hoe vaak heeft u individueel contact met de jongeren.

Bron: vragenlijst vrijwilligers 2018-2019 (N=83), 2019-2020 (N=62) en 2020-2021 (N=59).

	Face-to-Face			Via sociale media		
	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Dagelijks	4%	0%	5%	7%	11%	12%
Twee keer per week	18%	13%	5%	19%	11%	9%
Wekelijks	39%	45%	46%	28%	34%	44%
Maandelijks	6%	11%	15%	5%	3%	5%
Op maat (onregelmatig)	28%	24%	19%	27%	26%	17%
Anders, namelijk...	5%	6%	10%	1%	5%	9%
Ik doe niet aan individuele begeleiding bij jongeren.	1%	0%	0%	13%	10%	5%

Bij de locatiebezoeken komt naar voren dat de contactmomenten veelal op behoefte van de jongeren worden afgestemd. Wanneer het beter met iemand gaat, neemt het aantal contactmomenten af: er wordt dan niet altijd vastgehouden aan eventuele afspraken over frequentie. Een voorbeeld is een jongere die een stageplaats heeft gevonden en daarmee een belangrijk doel bereikte:

"Alles is eigenlijk bij deze jongere op de rails dus begeleiding is minder nodig. Zijn probleemvraag was voornamelijk het zoeken van meer structuur en het zoeken van een stageplaats." - Vrijwilliger

De vrijwilligers vinden het lastig dat jongeren soms niet reageren of de afspraken niet nakomen die ze met de vrijwilliger hebben gemaakt. Een vrouw van middelbare leeftijd vertelt:

"Het kan natuurlijk voorkomen dat er iets tussenkomt, maar ik vind het vervelend als je dan niets van je laat horen." - Vrijwilliger

En iemand anders zegt:

"Soms kan het lastig zijn om in communicatie te blijven en reageert de jongere niet altijd." - Vrijwilliger

Tijdens het locatiebezoek wordt benadrukt dat veel jongeren wantrouwig zijn als het om afspraken gaat. Zeker als die afspraken in een formeel jasje steken. *"Een meer informele aanpak werkt beter, zeker in het begin",* licht een vrijwilliger toe:

"Strikte doelen stellen werkt niet altijd met deze groep, is te formeel. Jongeren zijn wantrouwig, je moet een vriendschap opbouwen voor je met ze kan werken." - Vrijwilliger

Hierdoor is het moment dat een jongere daadwerkelijk gestart is met een traject soms ook moeilijk te bepalen: er is soms eerst een 'inwerkperiode' waarin een jongere nog niet formeel deelneemt maar kennismaat met een vrijwilliger of projectleider.

6.2.1. Gevolgen van coronacrisis

Tijdens het tweede projectjaar brak in maart 2020 de coronacrisis uit waardoor de projecten de tweede helft van het schooljaar en het derde projectjaar in een aangepaste vorm hebben gedraaid (zie hoofdstuk 2). Aan de vrijwilligers is gevraagd of de coronacrisis invloed heeft gehad op de invulling en intensiteit van de begeleiding van de jongeren. De vrijwilligers geven aan dat door de coronacrisis de activiteiten niet meer fysiek maar digitaal moesten plaatsvinden. Sommige vrijwilligers geven aan dat het contact met de jongeren ondanks de digitale ontmoetingen gewoon doorging en soms zelfs beter werd.

"Door corona konden we minder fysieke activiteiten organiseren, maar het contact bleef wel! We konden online activiteiten organiseren waardoor de jongeren ook bezig bleven. De jongeren konden alsnog gewoon om iets vragen etc." - Vrijwilliger

"Heeft het verbeterd, ik heb de jongeren beter leren kennen door de andere invulling." - Vrijwilliger

"De begeleiding is door de coronacrisis juist intensiever geworden. We zijn door de maatregel namelijk noodgedwongen meer in gaan spelen op 1-op-1 activiteiten in plaats van de groepsactiviteiten." - Vrijwilliger

Andere vrijwilligers gaven aan dat het digitale contact lastig was, maar de projecten zich snel hebben kunnen aanpassen.

"Er moet zeker meer moeite gedaan worden om jongeren te bereiken. Jongeren 'vergeten' vaker afspraken of komen (online) niet opdagen. Dit maakt het werk iets uitdagender, maar niet minder leuk." - Vrijwilliger

"We zijn zeer snel online gegaan en hebben vanwege de grote ruimte waarover we beschikken toch ook jongeren kunnen helpen met 1-op-1-begeleiding." - Vrijwilliger

Tijdens het derde schooljaar (september 2020 – augustus 2021) speelde corona nog steeds een grote rol in het dagelijks leven. Na de snelle omschakeling van fysiek naar digitaal tijdens de eerste lockdown, begon in het derde jaar de impact van de voorslepende coronacrisis een grote stempel te drukken op de projecten.

"De situatie heeft aanspraak gedaan op doorzettingsvermogen van project en begeleiders om het enthousiasme en de energie bij de jongeren erin te houden." - Vrijwilliger

"Een periode heeft iedereen thuis gewerkt. Dit ging helemaal niet goed. Iedereen (jongeren en collega's) is gestrestst, in onzekerheid. De gebruikelijke evenementen zijn er niet tot nauwelijks. Nu pas begint dit weer een beetje op gang te komen." - Vrijwilliger

"Het was een lastigere periode en je moest meer investeren in de vertrouwensband." - Vrijwilliger

Daarbij geven de vrijwilligers en de projectleiders aan dat zeker voor de groep kwetsbare jongeren die zij begeleiden de coronacrisis extra lastig is. Het versterkt bepaalde problematiek en juist de projecten zijn in die tijd belangrijk voor de jongeren.

"Door corona ervaren jongeren meer problemen, denk aan eenzaamheid, weinig motivatie voor onder andere school, jongeren die niet verder konden met hun stage door corona et cetera. Sinds corona komen deze problemen steeds meer voor. We merkten ook dat meer jongeren een luisterend oor willen, omdat ze sociale contacten missen." - Vrijwilliger

De vrijwilligers is ook gevraagd of de coronacrisis invloed heeft gehad op hun enthousiasme voor het vrijwilligerswerk bij het project. Het overgrote deel van de vrijwilligers geeft aan dat ze ook tijdens corona enthousiast en gemotiveerd bleven. Sommige geven aan dat vooral in de begin fase het voor henzelf maar ook voor de jongeren lastig was om de motivatie te vinden.

"Ik vond het lastiger om de motivatie van jongeren te stimuleren op afstand. Angst was ook bij mij aanwezig, dit was merkbaar ook bij hen. Moeilijk om steun bij elkaar te vinden op afstand. Enthousiasme niet gezakt, maakte juist dat ik mij meer wilde inzetten voor de jongeren." - Vrijwilliger

"In het begin vond ik het moeilijk, omdat je ineens de hele dag thuis zit. Maar uiteindelijk heb ik manieren gevonden om door te gaan en kwam mijn enthousiasme en motivatie weer terug. Maar ik merkte wel dat ik er minder energie uithaalden dan wanneer ik fysiek contact had." - Vrijwilliger

6.3. Toerusting van de vrijwilligers: training en ondersteuning

Het Oranje Fonds vraagt aan de projecten om hun vrijwilligers goed toe te rusten en begeleiden voor de job die zij gaan doen. Het overgrote deel van de vrijwilligers krijgt daarom een training of een cursus via het project. En bij sommige projecten is er intervisie voor vrijwilligers. Slechts een tiental respondenten zegt geen enkele vorm van ondersteuning te ontvangen om de jongeren te kunnen begeleiden.

Hebben de vrijwilligers het gevoel dat ze de jongeren die ze coachen op de juiste manier kunnen begeleiden naar school en werk? Of denken ze dat ze beter zouden kunnen omgaan met de doelgroep? In tabel 6 is het percentage vrijwilligers weergegeven dat het 'een beetje of helemaal mee eens' is met stellingen in die geest. In het tweede projectjaar voelde een kleiner deel van de vrijwilligers zich goed toegerust om de deelnemende jongeren te begeleiden, in het derde jaar zien we dit weer toenemen.

Tabel 6. **Percentage vrijwilligers dat het ‘een beetje mee eens’ of ‘helemaal mee eens’ is met de stellingen.**

Bron: vragenlijst vrijwilligers 2018-2019 (N=104), 2019-2020 (N=92) en 2020-2021 (N=94).

	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Ik ben goed in staat om jongeren te begeleiden naar school.	70%	65%	76%
Ik ben goed in staat om jongeren te begeleiden naar werk.	75%	66%	71%
Sinds het afgelopen jaar weet ik beter welke belemmeringen er spelen bij kwetsbare jongeren om naar school of werk te gaan.	82%	73%	78%
Sinds het afgelopen jaar weet ik beter hoe ik met kwetsbare jongeren om moet gaan.	85%	72%	76%

De vrijwilligers zijn zich niet altijd even bewust van hun extra ondersteuningsbehoefte. Over het algemeen zijn zij tevreden over wat het project hen aanbiedt bij het werken met de jongeren. In alle jaren is rond de 80% tevreden met het contact en de tips die ze vanuit het project krijgen over het omgaan met jongeren. Maar toch is er nog wel ongeveer een derde die behoefte heeft aan meer feedback en begeleiding (38% in 2019; 28% in 2020; 32% in 2021), en bijna de helft van de vrijwilligers heeft behoefte aan meer praktische tips (46% in 2018-2019; 40% in 2019-2020; 40% in 2020-2021).

Bij de stellingen over de rol van het project bij een positieve grondhouding in de begeleiding van de jongeren geeft eerst de helft en later rond de 42% van de vrijwilligers aan dat het project hier veel aan heeft bijgedragen. Ook daar zien we dus een lichte achteruitgang in de meerwaarde van de ondersteuning via het project. In meerdere projecten zeggen vrijwilligers dat zij vooral meer behoefte hebben aan onderlinge uitwisseling. Vooral in maatjesprojecten is het onderlinge contact beperkt: het contact is vooral tussen de jongere en maatje. Vrijwilligers geven aan dat leren van elkaars bevindingen en samen nadenken over de vraagstukken waar jongeren mee zitten zou kunnen helpen om verder te groeien in hun rol als maatje.

De onderzoekers denken dat het zaak is om op deze wens in te gaan. De ervaring leert dat intervisie de capaciteit van de projecten alleen maar kan versterken; en zeker voor de niet-stagiairs is binnen het project een goede omgeving. Wellicht kan het thema ‘contact onderhouden in coronatijd’ hier ook aan de orde komen.

In hoofdstuk 3 is al aan de orde geweest dat de vrijblijvendheid, de intensiteit en de inhoud van trainingen bij de projecten nu sterk uiteenloopt. Een greep uit de constructies:

“Er zijn terugkomdagen en intervisie. Ook is er veel contact tussen [coaches]: die helpen elkaar ook. Het is geen eenrichtingsverkeer: iedereen denkt mee. Er zijn trainingen door externe sprekers. En een verdiepingstraining zware doelgroep.” - Vrijwilliger

“Er zijn geen trainingen om met de doelgroep om te gaan. Ze weten wel hoe ze om moeten gaan met de jongeren, vooral uit eigen ervaringen. Je moet niet teveel op je strepen staan en creatief zijn in oplossingen.” - Vrijwilliger

“Ik heb ze geen training gegeven, maar ik zie ze vier keer per week. Dus ik begeleid ze elke dag eigenlijk.” - Projectleider over stagiairs

“Als je je wilt ontwikkelen als professional dan moet je jezelf ontwikkelen, niet kopiëren wat ik doe.” - Projectleider over stagiairs

De vrijwilligers die één-op-één contact met jongeren hebben als maatje/buddy krijgen in de regel ten minste een aantal keer intervisie gedurende het traject. Bij moeilijke doelgroepen is er meestal training vooraf mogelijk. Maar niet alle vrijwilligers maken daar gebruik van. Sommige vrijwilligers vinden al dat ze goed om kunnen gaan met de jongeren en hebben een kort lijntje naar de projectleider. Anderen – vooral de stagiairs- zoeken hun training op school:

"Op school krijgen we veel theorie en colleges. Op stage willen we vooral doen." - Stagiair

6.4. Voldoening en verbeterpunten

De vrijwilligers benoemen verschillende factoren waar ze plezier uit halen in de projecten. Het punt dat ze het meest belichten is dat er vooruitgang bij de jongeren te zien is. En voor de vrijwilligers hoeft die vooruitgang niet per se in schoolprestaties of een baan te zitten. Het gaat hen in de meeste gevallen om het totaalplaatje bij de jongeren. Ze vertellen de onderzoekers op locatiebezoek en in de vragenlijsten waar ze zelf voldoening uit halen:

"Mensen helpen hun talenten en hun doelen te ontdekken. Inspireren door ervaringen uit te wisselen zodat ze in zichzelf geloven dat alles mogelijk is. Door middel van al doende fouten te maken en daarvan te leren en zichzelf te verbeteren. Het enthousiasme dat dan ontstaat om het nog beter te doen is aanstekelijk." - Vrijwilliger

"Het behalen van successen, zowel op school als op sport, van de jongeren die ik begeleid vond ik fantastisch om mee te maken." - Vrijwilliger

"Ik krijg van docenten terug dat mijn jongeren beter in hun vel zitten en hogere cijfers halen. Dat is fijn om te horen. Je merkt snel resultaat." - Vrijwilliger

"Het vragen 'wat wil je nou echt?' werkt echt bij de jongeren. Het project doorbreekt de routine en daar klaren de jongeren van op." - Vrijwilliger

"Voor mij als persoon is dit een enorme leerschool. Niet alleen door te realiseren hoe bevoorrecht ik zelf ben, maar dit project heeft zelfs mijn eigen carrière richting gegeven en heeft mij laten zien hoe veerkrachtig mensen zijn als je ze tijd en oprechte aandacht geeft." - Vrijwilliger

Bij de projecten die een fysieke locatie hebben, wordt steeds aangegeven dat de uitstraling en toegankelijkheid van de ruimte van belang is. Projectleiders houden hier rekening mee door bijvoorbeeld een ruimte beschikbaar te stellen waar jongeren kunnen 'chillen' of gamen, of door de jongeren zelf te betrekken bij het inrichten van de ruimte. Aan de andere kant: als een ruimte niet toegankelijk overkomt, is dit ook een barrière voor de jongeren. Zo is er in een school een inlooplokaal ingericht die op een onprettige, weinig zichtbare locatie is gelegen. De stagiaire geeft aan dat zij er bijna dagelijks is om jongeren te ontvangen, maar dat er nog niemand is binnengelopen.

"Een inloophuis zoals Jimmy's zou werken. Maar dat is er niet. Ze hebben geen toegankelijke ruimte bij [school]." - Vrijwilliger

7 Conclusies en geleerde lessen

Na drie jaar *Meer Kansen voor Jongeren* hebben wij in zes hoofdstukken in deze eindrapportage een indruk gegeven van de resultaten en het reilen en zeilen van de projecten binnen het programma.

Het Oranje Fonds wilde met dit programma werken aan:

- De verbetering van het sociaaleconomisch toekomstperspectief van kwetsbare jongeren.
- De versterking van het lokale aanbod voor deze groepen kwetsbare jongeren.
- En de versterking van de 'capaciteit' in de projecten: bij projectleiders, medewerkers en vrijwilligers.

Het Verwey-Jonker Instituut deed op deze drie terreinen evaluerend onderzoek naar de voortgang, de meerwaarde, het resultaat en de effecten van het programma. In dit hoofdstuk komen we tot conclusies van deze evaluatie.

7.1. Bereik van het programma

Het programma heeft tussen 2018 en 2021 achttien projecten ondersteund die samen rond de 2100 jongeren bereikten. Het zijn jongeren die in de literatuur bekend staan als kwetsbare jongeren, risicojongeren of jongeren die nergens goed in beeld zijn. Zij lopen het risico om op school uit te vallen, de aansluiting met de samenleving te gaan missen, of lange tijd werkloos te worden.

Het zijn jongeren voor wie in het reguliere schoolsysteem misschien te weinig aandacht is (Timmerman et al. 2021). De Key Performance Indicator (KPI) die het Oranje Fonds voor deze groep aan het programma heeft gekoppeld is: *een toename in het aantal jongeren dat de mogelijkheid krijgt/van de mogelijkheid gebruik maakt om naar wens en vermogen deel te nemen aan de samenleving* (Theory of Change bij het programma *Meer Kansen voor Jongeren*). Na drie jaar programma kunnen we in elk geval vaststellen dat via de projecten meer dan 2000 jongeren die kans hebben gekregen.

De jongeren binnen het programma volgen vaak praktijkonderwijs, een vmbo- of een mbo-opleiding (circa 750 deelnemers) en voor ongeveer de helft van die lager opgeleide groepen geldt dat zij bij aanvang nog geen startkwalificatie hadden (zie hoofdstuk 5). Binnen de projecten zijn zij behandeld als jongeren met kansen, jongeren met dromen en wensen, jongeren met talenten en krachten: jongeren die iets kunnen, maar met wie je – als professional, als stagiair of als vrijwilliger – de tijd moet nemen om een realistisch en passend toekomstperspectief te ontwikkelen. Projectleiders, coaches, en vrijwillige maatjes hebben de afgelopen drie jaar hun best gedaan om de jongeren de aandacht te geven die nodig was. Daarbij hebben ze altijd zoveel mogelijk aangesloten bij de leefwereld van de deelnemers. Sommigen zetten in op 'straatcultuursensitiviteit', anderen op talentontwikkeling of huiswerkbegeleiding. Geen enkel project was hetzelfde, maar overal werd gepoogd om het leven van jongeren op de rit te houden (preventieve doelstelling) of weer op de rit te krijgen (curatieve doelstelling). En een docent van een mbo-school omschreef het werk van de MKvJ-projecten als volgt:

"Ze helpen bij structuur aanbrengen in het dag- en nachtritme en goede motiverende gesprekken houden met de jongeren. Het is gewoon een heel warm nest waar mijn studenten terechtkomen." - mbo-docent

Hij was blij met de mogelijkheid om zijn studenten daar naar door te verwijzen. Jongeren lijken dit te herkennen; zij spreken in termen van:

"Deze plek geeft je het vertrouwen om jezelf te zijn."

"Als ik hier niet was geweest was ik thuis gebleven en zat ik nu nog steeds te gamen."

"Je wordt als persoon behandeld en niet als nummertje."

"Ze kijkt niet naar boekjes maar naar wat ik nodig heb. Iedereen voelt zich veilig binnen het project. Ik hoop dat dat zo blijft voor iedereen."

De persoonlijke benadering van de projecten in een veilige omgeving - buiten de traditionele hulpverleningscontext en zonder indicaties - brengt hen veel. De inrichting van het contact dat zij met coaches, maatjes en projectleiders hadden is door de coronacrisis natuurlijk bij tijd en wijle veranderd. Het hele programma van het Oranje Fonds is door de pandemie anders verlopen dan vooraf voorzien. Projecten die in een school gevestigd waren moesten tijdens de sluiting van de scholen over op online contact met de jongeren; andere locaties bleven open, maar konden minder jongeren tegelijk ontvangen. Maar aan de waarde van het programma voor de jongeren doet dat niets af.

7.2. Meerwaarde voor jongeren: een veilige, maar eerlijke ontwikkelgerichte omgeving

Bij de projecten lijkt voor veel jongeren de meerwaarde te liggen in het bieden van enige structuur en regelmaat, zonder dat er dwang bij komt kijken, in een vriendelijke, veilige omgeving. De projecten werken ontwikkelgericht, op maat en op een positieve manier aan meerdere leefdomeinen. Niet alleen werk en school, maar ook motivatie, veerkracht, zelfvertrouwen en gezondheid zijn aandachtspunten. En als schulden, huisvestings- of verslavingsproblematiek

aan de orde zijn, worden jongeren ook daarmee geholpen. De projecten springen vaak in waar andere organisaties zich geen raad meer weten, bijvoorbeeld wanneer jongeren problemen hebben op meerdere domeinen. Daarmee vormen de projecten voor de jongeren die meededen een vangnet tussen wal en schip.

De ontwikkeling van 'life skills' – sociale vaardigheden, zelfvertrouwen, zelfzorg en omgaan met wat school of werk van je vraagt: het zijn dingen die met name de meest kwetsbare jongeren vaak onvoldoende hebben meegekregen vanuit huis. Het ontwikkelen van deze vaardigheden helpt jongeren die zijn uitgevallen uiteindelijk om makkelijker een stap naar opleiding of de arbeidsmarkt te maken. Sterker nog: een gesprek kunnen voeren en contact kunnen maken met nieuwe mensen is vaak een voorwaarde om überhaupt verder te komen in het leven.

Uit locatiebezoeken aan de projecten en vragenlijsten onder projectleiders blijkt dat de jongeren die deelnemen aan Meer Kansen voor Jongeren voor het overgrote deel te maken hebben met gestapelde problematiek. En dan moeten er volgens de betrokkenen bij binnenkomst in het project hele andere dingen gebeuren dan startkwalificaties halen en sollicitatiebrieven schrijven. De initiatieven kijken breed en integraal naar de vraag en de situatie van de jongere in kwestie. Dit ervaren de jongeren als zeer positief: ze voelen dat projectmedewerkers en maatjes oprecht geïnteresseerd zijn in hun situatie en hebben het gevoel daar open over te kunnen spreken. Dit betekent dat er in de MKvJ-praktijk vaak problemen en behoeften naar boven komen die over de basis van de jongeren gaan. Die basis moet vaak eerst op orde komen, voordat school en werk in zicht komen; wat dat behelst verschilt per jongere en per project.

Lesson learned

Jongeren zijn geholpen bij een veilige omgeving, waar ze met ruimte en enige structuur kunnen werken aan hun eigen doelen. Een veilige, toegankelijke en vriendelijke omgeving helpt daarbij. Juist in zo'n omgeving is het voor jongeren beter mogelijk aan hun doelen te werken en geconfronteerd te worden met de problemen die te overbruggen zijn. Een eerlijke en directe benadering wordt door jongeren gewaardeerd binnen deze veilige omgeving, mede doordat ze ook daadwerkelijk aan de slag gaan met deze problemen; niet alleen praten, maar ook doen.

7.3. Verbetering van het sociaaleconomisch toekomstperspectief van kwetsbare jongeren

Van meer dan zestienhonderd (1641) jongeren weten we via het evaluatieonderzoek de achtergrondkenmerken en situatie op het gebied van welbevinden, gezondheid en sociale en economische positie aan het begin van hun deelname aan een MKvJ-traject. Van meer dan achthonderd (852) jongeren kunnen we iets zeggen over de vorderingen die zij op deze vlakken hebben gemaakt.

Sociaaleconomisch toekomstperspectief is niet alleen gebaat bij opleiding en werk; ook zaken als sociaal netwerk, zelfvertrouwen en fysieke en mentale gezondheid spelen daarin een rol (zie voor de verbanden tussen harde en zachtere waarden in het sociaal economische o.a. Koning et al., 2008 en Van der Klein et al., 2020). Daarom hebben we de MKvJ-monitor ontwikkeld waarin een vaste set van vragen aan individuele jongeren werden gesteld over een klein aantal thema's. Dit deden we aan het begin van het traject, aan het eind, en enkele maanden daarna (startmeting, eindmeting en nameting).

Deze vaste set van vragen en de antwoordschalen (vijfpunts) zijn niet hypersensitief en bieden weinig informatie over de individuele praktijkdoelen van de jongeren. Maar ze vertellen ons wel iets over groepen deelnemers binnen het programma en ook over de ontwikkelingen die deze groepen jongeren tijdens hun MKvJ-periode op verschillende thema's hebben doorlopen. Door deelname aan het project zijn jongeren zich bijvoorbeeld vaak fitter gaan voelen, blijkt uit hun antwoorden in de monitor, en kennen ze meer mensen. Naast het contact met vrijwilligers, maatjes, projectmedewerkers en coaches helpt ook het onderling contact met andere deelnemende jongeren daarbij. Deelname aan een project helpt ook bij het opbouwen van zelfvertrouwen en het omgaan met negatieve gebeurtenissen, volgens de jongeren zelf. De projecten bieden gaan echter niet op de stoel van de hulpverlener zitten bij (zware) psychische problemen; daarvoor worden jongeren doorverwezen naar gespecialiseerde organisaties.

7.3.1. Welbevinden en gezondheid

De groep deelnemers aan MKvJ heeft als geheel heeft over tijd – als men de cijfers bekijkt – minimale vorderingen in welbevinden gemaakt. Mentale en fysieke gezondheid, ervaren geluk, omgang met negatieve gebeurtenissen, zelfvertrouwen en eigen regie gaan een heel klein beetje vooruit. De groep die tussen start- en eindmeting vooruitgaat op deze vlakken ligt afhankelijk van de vraag/stelling rond de 30%. De groep die achteruitgaat op deze vlakken vormt iets minder dan een kwart van het totaal aantal deelnemers. Tegen de helft van de deelnemende jongeren blijft in de monitor wat betreft welbevinden en gezondheid staan op het bij aanvang ingevulde antwoord.

De stilstand en achteruitgang zijn niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat twee derde van de eindmetingen gedurende de coronacrisis is ingevuld. De afgelopen twee jaar betekent stilstand qua welbevinden bij jongeren zeker geen achteruitgang. De ontwikkelingen binnen *Meer Kansen voor Jongeren* vonden plaats tegen de achtergrond van de coronacrisis en de maatregelen die ter bestrijding van de pandemie werden genomen.

Bij de locatiebezoeken die de onderzoekers voor de zomer van 2020 en 2021 aflegden was de invloed daarvan duidelijk te merken: projectleiders en jongeren zelf spraken vaker van somberheid, depressiviteit, eenzaamheid en zelfs suïcidaliteit.

Het Nederlands Jeugdinstituut constateerde in 2021 in een literatuurstudie dat jongeren in Nederland in zijn algemeenheid met name op mentale en fysieke gezondheid en welbevinden te lijden hadden gehad onder de coronacrisis. Dat geldt in het bijzonder voor de groepen uit het praktijkonderwijs, het vmbo en het mbo. Zij konden minder sporten en bewegen; ze hadden last van een afname van mentaal welbevinden en toename van mentale klachten; ervoeren meer eenzaamheid, minder dagelijks contact met klasgenoten, meer stress in de thuissituatie bij hun ouders (armoede, onveilige situaties) en meer zorgen over de toekomst en financiële situatie. De minieme vorderingen die wij in de MKvJ-monitor op deze gebieden zien moeten in dit licht worden gezien. Het aantal jongeren dat stappen vooruit zet is bovendien op elk gebied groter dan de groep die stappen achteruit doet. Voor jongeren waren de projecten een mogelijkheid om toch stappen te zetten, ondanks alle omstandigheden. In combinatie met de enthousiaste verhalen (meerwaarde) van de jongeren zelf kunnen we concluderen dat het programma voor welbevinden en mentale gezondheid van jongeren een zegen is geweest de afgelopen periode.

Uit de cijfers blijkt overigens nog meer. Namelijk, naarmate jongeren langer in traject zijn, is de voortgang op mentale gezondheid en sociaal-emotioneel vlak groter dan in korte trajecten. Dat zien we bij de stellingen over 'het maken van hun eigen keuzes' (34% binnen > 6 maanden in traject, tegenover 28% binnen < 6 maanden in traject); en bij stellingen over *ervaren fysieke gezondheid, stress/ontspannenheid en doen waar je goed in bent*. In curatieve projecten – waar jongeren over het algemeen zwaardere problematiek hebben – boeken relatief meer jongeren winst op welbevinden en gezondheid, vergeleken met preventieve projecten.

7.3.2. School en werk

Voor jongeren in opleiding bracht de coronacrisis volgens het Nederlands Jeugdinstituut (2021) minder schooluitval, maar ook minder ruimte voor praktijkleren en persoonsvorming, lagere schoolmotivatie tijdens afstandsonderwijs, online onderwijs van niet altijd goede kwaliteit (gecombineerd met slechte thuiswerkplekken) en teruglopend schoolresultaat. Vooral de eerste twee fenomenen treffen we aan in de MKvJ-praktijk. Veel jongeren bleven naar school gaan en vielen dus niet uit. In de MKvJ-projecten gingen ze juist vaker naar school. Een aantal projecten hebben gefunctioneerd als vervangend onderwijs: de projecten waar leerwerktrajecten werden aangeboden zijn in die zin ook belangrijk geweest. Op het gebied van persoonsvorming zijn alle projecten gewoon doorgegaan. Waar het onderwijs die kant misschien noodgedwongen moest loslaten tijdens coronatijd. Op opleidingsniveau blijkt deelname aan MKvJ weinig effect te hebben: er worden wel diploma's gehaald maar het duurt even eer zich dat vertaalt in een ander opleidingsniveau. De tijd dat jongeren deelnamen is ook te kort om dat te meten, waardoor deze bevinding geen verrassing is. Start- en eindmeting vinden immers meestal in hetzelfde schooljaar plaats en dan is er weinig verandering in het schooltype te verwachten.

Op het gebied van werk ervoeren de groepen uit het mbo en vmbo door corona over het algemeen grotere moeite om stages te krijgen en verminderden hun baankansen. Er raakten meer lager opgeleide jongeren in de bijstand. Pas sinds het tweede kwartaal van 2021 trekt de arbeidsmarkt weer aan (CBS, 2021c; Zwetsloot, 2021; NJi, 2021). Ook de jongeren binnen *Meer Kansen voor Jongeren* hebben hier natuurlijk last van gehad. De jongeren met een flexibele baan in de horeca raakten die kwijt en jongeren die een diploma voor een beroepsopleiding afrondden konden een hele tijd niet zomaar aan de slag. Eind 2021 is de situatie gelukkig anders.

Het programma heeft voor de 30% werkende jongeren die eraan deelnamen ook betekenis gehad. Sommigen zijn zich in de loop van het traject gaan oriënteren op beter of ander werk – dat beter bij hen paste, of waarmee zij meer kansen kregen. Ze gingen soms minder uur per week werken en gericht een opleiding doen. Anderen vonden tussen start en eindmeting een baan. De projecten met al hun maatjes, professionals, peers, en onderling contact zijn ook voor de route naar betaald werk belangrijk. Als je eenmaal weet wat je wilt en kunt worden en waar je hart ligt – heb je hulp nodig om je te oriënteren en de stappen daar naartoe te kunnen zetten.

7.4. Versterking van het lokale aanbod voor kwetsbare jongeren

De afgelopen drie jaar hebben de achttien projecten – ieder in hun eigen regio of stad – het lokale aanbod voor kwetsbare jongeren versterkt. Ze vonden een geheel eigen niche in het aanbod: met een combinatie van individuele begeleiding en groepswork en een ontwikkelgerichte, integrale benadering waarbinnen alle leefdomeinen aan bod konden komen. In de kleinere gemeenten en buiten de G4 worden de MKvJ-projecten over het algemeen als onmisbaar beschouwd. In grote steden is er vaak meer aanbod voor de kwetsbare jongeren dan in kleine en dat maakt de projecten daar dus al snel minder uniek. Maar ook in de grote steden hadden de jongeren er een plek bij waar zij terecht konden voor raad en daad, voor een praatje of advies, voor ontmoeting met peers, voor het maken van huiswerk of voor beroepsoriëntatie. Dat betekent overigens niet dat er na de zomer van 2021 onmiddellijk partijen klaar stonden om de continuïteit te waarborgen.

De borging en duurzame financiering van de projecten blijft aandacht vragen nu het programma afgelopen is. In gesprekken komt naar voren dat de effecten van de projecten apart soms moeilijk te kwantificeren zijn. De verhalen rondom de jongeren spreken vaak meer tot de verbeelding. De projecten hebben vertrouwen nodig van financiers en zoeken soms naar passende

financieringsvormen. Onder andere maakt het Verwey-Jonker Instituut voor elk project apart een projectkaart die inzicht geeft in de kwantificeerbare indicatoren. Voor samenwerkingspartners en (mogelijke) financiers is het van belang om successen van het project mee te krijgen. Het belang van evaluatie en promotie drong bij projecten soms pas later door. De inzet van oud-deelnemers als jongerenambassadeurs zorgt voor overtuigende getuigenissen van waar het project goed in is.

7.4.1. Laagdrempelig, integraal aanbod zonder indicaties

Volgens de vrijwilligers, de jongeren, de stakeholders, de samenwerkingspartners en de projectleiders vormen de laagdrempeligheid en het open karakter van de projecten een belangrijke kracht. Door de basisfinanciering vanuit het Oranje Fonds konden de projecten werken zonder indicaties en (al te veel) formaliteiten. Er is – anders dan elders – ruimte voor ondersteuning, zonder indicaties of aanvraagformulieren. Het regelarme karakter van de projecten is een pré. De projecten zijn daardoor toegankelijk voor eenieder, voor ook diegenen die bij andere organisaties zich niet thuis voelden of niet binnen de kaders vallen. Daardoor bereiken de projecten buiten de scholen ook jongeren die nergens meer in beeld zijn, en jongeren die het vertrouwen in hulpverlening verloren hebben.

De projectleiders zijn er trots op dat de deelnemers van hun trajecten zich vaak op hun gemak voelen bij het project en dus blijven. Zoals een van de projectleiders het uitdrukt: *“Zij kunnen, en willen en gaan ook niet ergens anders heen”*. Ook stakeholders in de lokale context vinden het een onmiskenbare meerwaarde van de projecten dat ze ruimte, tijd en aandacht hebben voor de groep die tussen wal en schip dreigt te vallen. Op deze manier vormen de projecten binnen het programma een versterking van het lokale aanbod voor kwetsbare groepen jongeren in Nederland.

7.4.2. Afhankelijkheid van externe partijen voor instroom

Meerdere projecten zijn verbonden aan het jongerenwerk en leiden binnen hun organisatie jongeren toe naar het project. Voor hen was het straatwerk in coronatijd een basis die voor instroom zorgde. Andere projecten zijn voor instroom echter vaak afhankelijk van andere externe samenwerkingspartners. Deze afhankelijkheid zorgt voor onzekerheid, ook over toekomstige instroom. Bij twee projecten ging bijvoorbeeld een school – een belangrijke verwijzer – zelf aan de slag met de jongeren, waardoor instroom stopte. Het project verloor daarmee gedeeltelijk zijn functie.

Veel projecten werken samen met de scholen (zie schema in hoofdstuk 1) en zijn mede-afhankelijk van de school voor hun instroom. Die samenwerking blijkt vaak ingewikkeld en is afhankelijk van relaties met specifieke personen binnen de organisaties. Tijdens het programma kwam het geregeld voor dat contactpersonen een andere baan kregen of wegvielen, waardoor de verbinding tussen het project en de school doorbroken werd. Het bleek erg lastig om duurzame verbindingen met de school als organisatie op te zetten en de sluiting van de scholen tijdens de coronacrisis maakte het niet makkelijker. Scholen trokken zich enerzijds terug op hun kerntaak (lesgeven) en hadden minder aandacht voor persoonsvorming; anderzijds werden ook veel scholen als fysieke locatie ontoegankelijk, waarmee de instroom van leerlingen die aandacht behoeften stakte.

De projectleiders geven achteraf vaak aan dat zij eerder hadden willen investeren in relaties met samenwerkingspartners. Door steviger samenwerkingsrelaties kan er ook bij zwaar weer makkelijker doorgewerkt worden. Ook kan er door investeren in netwerk waarschijnlijk sneller zicht gekregen worden op waar echt behoefte aan is in de regio ('het gat in de markt/' de niche), waar het gaat om voorzieningen voor jongeren. Partners betrekken bij de ontwikkeling van een project en op de hoogte houden van ontwikkelingen daarbinnen kan bijdragen aan een verankerd netwerk door gezamenlijk eigenaarschap voor het project.

7.4.3. Positie ten opzichte van hulpverlening

Een van de belangrijkste krachten binnen het programma is dat de projecten zich onderscheiden van geïndiceerde hulpverlening. Uit het onderzoek komt naar voren dat jongeren het een groot voordeel vinden dat de (mensen in de) projecten zich niet opstellen als hulpverleners of officiële instanties. Ze stellen zich meer op als gidsen bij het ontwikkelen van de route en het zetten van stappen in het leven. Jongeren hebben – als zij een specifieke problematiek hebben – vaak ook hulpverlening naast het project. Vaak neemt die problematiek wel af tijdens deelname aan het MKvJ-project, doordat zij meer toekomst voor zichzelf zien. Er zijn grote verschillen tussen hulpverlening en de helpers bij de projecten, aldus de jongeren: in de projecten is meer tijd en aandacht en wordt actiegericht gewerkt. Bovendien bieden de projecten vaak ondersteuning aan jongeren waarmee hulpverleners (of scholen) zich geen raad meer weten. Er zijn nauwelijks 'contra-indicaties' of eisen voor toelating voor de projecten, waar dat bij hulpverlening vrijwel altijd wel zo is.

Heel soms weigeren de projecten een jongere. Dat is vaak niet van harte, maar de problematiek kan te complex of te zwaar zijn, en meestal is dan gespecialiseerde psychische hulpverlening nodig. Dan moet er dus een route klaarliggen/bekend zijn naar een ander vangnet. Maar vaker komt het andersom voor: dat hulpverleners jongeren doorverwijzen naar een MKvJ-project. In beide gevallen is het belangrijk om afspraken over te maken over terugkoppeling: iedereen wil weten of de jongere 'goed aangekomen is'. Samenwerkingspartners stellen prijs op terugkoppeling van de projecten, nadat zij hebben verwezen. Gebeurt dit niet, is het voor hen onduidelijk of de jongere daadwerkelijk geholpen is. Gebeurt dit wel, wordt het voor samenwerkingspartners duidelijk waar de werkzaamheid van het project ligt en wanneer zij nog meer kunnen doorverwijzen.

7.5. Versterking van de capaciteit in de projecten: bij projectleiders, medewerkers en vrijwilligers

Het derde punt – de versterking van de interne capaciteit van de projecten binnen *Meer Kansen voor Jongeren* is – zo blijkt uit ons onderzoek – het minst ontwikkeld gebleven. In de projecten zijn van meet af aan projectleiders, twee of drie betaalde medewerkers, en vrijwillige coaches/maatjes aanwezig. Iedereen is even bevlogen om jongeren in hun regio verder te helpen; de projectleiders misschien nog wel het meest. Vanuit deze bevlogenheid waren zij aan het begin vaak betrokken bij alle facetten van het project, zoals de communicatie met financiers, samenwerkingspartners en scholen, de ondersteuning van jongeren, de begeleiding van vrijwilligers/stagiairs en het matchen van jongeren aan maatjes. Hun bevlogenheid zat verweven in het project en zonder deze bevlogenheid waren de projecten waarschijnlijk niet van de grond gekomen. Toch maakte dit de projecten kwetsbaar; de projectleiders moesten leren delegeren. Ze waren zelf – net iets te? – onmisbaar geworden binnen het project. Hoewel projectleiders gedurende het programma steeds meer taken uitbesteden, zagen we dat bij uitval of vertrek van de projectleider het een uitdaging was om het project draaiende te houden. Gedurende het programma zijn maar liefst zes van de oorspronkelijke projectleiders weggegaan bij het project.

In het begin van het programma was er nog veel onbenutte capaciteit van vrijwilligers doordat er te weinig of te langzaam jongeren gematcht werden. Er zijn in de loop van het programma tussen de 250 en 330 vrijwilligers betrokken geweest. In de loop van de periode bleek dat de kwaliteit van training, coaching en ondersteuning van hen per project heel verschillend was. De vrijwilligers voelden zich niet altijd even goed toegerust voor de begeleiding van jongeren. De trajecten met kwetsbare jongeren zijn tijds- en aandachtsintensief.

Een gedeelte van de projecten geeft ruimte aan stagiairs van hbo- en/of mbo-opleidingen. Dit heeft vaak meerwaarde; meestal worden zij binnen hun opleiding geschoold en jongeren kunnen als leeftijdsgenoot vaak veel betekenen voor deelnemers van de projecten. Stagiairs van de hbo-opleiding Social Work worden bijvoorbeeld opgeleid om met de moeilijke doelgroepen aan de slag te gaan en hebben minder training op het project nodig dan niet-opgeleide vrijwilligers. Stagiairs zijn echter per definitie tijdelijk betrokken. De vertrouwensband met de jongeren is dan ook vaak tijdelijk. Vergeleken met inzet van vrijwilligers is er daarom minder consistentie in de projecten. Waar een vrijwilliger bij langere betrokkenheid in de haarvaten van het project kan komen te zitten, zal dit bij stagiairs niet zo zijn. Uitzondering zijn stagiairs die na hun stageperiode als vrijwilliger betrokken blijven. Hiervan zijn meerdere voorbeelden te zien in de projecten.

7.6. Tot slot

In dit programma zijn achttien projecten gevolgd, verspreid over heel Nederland. Er zijn echter nog veel gemeenten waar een dergelijke voorziening nog niet aanwezig is voor jongeren. En waar misschien nieuwe projecten willen starten. Voor die eventuele nieuwe projecten hier tot slot nog een aantal wijze lessen naar aanleiding van de resultaten in het onderzoek.

- Duidelijk is dat projecten vooral moeten ontstaan vanuit lokale behoefte, aangepast aan lokale omstandigheden. Het 'gat in de markt' is overal anders.
- Goede projecten hebben een goede mix van professionals en vrijwilligers nodig.
- Bied jongeren ruimte én structuur: de jongeren in de projecten geven vaak dat zij ruimte ervaren om te ontwikkelen, maar ook een mate van structuur. Een vrije in- en uitloop heeft waarde, maar een traject met begin en eind is wel nodig om jongeren structuur te bieden. Hoewel jongeren tijd nodig hebben om vertrouwen op te bouwen, helpt het hen wel als zij een

bepaald traject met eindpunt voorzien. Daar kan vanaf geweken worden, maar het is voor het perspectief belangrijk om te weten waar het begint en eindigt. Projecten die heel vrij startten, ontwikkelden dergelijke programma's uiteindelijk toch.

- Dit geldt overigens trouwens ook voor vrijwilligers. Ook de vrijwilligers moeten zich goed toegerust voelen om de jongeren te kunnen begeleiden.

Bedankt

Als laatste nog een woord van dank van de onderzoekers. Hoe de projecten werkten hebben we drie jaar lang mogen aanschouwen. Eén keer per jaar gingen we op bezoek en hielden we interviews met alle betrokkenen. Dat waren leuke, gastvrije dagen waarvoor we de projectleiders hartelijk willen bedanken. Daarnaast hebben we dankzij de inspanningen van alle professionals in de projecten de MKvJ-monitor zo goed gevuld gekregen en kunnen we daarmee iets substantieel zeggen over de ontwikkelingen bij de jongeren. Ook bedanken we de jongeren, voor het invullen van honderden vragenlijsten en voor hun openheid in gesprekken, waarmee wij een inkijkje kregen in hun ontwikkeling. Voor iedereen die heeft meegedaan onze onmetelijke dank.

8 Literatuurlijst

Baan, A., & Zwaveling, E. (2017). *Kwetsbare jongeren van school naar werk. Praktijk gericht onderzoek in de regio Noord-Limburg*. Utrecht: Berenschot.

Baars, L. van (2021, 28 oktober). Depressies, leerachterstanden; scholieren zijn ernstig in de problemen geraakt door de lockdowns. Trouw. [Depressies, leerachterstanden; scholieren zijn ernstig in de problemen geraakt door de lockdowns | Trouw](#).

Berge, W. van den (2018). *Bad start, bad match? The early career effects of graduating in a recession for vocational and academic graduates*. Labour Economics, 53, 75-96.

Berkeley, E., & van Uden, A. (2009). *Risicojongeren. Een bundeling van inzichten uit onderzoek, Beleid en praktijk over een effectieve aanpak*. Den Haag: Nicis Institute.

Bisschop, P., ter Weel, B., & Zwetsloot, J. (2020). *Ethnic employment gaps of graduates in the Netherlands*. De Economist, 168(4), 577-598.

Bokdam, J., Visser de, S., Bouma, S., & Engelen, M. (2010). *Probleemanalyse niet-participatie jongeren. Een overzicht uit de literatuur*. Den Haag: Ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

CBS (2021a). *Mentale gezondheid in eerste helft 2021 op dieptepunt*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2021b). *Ervaren impact corona op mentale gezondheid en leefstijl*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2021c). *Werkloosheid daalt het sterkst onder jongeren*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Deniz, N (2013). Een serie interviews met onzichtbare jongeren. In *Grip op onzichtbare jongeren. Profielschets en aanbevelingen voor een effectieve aanpak* (2014). Utrecht: FORUM.

Dijk van, M., Nederland, T., & Oostrik, S. (2016). *Almeerse jongeren van 23-27 jaar zonder startkwalificatie. Wat is er nodig voor een startkwalificatie en/of betaald werk?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Engelen, M., Peels, S., Bokdam, J., & Kooij, D. (2017). *Ondersteuning jongeren bij leren en werken. Een handreiking voor de regio*. Oberon/De Beleidsonderzoekers.

Franken, M., & Mateman, H. (2019). *Wat werkt bij het succesvol toeleiden van jongeren naar werk*. Utrecht: Movisie.

Heemskerk, I.M.C.C., Eck, E. van, Buisman, M., & Sligte, H. (2018). *Samen op weg naar een startkwalificatie. Evaluatie van vsv-projecten in het programma Kansen voor Jongeren van het Oranje Fonds*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Hooge en Van leeuwen in het voorwoord bij *Een verkenning van sekseverschillen in het onderwijs* (Onderwijsraad (2020).

Kamerbrief Herstel en perspectief voor de jeugd, 5 juli 2021.

Kester, J. (2020). *Onderzoek: hoe gaat het met ons in de coronacrisis?*. Hilversum: EenVandaag.

Klein, M. van der & Dekker, F. (2011). *Vrijwillige ondersteuning van jongeren zonder startkwalificatie. Een literatuuronderzoek naar effectieve methodieken en praktijken*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Klein, M. van der, Mak, J., & Oostrik, (2016). *Kwetsbare jongeren in de Route Participatie van de gemeente Den Haag. Dossieronderzoek en literatuurstudie naar problemen, behoeften en mogelijke aanpak*. Niet gepubliceerd.

Ministerie van OCW (2020). *Studentenwelzijn en werkdruk bij docenten grootste zorgen in mbo en hoger onderwijs. Studentenwelzijn en werkdruk bij docenten grootste zorgen in mbo en hoger onderwijs | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*

Messing, C., & Valkestijn, M. (2014). *Arbeidstoeleiding Kwetsbare jeugd*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Nederland, T., Noordhuizen, B. & Dijk, M. van (2016). *'Jongeren buiten beeld' achter de cijfers*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Nederlands Jeugdinstituut, Tuenter, T., van Hummel, N., Donker, A., van Aalten, J., Bastiaanssen, I., van den Berg, G., Udo, N., & van Yperen, T. (2021a). *Effect van corona op jeugd, gezin en jeugdveld. Een literatuuroverzicht*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

NOC*NSF (2021). NOC*NSF Sportdeelname Index: Augustus 2021. *SDI rapportage* (nocnsf.nl).

Onderwijsraad (2020). *Een verkenning van sekseverschillen in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.

Oranje Fonds (2017). *Startnotitie bij het Meer Kansen voor Jongeren programma*. Niet gepubliceerd.

Olsthoorn, M., Herweijer, Merens, A., Muns, S., & Putman, L. (2020). *Verwachte gevolgen van corona voor scholing, werk en armoede*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ploegemakers, M. (2013). *Methodebeschrijving individuele jongerenbegeleiding. Databank effectieve sociale interventies*. Utrecht: Movisie.

Timmerman, G., Fix, M., & Schreuder, P. (2021). *Nieuwe kansen voor MBO-jongeren. Casestudies van vervangende onderwijsprogramma's*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

RIVM (2021). *Welbevinden en leefstijl tijdens de coronacrisis*. De Bilt: RIVM.

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (2020). *Beschikbare cijfers en rapportages*. Zoetermeer: SBB.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2009). *Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste jongeren'*. Amsterdam: University Press.

Zwetsloot, J., Ter Weel, B., Bussink, H., Van der Ven, K. De Winter, S., Van Loon, S., & Voorwinden, M. (2021). *Een onverwacht valse start op de arbeidsmarkt. De impact van de corona-pandemie op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. Tussenrapportage*. Amsterdam/Utrecht: SEO & Verwey-Jonker Instituut.

Bijlage 1: Onderzoeksmethode

In deze bijlage zullen de onderzoeksmethoden die zijn gebruikt bij de uitvoering van het Meer Kansen voor Jongeren evaluatieonderzoek worden besproken. Het onderzoek bestond uit vragenlijstonderzoek bij drie groepen (projectleiders, vrijwilligers en jongeren) en locatiebezoeken bij alle projecten. Bij de vragenlijsten zal in dit hoofdstuk verder worden ingegaan op de data opschoning en de analyses die hebben geleid tot de resultaten in dit rapport.

Het locatiebezoek

Het Verwey-Jonker Instituut legt elk schooljaar een locatiebezoek af, meestal in het tweede kwartaal van het kalenderjaar. In het voorjaar van 2019 zijn de onderzoekers bij alle projecten op locatiebezoek gegaan. In 2020 en 2021 was het door de coronacrisis niet mogelijk om fysiek langs te gaan bij alle projecten. In 2020 hebben er drie fysieke locatiebezoeken plaatsgevonden, in 2021 helemaal geen. Tijdens de locatiebezoeken spreken de onderzoekers met de projectleider over het project, de jongeren, de samenwerking en over de opbrengsten van de monitor. Ook worden idealiter drie groepsgesprekken gevoerd:

- Met de vrijwilligers over hoe zij het project ervaren wat betreft begeleiding, training en de effecten op de jongeren.
- Met deelnemende jongeren over hun ervaringen en hun baat bij het project.
- En een gesprek met samenwerkingspartners en stakeholders uit de gemeente om de meerwaarde van het project in het lokale aanbod te bespreken.

Tijdens het laatste locatiebezoek is de focus gelegd op wat het project in drie jaar heeft bewerkstelligd en wat de effecten en meerwaarde van het project zijn voor de deelnemende jongeren, de samenwerking met andere organisaties,

voor de zorg en ondersteuning en voor het lokale aanbod. Bij dit gesprek waren de vrijwilligers, samenwerkingspartners, stakeholders en de projectleider aanwezig. De jongeren werden in een apart (groeps)gesprek bevraagd over hun ervaringen. De gesprekken met jongeren vonden in kleine groepjes plaats of een-op-een.

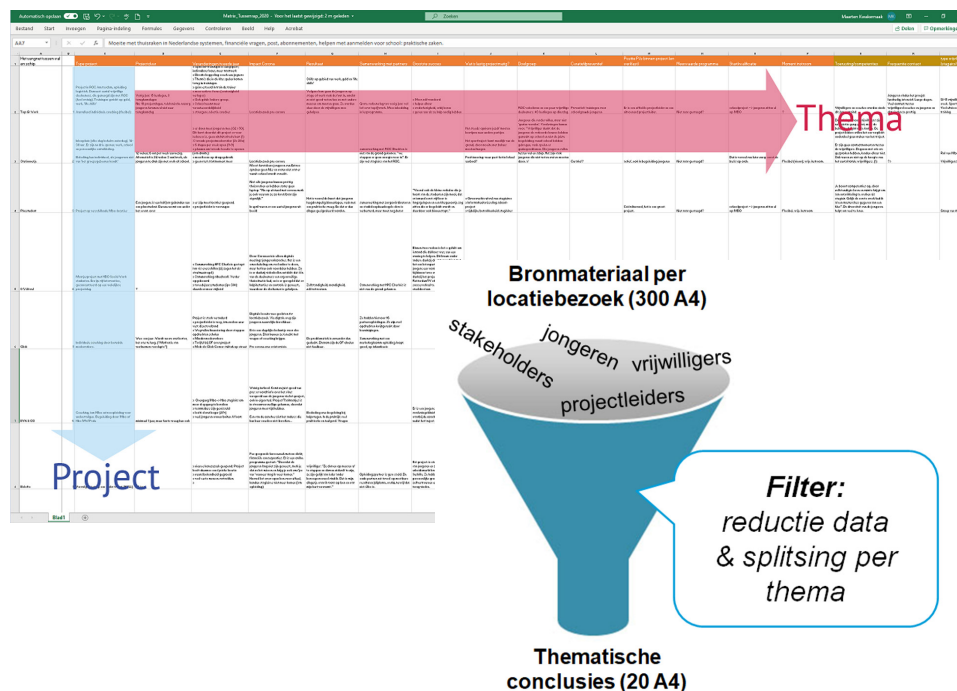
De locatiebezoeken vertellen veel over de capaciteitsversterking, de voortgang van de projecten, de meerwaarde van de projecten in de lokale context en de ervaringen van de jongeren.

Analyse

We analyseren het materiaal uit de locatiebezoeken in 4 stappen:

1. *Notuleren gesprekken:* omdat de gesprekken uit privacyoverwegingen niet worden opgenomen, maken wij op locatie notulen van alle gesprekken. Per gesprek vatten wij deze samen tot een verslag rond de vijftien pagina's per locatiebezoek, want neerkomt op ongeveer 300 pagina's aan bronmateriaal.
2. *Coderen van bronmateriaal:* op basis van een vooraf samengestelde, thematische codelijst coderen wij alle interviews. We maken gebruik van een thematische codelijst met 30 codes, gebaseerd op de onderzoeksvragen. Dit houdt in dat wij alle verslagen intensief lezen en relevante fragmenten coderen. Hiermee maken wij een schifting van relevante en niet-relevante informatie, en leggen hiermee ook de basis voor de thematische analyse. Eventuele opvallende, relevante zaken die niet binnen de thematische codes passen worden in een restcategorie beschreven. Indien gepast worden extra codes toegevoegd in het volgende projectjaar.
3. *Thematische samenvatting per project:* nadat alle interviews gecodeerd zijn, maken wij per thema, per locatiebezoek een samenvatting van een aantal regels. Dit gebeurt in een matrix in Excel, waardoor alle thematische samenvattingen van alle locatiebezoeken bij elkaar komen te staan (zie afbeelding). Dit komt neer op 600 cellen, op basis van twintig locatiebezoeken en 30 thematische codes.

4. *Thematische analyse*: vervolgens bestuderen wij per thema alle fragmenten. We trachten patronen te vinden per thema, maar ook uitzonderingen op de regel worden beschreven. Het verslag hiervan is de thematische analyse die ten grondslag ligt aan de kwalitatieve informatie in de tussenrapportage.

De bevindingen uit de analyse van de locatiebezoeken worden in alle hoofdstukken van deze rapportage beschreven. Wanneer we een citaat gebruiken staat dat in de regel voor een patroon. Alleen als we met een citaat een uitzondering op de regel willen aangeven staat er bij dat dit citaat voor één project geldt.

Projectleidersvragenlijst

Aan de projectleiders is in december 2018, december 2019 en december 2020 een vragenlijst voorgelegd om in kaart te brengen hoe hun project eruit ziet en wat ze verwachten qua deelnemers en opbrengsten van hun eigen project. Thema's die we in de vragenlijst bevragen zijn: de fte's en taken van de betaalde krachten en de vrijwilligers, een indruk van de deelnemende jongeren, verwachte resultaten en de onderlinge samenwerking met de alliantiepartners. In de laatste vragenlijst was er uiteraard ook aandacht voor de invloed van coronacrisis op de projecten. De projectleidersvragenlijst wordt jaarlijks herhaald. In de rapportage zijn de frequenties en antwoorden op beide metingen geanalyseerd met spss en de resultaten worden gepresenteerd in hoofdstuk 2 en 3.

Vrijwilligersvragenlijst

Aan het einde van het schooljaar: in juni 2019, in juli 2020 en in juni/juli 2021 is er een vragenlijst naar de vrijwilligers van de projecten gestuurd. In deze vragenlijst vragen we de vrijwilligers naar de mooie dingen van hun werk, hun taken, de concrete begeleiding van jongeren, de training en ondersteuning die zij krijgen van het project en hun inschatting van de resultaten en meerwaarde van het project. In de tweede en derde vragenlijst is er ook aandacht besteed aan de invloed van corona op het vrijwilligerswerk.

De respondenten worden via de projectleiders geworven. In het eerste schooljaar (2018-2019) is de vragenlijst naar 273 vrijwilligers verstuurd, hetgeen een bruikbare respons van 109 (40%) vrijwilligers opleverde. In het tweede schooljaar (2019-2020) is de vragenlijst naar 330 vrijwilligers gestuurd en hebben we analyses over de data van 96 (30%) respondenten kunnen uitvoeren. In het derde schooljaar (2020-2021) is de vragenlijst naar 251 vrijwilligers gestuurd, de analyses zijn uitgevoerd over de antwoorden van 103 (41%) respondenten. Van sommige projecten heeft maar één vrijwilliger de vragenlijst ingevuld en van één project hebben 16 vrijwilligers dit gedaan. Gemiddeld vulden ongeveer 5 vrijwilligers per project de vragenlijst in.

De verklaring voor de beperkte vrijwilligersrespons ligt naar alle waarschijnlijkheid in het feit dat een deel van de vrijwilligers wel is aangesloten bij de projecten maar nog niet gekoppeld is aan een jongere. Zij zijn 'niet actief' en hebben naar eigen zeggen "niet genoeg kennis van het project". De resultaten worden gepresenteerd in hoofdstuk 6.

Jongerenvragenlijst in de MKvJ-monitor

De jongerenvragenlijst bevraagt de jongeren die deelnemen aan een van de Meer Kansen voor Jongeren projecten over verschillende leefdoelgebieden. Onderwerpen die in de vragenlijst aanbod komen zijn; school, werk, vrijwilligerswerk, financiële situatie, identiteit, mentale gezondheid, sociale relaties en waar het project de jongeren bij helpt.

Voor het uitzetten van de jongerenvragenlijst is er een webapplicatie – de MKVJ-monitor- ontworpen waarbij elk project een eigen webpagina heeft gekregen. Binnen deze pagina konden projectleiders zelf jongeren invoeren die zich hadden aangemeld bij het project. Het is de verantwoordelijkheid van de projectleiders om vragenlijsten naar de jongeren te versturen. In principe krijgen de jongeren drie maal een vragenlijst voorgelegd. De vragenlijsten zijn bedoeld om de individuele jongere te volgen. De metingen worden dan ook flexibel uitgezet. Niet alle jongeren stromen aan het begin van het schooljaar in, niet alle jongeren zitten dezelfde periode in een traject. Dat verschilt per project en per jongere. In het evaluatieonderzoek is het noodzakelijk om mee te bewegen met het traject van de jongere en met het ritme van het project. De projectleiders moeten daarom per individuele jongeren bepalen wanneer de verschillende vragenlijsten worden uitgezet. Om het invullen van de monitor toch wat meer te stroomlijnen heeft het Verwey-Jonker Instituut wel bepaalde richtlijnen gegeven aan de projectleiders voor het versturen van de vragenlijsten.

De TO vragenlijst wordt binnen twee weken na de start van het project verzonden. De T1 halverwege het schooljaar, als de trajecten een heel jaar duren. Als de trajecten een andere tijdsperiode hebben dan wordt de T1 halverwege het traject verzonden. Als de jongeren het traject hebben afgerond krijgen ze de T2 vragenlijst. De TO vragenlijst inventariseert de uitgangspositie van de jongeren, T1 en T2 de verandering over tijd door deelname aan het project. Doordat sommige projecten een kort traject hebben of jongeren die vroegtijdig stoppen hebben deze jongeren naast de TO alleen de T1 meting gehad en niet de T2 meting. Voor deze groep zal de T1 als eindmeting fungeren. Drie tot zes na de deelname aan het project is het de bedoeling dat de projectleiders de jongeren een uitnodiging sturen voor de nameting.

In de drie vragenlijsten (TO, T1, T2) worden dezelfde onderwerpen bevraagd. De T1 en T2 vragenlijst zijn identiek, een toevoeging van deze vragenlijst op die van de TO is dat er bij verschillende leefdoelgebieden wordt gevraagd wat deelname aan het project hieraan heeft bijgedragen.

Respons en data opschoning

Uit de MKvJ-monitor zijn de data van alle 21 projecten die hebben deelgenomen aan het Meer Kansen voor Jongeren Programma geëxporteerd en gekoppeld zodat er een databestand gevormd kon worden met de data van alle jongeren. In tabel 1 is de respons per jaar op de verschillende metingen weergegeven. Voor de uiterlijke analyse is het databestand opgeschoond. Binnen de MKvJ-monitor konden projectleiders aangeven of een jongere niet onder de eisen van het Meer Kansen voor Jongeren programma valt, deze jongeren worden gemarkeerd als 'niet-MKvJ'. Deze jongeren zijn niet meegenomen in de analyse.

Het Meer Kansen voor Jongeren programma is erop gericht om jongeren tussen de zestien en de 27 te bereiken. Echter hebben ook jongeren die jonger zijn dan zestien jaar de vragenlijst ingevuld, bij jongeren die vijftien zijn op het moment van invullen maar binnen enkele maanden zestien worden is er gezegd dat

deze wel worden meegenomen in de analyses. Jongeren die veertien of jonger vallen buiten de criteria van het programma, deze jongeren zijn daarom niet meegenomen in de analyses.

Tabel 1. Overzicht verstuurde vragenlijsten en respons.

Bron: jongerenvragenlijst (2018-2021).

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	Totaal 2018-2021
Verwachting projectleiders	Ca. 860	Ca. 990	Ca. 1000	Ca. 2850
Aangemelde deelnemers in de monitor	790	833	733	2356
Startmeting verstuurd (voor opschoning)	712	779	686	2177
Startmeting ingevuld (voor opschoning)	580	616	541	1737
Bruikbare ingevulde startmetingen ⁸	558	579	504	1641
Eindmeting verstuurd (voor opschoning)	489	509	338	1336
Eindmeting ingevuld (voor opschoning)	335	353	205	893
Bruikbare ingevulde eindmetingen ⁹	322	328	202	852
Nametingen verstuurd (voor opschoning)	204	281	94	579
Nametingen ingevuld (voor opschoning)	106	130	44	280
Bruikbare ingevulde nametingen ¹⁰	87	88	29	204
In monitor als 'gestopt' aangemeld ¹¹	159	81	63	303

8 We hebben het databestand later opgeschoond door de volgende niet bruikbare groepen respondenten eruit te halen: in de monitor als niet-MKvJ-jongere gekwalificeerd (ander traject door dezelfde organisatie aangeboden) en de 0-14 jarigen.

9 Idem.

10 Nametingen die minder dan 3 maanden na het invullen van de eindmeting zijn ingevuld zijn niet meegenomen in de resultaten.

11 Onder gestopt wordt verstaan dat een jongere het traject niet heeft afgerond. De jongere is niet meer actief bij het project en er worden geen vragenlijsten verstuurd. Hier kunnen verschillende redenen zoals verhuizing of verlies van contact met de jongeren aan ten grondslag liggen.

Uitval in de monitor is niet gelijk aan uitval uit het programma

Het lukt niet altijd om alle jongeren die met het programma meedoen met de vragenlijst te bereiken, al zien we in het tweede jaar dat het beter gaat dan in het eerste. Het is de verantwoordelijkheid van de projectleiders om vragenlijsten naar de jongeren te versturen. Sommige projectleiders zijn hierin gedisciplineerder dan anderen. Er blijkt dat klein aantal projectleiders dat niet elke deelnemende jongere aan het begin een startmeting stuurt. In het eerste jaar heeft 90% van de deelnemers een startmeting gehad; in het tweede jaar 97%, 94% in het derde jaar. Daarnaast vullen niet alle deelnemende jongeren alle vragenlijsten die via de monitor gestuurd worden in. Er is dus uitval in de MKvJ-monitor op verschillende momenten. Dat is gebruikelijk in dit type onderzoek. De grootste uitval vindt plaats tussen het versturen van de startmeting en de respons daarop: niet alle jongeren kunnen of willen een vragenlijst invullen. Het ligt voor de hand dat de meest kwetsbaren het minst invul-bereid zijn.¹² Na die eerste uitval vindt er eigenlijk weinig monitoruitval meer plaats. De jongeren vinden meedoen met het project leuker dan meedoen met de vragenlijst.

Verschil tussen start- en eindmeting

Om te kijken naar de voortgang van de jongeren tijdens hun deelname aan een project is er gekeken of er verschil is tussen de antwoorden die de jongeren hebben gegeven in de startmeting (TO) en de eindmeting. In deze rapportage hebben we ervoor gekozen om jongeren die alleen een TO en een T1 hebben ingevuld te scoren op het verschil tussen TO en T1. Jongeren die ook een T2 hebben ingevuld scoren we op het verschil tussen TO en T2. Van 52% van de invullers kunnen we in kwantitatieve zin bepalen of ze voortgang maken tijdens hun deelname aan het programma, 852 van de jongeren die hebben deelgenomen. De resultaten van de MKvJ-monitor worden in hoofdstuk 4 en 5 gepresenteerd.

12 Jongeren met taalproblemen of een licht verstandelijke beperking hebben hulp nodig bij het invullen van de vragenlijsten. In driekwart van de projecten is dit type jongeren aanwezig.

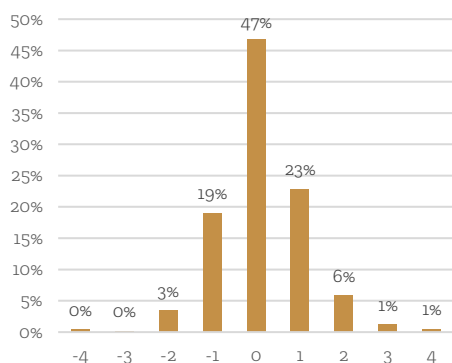
Bijlage 2: Verschilscores

Om te kijken naar het aantal jongeren en de hoeveelheid stappen dat ze vooruit zijn gegaan is er voor elke jongeren per vraag een verschilscore berekend, bij de vragen die op een vijfpunts schaal gescoord konden worden.

De schaal bestaat in zowel de startmeting als de eindmeting uit de antwoordopties 'Helemaal niet mee eens' (1), 'Niet mee eens' (2), 'Gemiddeld' (3), 'Mee eens' (4) en 'Helemaal mee eens' (5). Hierbij is er per jongere gekeken naar de antwoorden die ze op deze schaal hebben gegeven in de startmeting vragenlijst en de eindmeting vragenlijst. Hier komt dan een score uit variërend van -4 tot +4. Een score van +2 betekent bijvoorbeeld dat een jongere op een stelling bij de startmeting eerst 'Gemiddeld' (3), heeft ingevuld en op de eindmeting 'Helemaal mee eens' (5). Op dit leefdoel is deze jongere naar zijn mening twee stappen vooruit gegaan. Hiermee kan er worden gekeken per leefdoel hoeveel jongeren er achteruitgang en vooruitgang hebben gerapporteerd en bij hoeveel jongeren het onveranderd is.

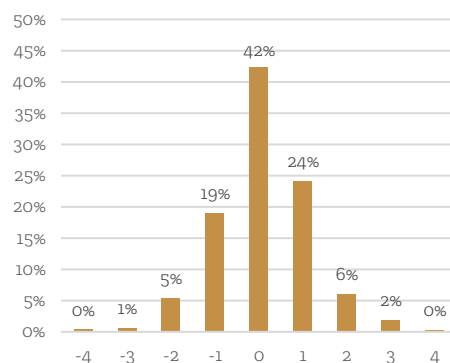
Verschilscore:

Ik voel me vaak gelukkig

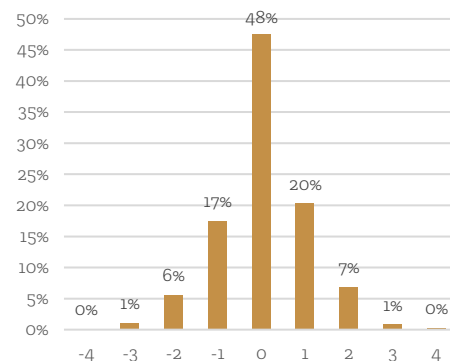
Verschilscore:

Ik voel me vaak ontspannen

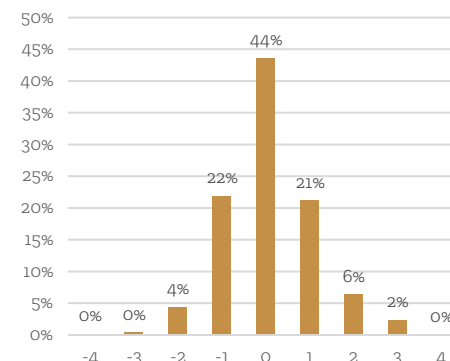
Verschilscore:

Ik voel me vaak gezond

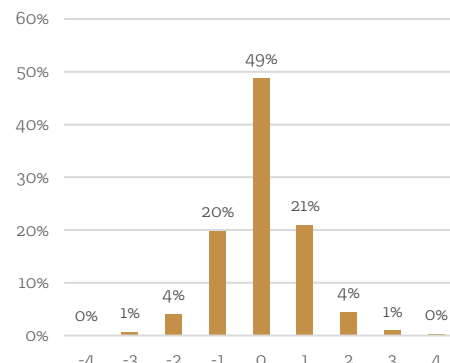
Verschilscore:

Er zijn genoeg mensen met wie ik kan afspreken

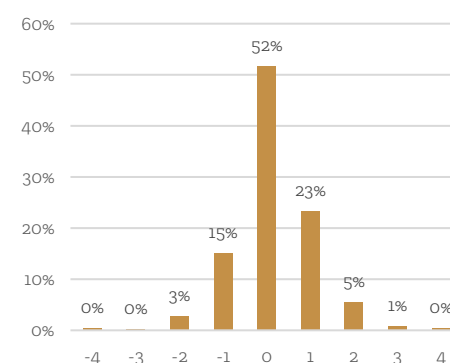
Verschilscore:

Ik doe waar ik goed in ben

Verschilscore:

Ik maak belangrijks keuzes zelf

COLOFON

Opdrachtgever	Oranje Fonds
Auteurs	Dr. M. van der Klein M. Kwakernaak, MSc L.H.L. Reches, MSc
Met medewerking van	Drs. H.V. Heskes Dr. M. van Rooijen
Foto omslag	Oranje Fonds
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-147-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, februari 2022

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.
Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.